

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

EVA

17 SEP. 2012

BIBLIOTECA „ASTRA"
(Asociațiunea pentru literatura...)
Centrala Sibiiu
Nr. 24980

I. I. STOICAN

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

1784

41

DE ACELAȘ AUTOR:

Au apărut:

1) **Credinți nemuritoare.**
2) **Suflete.**
3) **Înfloreau Trandafirii,** — *roman.*

Sub tipar:

1) **Tragedie mută,** — *roman.*
2) **Biserica arsă,** — *roman.*
3) **Crâmpee din tragica noastră epopee,** *jurnal de război.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Motto:

Am semănat voluptatea sub paşii mei, şi printr-aceasta faima mea a umplut universul. Sunt mai puternică de cât stăpânitorii lumei. I-am văzut pe toţi la picioarele mele. Priveşte-mă, priveşte picioarele acestea mici: Mii de bărbaţi ar plăti cu sângele lor fericirea să le sărute. Nu sunt prea mare şi nu ocup mult loc pe scoarţa pământului. Pentru cei cari mă văd din înălţimea Scrapeumului, când trec pe stradă, nu sunt mai mare, de sigur, de cât un grăunte de orez; dar grăuntele acesta de orez a pricinuit printre oameni dureri, desnădejdi şi nelegiuiri şi crime, să umpli tot tartarul.

Anatole France — Thaïs.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— ROMAN —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vers les Iles d'amour, en les lacs bleus écloses
Mes Rêves sont partis sur des nacelles roses.

Albert Samain—Au Jardin de L'infante

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I

. . . Sufletul se hrăneş'e cu extaz,
precum greerul se hrăneşte cu rouă...

Anatole France—Thaïs.

„...Atunci Dumnezeu a adus asupra lui Adam somn greu; şi luând una din coastele lui, a făcut din ea pe femee şi-a adus-o la Adam. Şi la vederea ei, Adam a zis: „Iată os din oasele mele şi carne din carnea mea. Şi-a numit pe femeia sa Adam, Eva, adică viaţă"...

...Erà Vineri la aprinsul lumunărilor...

...Şi în fiecare Vineri sara între făcliile aprinse, cu barba şi sprincenele albe, ca un patriarch din ţara Ierichonului, Abraam, crâşmarul din faţa gării, începeà citirea Bibliei, cu răsunet potolit în glas, cu stranii lumini în ochii întunecaţi...

Şi în fiecare Vineri seara, în camera cu făcliile aprinse, la geamul dinspre stradă, cu obrazul sprijinit în palmă, fata cea de două zeci şi trei de primăveri a lui Abraam crâşnarul—Eva—cea mai frumoasă fată din oraşul acèla şi din nouă oraşe împrejur, alintată de glasul potolit şi sonor, visà furată spre grădina fericirii celor dintâi oameni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eră sentimentală și imaginativă fata crâșmarului Abraam — Eva.

Și, spre-o icoană plăsmuită de închipuirea sa, repetă vorbele Bibliei:

— „Iată os din oasele mele și carne din carnea mea",... și suflet din sufletul meu și viață din viața mea...

Dar nu la vorbele Bibliei se mai gândeà Eva.

O cutreerau, fierbinți, fiorii dragostei nevinovate, dragostea fără amant...

Și glasul bătrânului Abraam răsună mai tare și ea se trezià și-l ascultà:

...„Și-a zis Șarpele către femee: „Adevărat e că v'a oprit Dumnezeu, să mâncați din pomii raiului?"...

...Un demon șoptì Evei la ureche: — Pomii raiului sunt minunile trupului tău feciorelnic.

...Se roșì și se căsnì s'asculte citirea din Biblie:

...„Femeia însă i-a răspuns: Dumnezeu ne-a dat voe să mâncăm roade din pomii grădinii. Numai din pomul cel din mijloc ne-a oprit de-a mâncà și de-a ne atinge, ca să nu murim"...

Și demonul țipă'n urechea fecioarei ce stà visătoare la geam:

„Pomul din mijloc e virginitatea ta"...

Eva se înroșì iarăși ca focul și privì spre tatăl său Abraam. Dar el nu auzià. Citià plecat pe Biblia străveche și Eva iar îl ascultà:

...„Dumnezeu știe, că'n ziua, în care veți mâncà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din pomul acela, se vor deschide ochii voştri, şi veţi fi asemenea lui, cunoscând binele şi răul". Atunci femeia a înţeles că e bine să mănânce din acel pom, aşà de frumos la vedere"...

— Muşcă şi tu din el, Eva, că-i înfiorător de dulce, la vârsta ta, trupului tău fraged, sufletului tău senin şi dornic...

...Şi glasul nevăzutului, ademenitorului demon o'nvăluià ca'ntr'o bae fierbinte de doruri şi plăceri negustate încă...

...Şi glasul Bibliei nu-l mai auzì, înfiorată de vinovate dorinţi necunoscute...

Abraam crâşmarul nu mai vedeà, nu mai auzià nimic: il cucerise Biblia sfântă...

...Eva numai cu trupul la geam mai erà:... sufletu-i frământat de doruri fierbinţi şi neadormite, învestmântat în vise pătimaşe pe cari i le urzise romanele, i le crescuse vârsta şi firea, plăsmuià icoana unui amant, icoana iubitului său drag, cari, trebuià... să fie puternic, de o muşculatură elegantă, puternic ca Samson, frumos şi gingaş şi visător... ca... Adonis...

...Şi se visà, cu el, în grădina minunată a Paradisului, muşcând sub „pomul vieţii", din mărul oprit...

...Şi se cutremură, toată, pătimaş...

— ...Hei, jupân Avram! Madamă Rachilă-ă! Avru-u-u-m! Un chil de vin! Hei! Rachilă! Avrum!

In crâşmă, hamali, frânari, lucrători, aveau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poftă de chief. Tropăiau, făceau sgomot. Isbeau cu pumnii în tejghea, suduiau...

— ...Turbaţii! Du-te Eva şi le dă!

— ...Nu mă duc! Mi-e scârbă! Nu mă mai duc...

De beţivanii ăştia mi-e scârbă şi mi-e groază!

— Du-te-ţi zic, se răstì bătrânul...

— Nu vreau să mă duc.

...Eva se sculă, porni spre uşă şi eşì afară, cu un mers mândru, mlădios — o simfonie de linii drepte şi curbe, care-ţi contură imprecis, o horă de graţii, într'o noapte cu lună, sub poala dispărutului Olimp...

Erà frumoasă Eva:

...In ochii mari şi negri, aveà umbre ca acele pe cari le aruncă norii trecători pe mările Orientului şi întuneciunele profunde pe cari, patima lui Christ, le adâncì în ochii Magdalenii...

...Faţa, cu trăsături de o clasică eleganţă, perfectă şi fierbinte, strălucià de farmec, ...ca şi cum din obrajii fragezi ar fi răsărit o făşie palidă de raze trandafirii, peste 'mpânianjenarea cărora risipa părului îmbelşugat, negru ca aripa păcatului, întunecat ca nopţile ludeei străvechi, aruncà un văl de umbre, tainice, minunate, subjugătoare...

...In mijlocul maidanului gării, luminà, chior, felinarul...

Eva păşì spre el, prin colb, printre băligi, pae,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

coceni risipiți de cărăușii plecați după popasul dela crâșma lor...

Beţivanii chefuiau în jurul meselor goale şi ude.....

Madama Rachila veneà, din beciu, mereu cu oala plină. Il vedeà, pe geam *pe tat'so*, cu barba în Biblie, între făclii...

Dincolo, la gară, sus, la cel de-al doilea rând, se-aprinseräseră lumini. Curând etajul erà numai svon de vorbe, sgomot, veselie.

Şi tineri mulţi şi voinici, frumoşi, eleganţi...

Şi fete coz...

— Nu-s maì frumoase decât mine... murmură Eva.....

...Şi tot atunci prin geamurile deschise, năvălì, afară ca să tulbure liniştea nopţii de vară şi sufletul singuratec al Evei, tristă, desolant de tristă, cântată la pian, aria Margaretei din Faust.

Eva se simţì copleşită. O podidiră lacrimi...

Privì spre crâşmă ca spre-un mormânt scârbos:

— S'adăp beţivanii?! Ha! ha! Un râs isteric sfâşie noaptea. ¡Nu-s făcută pentru asta... Şi-şi pipăì sânii tari, îndrăsneţ-conturaţi, plini; îşi alintă şoldurile armonioase, îşi privì'n oglindă văpăile din ochi, vraja chipului frumos, şi-şi şoptì tainic:

— Dac'aş trăì'n Iudeia aş fi mai frumoasă decât Magdalena. Merit o viaţă mai bună,... o doresc,... o vreau..., va fi..., trebue să fie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II

Eva, qui donc es-tu? Sais-tu bien ta nature?
Alfred de Vigny.

...Singuri nebunii, Dorion, își așează fericirea mai presus de puterile lor...
Anatole France-Thaïs.

Eva cu ochii pierduți în vagul unui vis irealizabil, cu capul sprijinit pe palmă, privește afară spre crâșma vecină: e singură, aceiași, perspectivă, dela geamul din ogradă.

Vară-sa Ida brodează...

Eva citește... Germinal. Sau mai bine: meditează citind. Și romanul lui Zola i se odihnește în poală... Se lasă furată de gânduri... Ori, poate, nu se gândește la nimic: atâta de neclintită-i-e privirea...

E cald afară... și orașul mort în după ameaza asta de vară...

De atâtea ori cu privirea fixă, *melancolizată* de cenușiul anilor cari trec pustii și învăluită în umbre de durere pe cari, arare, le luminează înfiorări de vis, Eva se uită dusă, când seara cade misterioasă, în lungul străzii, care merge dela gară în orașul plictisitor și monoton...

Rezemată de-un castan, va privi în seara asta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca și'ntr'atâtea alte seri — golul pe cari sensibilitatea ei bolnavă îl populează cu fantome drăgălașe ori grozave...

...Trece — arare — goală, câte-o trăsură... Un funcționar ponosit și obosit, dela „magazie"... Latră, undevă, un câne plictisit... Țipă, *țrilat.* un copil... In gară șuieră strident ori prelung și depărtat o locomotivă, ca o sirenă somnoroasă într'un port necunoscut... Și tăcerea cade ca un giulgiu de catran...

...Din partea cealaltă a orașului, răsare, într'un târziu, un sfert de lună roșie și tristă, ca o frântură de inimă sfâșiată.

Din cerul, încremenit fără un zâmbet, se revarsă asupra pământului, o melancolie infinită.

...Și Eva, cu sufletul cotropit de durere nelămurită dar reală și puternică care-i torturează carnea, oftează și geme:

— Viață păcătoasă, netrebnică!... Ce plictiseală! Mi-e urît! Înebunesc de urît... Mor de urît! Simt că voiu murì de urît!

...Și spune tare ultimile vorbe, tremurând de multe ori... Dar n'o aude nimeni...

— Eva! Eva... La ce te gândești?! Ce spui, cui spui, spune-mi?!

— ...Nimic nimănui... Doar mie însumi...

Tresări... O uitase pe Ida: se trezise vorbind singură ca deatâtea alte ori.

— De ce ești așà de tristă, Eva?!

— Făr' să vreau... Mi-e urît..., și mi-e dor de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zile mai frumoase și... mai bune... Mă plec câte odată pe malurile sufletului meu și privesc ca într'o mare cu funduri necunoscute... Dar ce-am pornit să-ți spun eu ție?! Și cu ce folos?... Ida, mi-e dor de cevà necunoscut, nebănuit, de o lume pân' la cari sborul visurilor nu poate să ajungă... Ida, scumpa mea Ida, uite, simt, că mor... de urît, Ida! Sunt bolnavă de urît...

— Adă doctor, Eva!

— Asta-i cea mai grozavă boală și cea mai făr' de leac...

Voiu muri de urît, înecată în plictiseală...

...În ochii întunecați îi năvăliră lacrimi... Buzele-i tremurau...

...Pălì...

Plângeà...

— Eva, tu iubești! Și mi-ascunzi!

— Cine iubește, nu plânge ori poate plânge de fericire, dar spune...

— Atunci trebue să iubești...

— Pe cine?!

— Trebue!

— Ori pe cine?

— N'are să ți se mai urască!

— De unde știi? Și moartea iubirii îi tot plictiseala...

— Mărită-te!

— A, da, să mă mărit! Cu cine?! Să-ți spun eu cu cine? Uite-l: amantul, mirele, bărbatul meu!! Privește-l și nu întoarce capul!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...In ograda crâşmei vecine, în fund, Iţic spălà un butoiu cu leşie... Scurt, gros, roş, vânăt, cu faţa hâită, anchilozată c-un strat discret de idioţenie, ş'acoperită de o barbă scurtă, neregulată, teşită şi ţepoasă...

Pantalonii suflecaţi până la genunchi, arătau pulpele mari şi păroase, negre, butucănoase.

— De unde ştii, că Iţic s'a putut gândì?

— Şi tu?!

— Eu?! Tata! Mi-a spus-o...Mi-o cere... Vrea hotărît... Imi impune...

— Nu, Eva, nu, îi hâd.

— Ia uită ce păr are pe piept!

— Urs...

— Păros, da nu voinic ca un urs... Poate de-ar fi vânjos şi voinic să te omoare dintr'o strângâre în braţe, şi să fie frumos, elegant, musculos şi bogat...

— Şi tânăr, nu-i aşà?

— Eu sunt o sensibilă — sentimentală, o... fantezistă romantică...

Şi se plimbà repede, agitat, prin odae.

— Uită-te, Ida! Priveşte-mă... Corpul acesta e făcut pentru Iţic? Lui şi-un butoiu îi poate fi femee....

...Şi cu ondulări leneşe *de şarpe moleşit de soare* îşi mişcà formule trupului desăvârşit...

Se privea'n oglindă...

— Ida, vino, de mă vezi. Nu-i păcat? Mi-s dragă şi mi-i milă... Mor de dragul meu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și-o strângeà de mijloc pe Ida și-și alipià capul său de capul ei, i-l culcà, greu, pe sân...

— Aș fi mai frumoasă, Ida, de-aș aveà ochii tăi albaștri, mari, senini...

...îi luă capul între mâini și-l strânse, și-i privì până în fund...

— Ce frumos i-ar prinde părul meu!...

Ida?! Dă-mi, Ida, ochii tăi albaștri: îți vreau ochii, mă pricepi, Ida, ți-i vreau!...: strălucesc ca doi luceferi de saphir!...

Gemù... Scrâșnì... O apucă cu dinți de ploapă, și, cutremurată de hohotul unui rîs înfiorător, se aruncă pe pat cu fața între perne:...

....plângeà...

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III

Adevărurile cele mai înalte şi cele mai curate, nu se ating prin gândire şi prin inteligenţă, ci prin puterea simţirii... De aceia femeile...

Anatole France-Thaïs.

Peronul înţesat de lume scăldată în revărsarea luminii de Iunie: femei elegante în rochii de toate culorile, ofiţeri în epoleţi strălucitori şi botfori de loc, bărbaţi, tineri şi bătrâni...

Ca în fiecare zi, la sosirea expreselor Bucureşti-Berlin şi Berlin-Bucureşti cari se'ncrucişează ací, lumea bună, care pleacă ori aşteaptă, lumea bună care vine să-şi „etaleze" eleganţa călătorilor din toată lumea, parcurge peronul lung şi murdar, dela un capăt la celalt, vorbeşte, râde, tace, gesticulează.

Soarele coborît dincolo de *creştetul cerului*, îmbăiază în lumină rochiile albe, largi-ondulătoare şi subţiri, evidenţiindu-le transparenţa provocatoare.

...Şi Eva singură, la braţul Idei, rătăcită prin lumea peronului, cu roiul privirilor bulucite în jurul ei, îşi poartă melancolia visătoare a feţei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

divine, lenea seducătoare a corpului svelt, elegant...

Se lasă în mers, molatec, pe brațul Idei...

Par'că plutește legănată de-un cânt îmbătător, pe cari urechile muritorilor de rând, nu-l poate auzi.

...Și în ochii mari și triști de par'că s'au adunat și mor în ei, unul câte unul, toate visurile lumei, plutesc penumbre infinite.

Eva vine'n fiecare zi la gară, „la expres", cu Ida...

— Zburător cu negre plete,
Vin la noapte de mă fură...

— Eva, taci că te-aude lumea și crede că ești nebună.

— Ce-mi pasă de ce-o crede lumea? Ida?

— Spune...

— Zburător cu negre plete
Vin la noapte de mă fură...

Și'n glasu-i frumos, sonor și blând era ceva din melancolia fiicelor Iudeei cari odinioară, în captivitate „la râul Babilonului au stătut și-au plâns" și era și ceva din credința neînfrântă a lirei ce-a'nstrunat odată spre cerul visător al Orientului, psalmii lui David.

Pășia de par'că n'atingeà pământul. Și rochia-i albă, largă, păreà'n soare, o aripă transparentă de nor și lăsà să se vadă prin ciorapii subțiri, trandafirul piciorului, pulpa gingaș arcuită; gâtul plin, înalt, de o grație puternică și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fermecătoare te duceà cu gândul spre frântura unei colonade de marmoră ionică, şi spre perfecţia absolută a madonelor lui Rafael, îţi subjugà priviriile, ţi-le înlănţuià în jurul lui şi-le-aruncà apoi spre pieptul alb, pronunţat, spre sânii plini, albi ca marmora, voluptoşi ca brumăriul crinului.

In jurul făpturei sale, în cari Dumnezeu turnase armonia întregului univers şi desăvârşirea frumuseţei pe cari ar puteà-o atinge lutul omenesc la sfârşitul veşniciei, pluteà o vrajă obsedantă ca un blestem, măreaţă ca aureola unei antice curtezane.

In mişcările ei, feline, reînviase Salomeia...

Şi'n toată făptura-i o Magdalenă, trimisă de demoni pe pământ, să'ngenunche pe Dumnezeu în poala ei, dacă Dumnezeu s'ar mai încumetà să poarte trup omenesc cu carnea şi poftele ei.

— Ce drăguţ tânăr!

— Care, Ida?

— Mai întrebi? Nu vezi că-ţi dă târcoale!? Ce figură visătoare?!

— Da... o canalie visătoare... Şi-atât... Îs sătulă de mutrele din târgul ista, banale, proaste, idioate... Aceleaşi mutre ambulante, cu zâmbetul fixat în oglindă, cu mersul studiat, pretenţios şi arogant, vagabondând pe străzile murdare...

— Ţie nu-ţi mai place nimeni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Ba da: mi-e drag un tânăr cu fața smeadă inteligentă, tristă, visătoare.

— Cine-i? Spune mi-l și mie?

— Nu-l cunosc nici eu... Și mi-i tot mai drag: un zeu frumos dintr'o poveste indiană.

— Cum îi? Spune-mi altfel: eu nu mi-l pot închipui.

— Cu fruntea largă, naltă și boltită: sub ea doi ochi profunzi, arzând în doruri pătimașe... Eminescu, la 19 ani. Ba nu, un Raphael senin.

— Tu l'ai văzut pe Eminescu? Aiurezi?

— L'am văzut și ți l-am arătat și ție: ai uitat platinotipia dela începutul romanului său: „Geniu Pustiu"?

— Da, dă mi-aduc aminte: e frumos; dar a murit!

— Vezi, tu, tot dai că ești proastă și ce vorbe tragice ai spus: e frumos, dar a murit... Ida, drăguța mea Ida, și eu's frumoasă și voiu muri și eu...

— La o parte, domnilor... Parda... Vine trenul... s'auziră strigătele hamalilor și mașina uriașă gâfâind înădușit, treceà prin fața peronului, ridicând praful și hârtioarele de pe linie.

Se'nșiruiră vagoanele lungi...

— Să vedem vre-o figură nouă...

— Eva, mi-e frică de tine Eva, tu ești bolnavă...

Ida nu se'nșelà: Eva erà bolnavă greu: în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sânge naşterea îi turnase din văpăile ce ard în carnea femeilor din Orient, şi'n sufletu-i după atâtea veacuri, prinsese viaţă vre-un strop din patima voluptoasă şi perversă a străbunei Salomeea. Romane de foileton, senzaţionale şi proaste, otrăviseră această carne, exaltaseră acest suflet, din cea dintâi copilărie, pe băncile pensionului.

Ş'acum literatura celor mai bune romane franceze, germane şi române nu făceà altcevà decât să transforme otrava din cucută în opium şi să rafineze exaltarea...

Adăugaţi apoi puternica impresia pe cari i-o lăsase Biblia citită de tatăl său, săptămâni şi ani de-arândul de când erà încă o neştiutoare copilă.

După ce plânsese pe paginele atâtor romane şi trăise cu suflet fraged viaţa atâtor eroine vulgare, acum când trupul său clocotitor de viaţă şi de doruri, cereà iubire pătimaşa, îşi căutà de multe ori în Biblie amantul:

— Aş vreà să fi fost Magdalena, eu... Să ai amant pe cel mai mare visător al lumei!? Să-si coboare'n poala ta imperiul visurilor luiĭ... Ce frumoasă trebue să fi fost Magdalena, de-a văzut Christ în ea, prototipul frumuseţei desăvârşite, ideale?! Mai vin odată Christ! Din braţele mele, nici Dumnezeu, nu te-ar mai smulge, Christ, spre calvarul răstignirei!!

...Şi plângeà dându-şi seama de zădărnicia dorurilor sale....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Alteori voiă şi i se părea că-i Eva, femeia primului Bărbat-Adam în braţele primului păcat.

Se desbrăcă în pielea goală şi'n faţa oglinzii mușca dintr'un măr mare şi-l întindeă unui Adam închipuit, cu-un gest sacerdotal...

Şi iar plângeă...

— Eva, uite umul, parcă-i Eminescu-al tău... Expresul se oprise... Şi'ntr'un vagon lung de clasa întâia la geam, un cap izbitor, impozant, zâmbì măsurat cuivà de pe peron...

— El... El. Un fluture albastru de lumină. Vine din ţara iubirilor parfumate... L'aşteptam de-atâta vreme. Şi-l priveà'n extaz. Il adorà. Simţeà că sufletu-i se topeşte curge ca un râuleţ de miere şi de raze printr'un câmp de trandafiri. Il învăluià 'n priviri ca'ntr'o plasă de foc şi de otravă...

Gemu cutremurată:

— Cum l'aş strânge în braţe...

„El" se coborîse. Statura puternică şi mai mult naltă decât mijlocie, aveà'n mers mlădieri de şarpe leneş dogorît de soare... Pe faţa albă, smeadă, se sbăteau par'că să moară, melancolii profunde...

Il întâmpinau doi inşi, tineri ca şi el, dar comuni.

Când i-a salutat, lasă o clipă să se vadă fruntea larg boltită şi senină şi ochii negri mari străluciră în lumină, întunecaţi, ca un colţ de mare când trece fugar un nor de furtună...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se sărutară îmbrățișați, vorbiră cordial.

— E-un poet din alte țări, un pictor un gânditor, un exotic; Eva nu mai rostiă cuvintele le aiura, le gemeă.

— Ce bogăție de păr frumos, negru, revărsat în plete!

Se opriseră la o mică depărtare și-l priveau. Hamalii coborau bagaje: geamantane de piele și de pae, unele cu forme neobișnuite.

Sandu Graur venià dela Paris. Lipsià din țară de trei ani. Studiase pictura la München, la Florența la Paris, dar mai cu seamă risipise bani mulți și multă vlagă pe care o are numai vârsta la 25 de ani.

— O să mă plictisesc...

— Cred și eu. Să te'nfunzi la țară, la moșie?! Paris-Nadișa?! Prea izbitoare nepotrivire!

— De ce-ai venit singur?!...

— Singur?! Am venit cu arta mea...

— Arta! dar muza?

— Muză?!

— Să-ți arătăm cea mai frumoasă fecioară dela noi...

— Cea mai frumoasă!? Dac'ți fi văzut-o în „dansul Salomeei", la „Folie Marigni", pe Nianie... Aș vreà să mai trăesc o miriadă de veacuri ca să vă pot spune, care a fost „cea mai frumoasă".

— Iat-o: Eva!.... O evreucă.

— Eva! E-va. Și Eva e frumoasă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi să mergem...

— Nu, mai staţi...

Erau faţă'n faţă la 20 de paşi.

Eva tremurà din tot trupul...

Tinerii veniau spre ele...

— Sandule, ce vrei să faci?

— Nu uità că eşti într'o ţară semi-barbară; nu eşti la Paris...

...El s'apropiè la doi paşi...

Se descoperì, se'nclinà profund şi rostì:

— Eva, cea mai frumoasă fecioară, Eva, ţie mă închin.

Eva cu fălcile încleştate, muţise.

Se priviră profund în ochi o clipă nesfârşită ca o veşnicie.

...Şi pe calea aceea pe cari o dură dorinţa dela ochi la ochi, o cale luminoasă ca un drum tăiat în soare, Amor sburà cu tolba goală de săgeţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV

...N'am privit o clipă posibilitatea unei lupte împotriva irezistibilei forțe ce m'aruncă cu totul în brațele tale; această forță există în adâncul vremilor, era deja în fiecare atom al ființei mele atunci când se forma și va fi până la disoluția celei din urmă dintre aceste atome...

(E. M. de Voguë-Jean D'Agrève.)

— ...Îl doriam! De ani îl doriam cu toate puterile făpturei mele. Chinuitor îl doriam. Toate visurile mele zăceau împrejurul lui ca petalele unui trandafir scuturat, duse de-un vânt amețitor, la picioarele unei colonade de marmoră albă, solitară și splendidă... Și-a venit.... și eu am rămas de piatră... Am amuțit... Ah! proastă! proastă dela mahala!

...Gemeà, scrâșnià din dinți, își mușcà degetele și buzele...

Vorbià, singură, mereu...

...Și cuvintele lui, vorbele acele vrăjite, care-i sguduiseră sufletul ca un curent electric descărcat în pântecele unui vulcan gata de erupție, cuvintele lui, le repetà mereu, le șoptià aiurit, le gemeà printre buzele torturate până la sânge:

— ...Eva cea mai frumoasă fecioară!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Auziți, voi, toți nătânjii acestui târg idiot?

...Cea mai frumoasă fecioară: Eva, eu sunt fecioara aceia, eu, Eva!

...Și-i venea să țipe vorbele lui de să nărue pământul cu ele...

— ...De ce-am tăcut?! Să mă fi repezit în brațele lui și să-i fi spus numai atât: 's a ta! Ia mă și mă du în toată lumea ori în alte lumi!... Dar am tăcut! Proastă! Nenorocit de proastă! „Cea mai frumoasă fecioară!" Așa de nespus de drăgălaș și învăluia sufletul cu vorbele acestea! Și pe suflet i se lăsau încet aripile liniștei de-o clipă...

— Paris! Vine dela Paris... Paris-Nadișa!... O! o! Nadișa! O să-mi omori cu plictisirea ta puișorul meu... Sandu! Sânducu meu... Graur. Da, Sandu Graur... amantul meu, e... la un loc.., tot ce-am visat despre iubire.

Își dădea sieși o asigurare mângâetoare, dar tot în scăpărarea aceleași clipe:

— Cum... „al meu"... doar am tăcut ca o... idioată și se sgârià cu propriile unghii...

— A, a, mă duc la el... Nadișa... nu e mai departe decât două poște... Și de-ar fi, la marginea lumii, mă duc... Eu sunt... Jidova rătăcitoare....

...Și se oprià la ușa ce dà în crâșma plină cu miros de tutun prost, de vin sborșit, de horcăitul grohăitor al celor ce dormiau beți, cu capetele pe mese și pe scaune, doborîți de băutură și de căldura dup'amiezii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Abraam crâșmarul dormita după tejghea. Rachilei îi cătă în cap Malca, vecina, mama lui Itic, în pragul dughenei...

Și cu greață, cu scârbă, cu groază, lăsă perdeluța de cit, ce-acoperia ochiul, de sticlă, din ușă: acolo, despărțite numai prin scândura unei uși scorogite și murdare, se sbăteau două lumi nemărginit de depărtate...

Rămase, stană lângă ușă, înfiptă în pământ. Cu ochii holbați privea 'n peretele pictat de muște și vârgat cu dâra sângelui țâșnit din ploșnițele strivite la întâmplare: peretele se desfăcuse și naintea-i pe-un drum lung și... scurt cât durata unei vieți omenești, vedeà venind spre ea, doi bărbați...

Unul strălucitor de frumusețe elegantă, bărbătească: poet, pictor, sculptor, poate muzicant, oricum: artist... Un geniu fără îndoială... Dintre portretele marilor poeți, cu cine seamănă?! A, da, are în față vălul acela de durere rezemnată pe cari l'a mai văzut la Lord Byron... Cu el, viața va fi un cântec, un roman frumos; romantic, sentimental, da, un roman de... Chataubriand.... Va ști să iubească, să admire pe... „cea mai frumoasă fecioară"... Eva, cea mai fermecătoare amantă.... Va trăi la București; va fi minunea...

...Și gândul i se cufundă deodat' în întuneric ca o pasăre albă fulgerată din naltul cerului în noaptea unei prăpăstii...

...Pe géam o privea bărbatul celălalt, repezit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aici din fundul drumului nesfârșit, pe cari-l înghițise peretele hâd: Iți, da Iți în toată realitatea lui îngrozitoare.

Rămase mută ca'n fața celuilalt, cu numai câtevà ciasuri mai înainte...

— Sandu Graur!... Iți a Malcăi!...

Bubos, burtos, bătrâior, cu ochii șterși în fața tăiată par'că într'un măl insensibil.

— „Cea mai frumoasă fecioară" în brațele lui Iți. Tragic, straniu, caraghios. Mi se pare că s'a oprit definitiv la jumătatea drumului dintre prostie și idiotenie și mă'năbuș de groază și de scârbă când mă gândesc că animalul acesta își poate închipui, că eu am fost făcută pe lume să-i torn vre-o duzină de... Iți cuși și „Mălcușoare". Ha, ha, ha... Așteaptă fermecătorul meu Iți! Așteaptă! Eva mai bine moare decât să facă duo într'un incest atât de monstruos..... Ha, ha....

Vorbeà tare, gesticulà, cu ochii aprinși, tremurând din tot trupul...

— Ce ți-i Eva? Ai înebunit... „dija".

— A, ha... gingaș... „debut". Amantul meu, mirele meu, bărbatul meu! Ce mai faci?

Intrară: Iți cu ochii micșorați și cu'n fel de plescăit de limbă, la fel cu cel când cearcă un vin nou pentru crâșmă, Rahila și după ea Malca, legănându-și burțile și tot trupul la fiecare pas, ca niște „rațe leșești" greoae, grăbite înspre teucă, și'n sfârșit Abraam crâșmarul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dijà" să nu tăcem... Iţic, cu orice preţ, voià să fie spiritual. Râdeai de mine, nu-i aşà, Eva?! Zic şi „zou"...

— Dacă Dumneata crezi că trebue să râd când te văd? A nu... Glumesc... Râdeam... Trecea pe stradă nebunul, Todirică...

— I'aşà caraghios „dija"!

— Eva! rostì profund Abraam crâşmarul...

— ...„Dija"... Iţic îşi flescăì limba de cerul gurii şi aşteptà.

— Eva! Eu vreau şi Rahila şi Malca vreà să te dăm soţie lui Iţic...

— Şi „iu" vreau „dija".

— *Iţic i-un de gospodar aşà băiat!..*

La această carte de recomandaţie a Malcăi, Iţic se simţì înălţat pe călcăe.

— Şi eu mă gândeam de mult la căsătoria asta, dar nu îndrăsniam...

Cine-ar fi putut să străbată adâncurile sufletului Evei, ca să vadă că e şi durere multă în în acest sarcasm forţat?!

— Mi-erà de mult drag, Iţic... De câte ori privirile mele îl întovărăşau dela beciu la crâşmà, dela crâşmă la beciu! De câte ori?!...

— Vorbeşte „dija" Eva? „Dija" i-adevărat?! Un plescăit sonor şi-arătă mirarea, nedumirea şi speranţa... Amândouă mâinile, cu palmile întinse, alunecară una după alta alintând gâtlejul întins, pieptul, burta de sus în jos şi de jos în sus: era manifestarea exterioară a fericirii lui Iţic...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iehova, care-ai încleștat fălcele leilor și-ai scos din peșteră neatins pe profetul Daniil, Iehova fii binecuvântat c'ai amuțit glasul îndoielilor din mine... Iehova, durează din magherniţa lui Abraam Crâsmarul și din baratca vădanei Malca, prăvălie mare ca'n centrul orașului, Iehova tu care-i ridicat, spre lauda și mărirea ta, templul lui Solomon, și.... rodește pântecele fiicei mele Eva...

— Da, da.... peste nouă luni.... li punem numele tot Iţic.... la priviți... „pereche potrivită"! Și dintr'un sentiment de milă batjocoritoare, se smulse din nemișcarea-i involuntară, s'apropiè de mirele ales de-ai săi, îi trecu pe după gât o mână, îl privì ţintă în ochi și făcù înconjurul odăii...

— Cea mai perfect potrivită pereche din câte au existat... Ha, ha... Hohoti înfiorător, se depărtă și-i privì așteptând...

— „Dija" s'a tranșat afacerea...

— Iţic erà.... deplin fericit și... plecară...

— Trebue doar de transportat butoiul, Ha, ha, ha...

Se repezi la geam...

Inserà... Soarele apunceà rostogolindu-se pe un giulgiu de sânge...

...Și Evei i se părù că imensitatea aceea de lumină sângeroasă și rotundă, e-un monstru incandescent, un fel de bondar uriaș, care întinde cu fiecare rază ce-i sărută ochii, gâtul, trupul și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

obrajii, nesfârșit de multe ghiare, să-i smulgă pe Sandu Graur din iubire, să-i smulgă iubirea din inimă și inima din piept.

Făcù un gest brutal de'mpotrivire... Se smulse dela fereastră și blestemă soarele pentru prima oară...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V

...în voia întâmplării,
In fiecare seară, voiu trece largul mării...
—Grillparzer—Hero și Leandru—

Plouà de trei zile. O ploae rece, deasă, monotonă, persistentă, ca'n Noemvrie.

Sufletul Evei erà o învălmășeală de porniri, înfrânte când păreau c'au prins puterea de a se transformà în fapte, o rostogolire de gânduri, ca a furnicilor într'un muşuroiu uriaş ce stă să se năruе şi rămâne totuşi în echilibru stabil, prin neîncetata şi constanta mişcare ce-i alcătueşte fixitatea.

Câte odată bolta sufletului său abea mai puteà cuprinde nesfârşitul glasurilor, pe cari simţuri adormite până eri, îl ridicau tumultuos în lumina conştiinţei: par'că toate visurile ce-au murit în grădina sufletelor pustiite de doruri pătimaşe şi toate nădejdile ce s'au prăbuşit înfrânte în neant, se treziseră deodată şi-şi cereau drept la viaţa şi iubire: sufletu-i sguduit, păreà o imensă catedrală, în care toate fecioarele şi toate bachantele din lume, trimiteau unor idoli nevăzuţi, rugăciuni curate şi gemete obscene,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe valurile unei monstruoase orchestrații de Sabat....

Plouà afarà de trei zile și cerul se coborîse jos, de să-l ajungi cu palma.

Se'năbușià între pereții casei.

— Poate va revenì deluviul. Dumnezeu a fost cu Noe de prost gust. Oh, de-ar plouà și acuma să se copere pământul până peste vârfurile celor mai înalți munți. Și să fiu eu aleasa lui Iehova. Și'n corabie numai eu cu Sandu. Și să plutim pe deasupra apelor sub aripile lui Iehova. Și singurul sunet din univers, să fie glasul lui și sgomotul neauzit al săruturilor și iubirii noastre. Și poate într'o zi, eu fiind singura imagine luminoasă din chaosul cenușiu al apelor și al cerului întunecat, și lui Iehova fiindu-i urât... va coborâ în corabie în patul meu și'n brațele lui Iehova..... Oh! ce gând pervers..... Ba da, Iehova va luà chipul lui Sandu și făptura lui, și eu nu voiu fi iubit numai o clipă, numai o oră, numai o viață, voiu trăì cu simțurile mele veșnic vii, în iubirile lumii ce va fi să vie... Oh! ce nebunii!? Doamne, cum mai plouà! Sandu! Sandule, mi-i dor! Ce face oare acuma Sandu? Trebue să moară de urât: poate și-aruncă ochii pe rândul unei cărți... E plictisit și dornic... Iatà... Privește pe geam cum plouà...

Maidanul gării e'o pânză de apă în scurgere spre trotuare: băligi descompuse de șuvițele a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pei; ca rădăcina unui castan, o mâță moartă, murată, lângă escremente omenești.

Eva întoarce capul cu scârbă. Se scoală.

— Da, da ie dor de mine. M'așteaptă; crede c'o să vin. e sigur... Ce să fac? Cum să fac! Oh! de m'aș puteà smulge mie însu-mi toată,... ca să mă dau lui...

Făcù un pas spre etajera cărților iubite... Cu ochii închiși smulse un volum la'ntâmplare și-l deschise...

— Să citesc... Ih! Înebunesc. Ce-i asta?...

Pe-o ilustrată în culori: Femeia lui Potifar după tabloul lui De Max din galeria dela Dresda.

— O, da, cunosc povestea și banală și imposibilă. Să văd, Biblia... Oh! ce sâni ispititori! Iosif a fost un imbecil... Un imbecil virtuos. A! da! am găsit. Ce frumoasă trebue să fi fost femeia lui Potifar?

...„Și Iosif erà frumos la chip și la față"... „Și femeia stăpânului își înalță ochii săi spre Iosif și-i zise; „culcă-te cu mine! El însă se împotrivì și zise femeei stăpânului său:

Iacă stăpânul meu nu știe nimic ce este în casa lui, ci toate câte le are el, le-a dat în mâna mea. Nu este mai mare în casa aceasta decât mine, și nimic și nimic nu mi-a oprit decât pe tine, fiindcă tu ești femeia lui; cum dară să fac eu acest rău atât de mare și să păcătuesc împotriva lui Dumnezeu"..

— Deci pentru asta, „păcat împotriva lui Dum-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nezeu"! Neghiobie! Dacă Dumnezeu s'ar puteà coborâ din cer ar găsì potire mai albe, mai fermecate, mai dătătoare de fericire şi uitare ca sânii femeii lui Potifar?! Sandule! Ii vezi?, sunt singurul vis armonios răsărit din creerii întunecaţi ai pământului!

Şi aruncă cât colo mica Biblie pe care o aveà de când era şcolăriţă...

Işi priveà sânii în oglindă...

Şi rămase neclintită, cu priviri fixe, dincolo de gândurile pe ale căror urme alergà înfrigurată...

— Dar dacă Sandu e un Iosif imbecil? Acum! Ori mai târziu! Scuturâ capul ca pentru a depărtà îmbulzeala gândurilor... Coborâ ochii pe carte, în neştire...

— Un rând subliniat cu roş... Ce-o fi asta?

„Aş vreà să fiu fiecare din pietrele pe cari va călcà picioru-ţi în acest oraş" A! Elena către Jean D'Agrève! O femee pasionată! Eu sunt pasiunea însă-şi... Ce prostie! Sandule! Aş vreà să fiu patul care te cuprinde în braţele lui. Isvorul şi albia în care curg gândurile tale...

...Dar dacă Sandu nu mă vreà! Şi-şi înfrângeà cu cruzime toate puterile minţii, în jurul acestui gând.

Dar Sandu e poet, artist. Şi zeul poeziei, a spus... Unde-i Faust? Goethe, eşì mai repede... Smulse cartea, rupse foile în goana filuirii... Da, da, le ştiu pe de rost, dar să nu le fi smuls de acolo vreun geniu rău:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...„Ein Blick von dir, ein wort mehr unter hält.

Als alle Weisheit dieser Welt"...

— Şi Goethe nu stă în anticamera Olimpului!

Smulse foaia, o strânse păturí, nervos.

— Oare Sandu la citit pe Goethe? Nerozie! Desigur! O să-i duc fila... Le-a spus Faust, care-a bătut căile tuturor înţelepciunilor şi care a urcat dincolo de culmea extremă a moralităţii rigide şi perfecte, spre regiunile, singur înflorite cu balsamul mângâerii, ale imoralităţii dulci, imaculate...

— Eva, aşează lumânările în sfeşnice!—Rahila puse pe masă o gheată ruptă pe care încercă s'o coase....

— Ce spui, mamă?

— Ai uitat că mâine e *Şabăş?*

Uşa rămăsese deschisă înspre bucătărie. Lângă masă, pe-o leasă de mlajă, se scurgeà în căldarea de zoi, o găină jumulită, tăiată cuşer. Erà neagră de muşte cari bâzâiau ca pe un hoit. Un motan puchinos scheunà leşinat şi poftitor, în jur. Pe scânduri, noroiul gros, de să-l rânești cu sapa. Şi-un miros de borş zăcut, o duhoare puturoasă de hârdău nepremenit şi înfundat cu gunoae şi zoi de toate proveniențele!...

Eva îşi încheie sânul şi-şi întoarse privirile, cu greaţă, închizând uşa ca să nu mai vadă.

Coborà spre seară. Privià în maidan, neclintit l'ar c'am mai slăbit. Şi, poate, m'am sluţit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A! nu!.. „Eva cea mai frumoasă fecioară"! Trecù o trăsură cu coviltirul ridicat. Doi... Se sărutau, gură'n gura. I'a văzut bine: erau cu ochii inchiși. Tineri... Au trecut, s'au dus ca o viziune.

Gemù. Se cutremură. I se părù că se topește într'o aromeală fierbinte, neînțeleasă, dar amețitor de dulce...

Gemù înăbușit... Sângele-i alergà prin vine ca un potop de foc frânt în mii de unde înflăcărate. Un svon tumultuos de doruri înfrigurate părea să-i sfarme trupul... Și apoi deodată, brusc, alinător, o liniște grozavă i se coborî pe'ntreaga făptură.

— Aș vreà să mor în brațele lui. Să-mi dau sufletul în nebunia primului sărut. Mă duc la el de-ar trebuì să 'nfrunt pe Dumnezeu și veșnicia. Mă duc.

Tremurà ca un ram de plop învăluit de o vijelie.

— Unde te duci Eva, îmbrăcată în alb?, afară plouă.

— Spre-o lume nouă.

— Te știu de mult că ești nebună.

— ...Intr'o lume de cuminți... Spre viața cea adevărata crescută din sângele visurilor mele. Spre o lume nouă...

— Iehova!

— Mi-e scârbă și mă doare tot ce mă'nconjoară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Taci, îți zic, nebuno?

— Ești caraghios.

— Eu? Abraam crâșmarul? Tatăl tău? Se repezì și-i trântì doi pumni în spate.

— Crezi că ești mai puțin caraghios?

— Nebuno?

Și încă doi.

— Ce-i, mă rog? „Dija", așà cevà?

Și Iți intervenì să-și scape logodnica.

— Să nu m'atingi stârpitură... Eși, pecingine.

— Auzi Iți, auzi, e nebună? Greu ai s'o cumințești....

— Hâ, hâ... *Așà păsărică, știu cu...*

— Eva, pe scaun, la geam, îmbrăcată așteptà înserarea.

Ploaia contenise. Priveà maidanul pe deasupra căruia înpletise cu fantazia, din visuri, palate minunate, aruncându-le apoi, pe turnuri, mantii smulse din lumini de curcubee...Și sus acolo, în înălțimi neatinse de cei din jur, făurise contururi unei realități inexistente și dăduse vieții un sens pe cari nu îl are.

In fața crâșmei Iți, Rahila, Abraam Crâșmarul, sporovăiau naivități uzate.

— ...Casa trebue să-i fie un castel, într'un parc nesfârșit. Un castel cu turnuri ca vârful brazilor... Poate turnuri de aramă...

— ...Scroafă... Nu ți-e rușine, curvă,?... Dinspre gară un hamal mânà'n ghionturi o femee.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

Nevastă-sa. E beat. Abea se cumpănește. Auzi, fleoarcă?! Am să te sdrobesc... Omul vânat, cu nasul pământiu, are cătături de fiară.

— De ce mă bați, bețivane, câne?!

— Ha, bețivan? Na bețivan. Stai că-ți dau eu bețivan, bașoaldă... O trântește de pământ.

— Săriți, banditu...

Și banditu se rostogolește în noroiu.

Ițic râde cu gura strâmbată până la urechi.

Femeia fuge, blestemând...

— Vezi Eva, ce frumos, parcă-i la panoramă, nu-i așà? Zic și zău!

Un țăran, bate boii cu un reteveiu peste bot, peste frunte, peste ochi, unde nimerește, pentrucă n'au oprit carul în ușa crâșmei...

Ițic râde... Rahila intră după mușteriu.

Eva închide ochii, pleacă capul: simte'n piept o rană.

— Ce brute-s oamenii! Și viața cât e de grosolană!

Privește iar afară. Boii, liniștiți, privesc resemnat spre o lume, care e numai a lor, și care poate, e mai bună, mai milostivă.

— Sandu trebue să fie bun ca Dumnezeu. Și cât trebue să sufere în fața brutalităților vieții! Ce face oare, acuma Sandu! Nu m'o fi uitat?! Când m'o vedeà...

Își puse voalul...

— Ce o să spună birjarul? O să-i vorbesc precipitat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Plec chiar acum, sunt soția boerului din Nadișa.

— E noapte, plouă, nu pot, cuconiță...

— Ce are a face, plătesc oricât...

— Ei bine, merg, sărut mâna... Iac'amuș.

...Intre făcliile aprinse Abraam crâșmarul citește din Biblia bătrână, continuând de unde a lăsat Vinerea trecută...

Eva-și trage mânușile, nervos...

— Unde te duci, spune, fată?

— La Ida, mamă!

— Dormi acolo?

— Poate...

Un pisoiu, negru ca un păcat nemărturisit într'o conștiință ce stă să se cufunde în prăpastia morții, negru, delicat și elegant, alintă, cu coada ridicată, marginile rochii în falduri, și cu capu-i rotund-rotund, cu doi ochi mari sticloși, vârful pantofilor de mătasă albă.

Eva'l pironește fără gânduri.

— Și când vii?

— Cine știe?!...

Pisoiul se înalță și o prindea cu unghiile de rochie...

— Hai și tu.

Il ia îmbrațe. Il așează pe mână peste Biblia mică abia cât palma....

— N'o să aibă, aici, cine să-ți dea mâncare.

Ese și se oprește în dreptul geamului deschis.

In spre apus, — spre Nadișa, departe — prin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tre spărturile norilor, se năzare cerul albastru, senin...

Şi sufletul Evei, îngenunchiat în tină şi de cerul mohorît care-i smulsese aripile gândului, se simţi năpădit de revărsarea unei uşurări aproape fericite, pe care o încearcă toate sufletele, cari, sub nemărginirea cerului senin, se volatilizează, îşi sfarmă hotarele, devin bune, se simt eterne şi fără margini ca şi Dumnezeu, când le-atinge o rază de soare, mireasma unei flori, aripa unui vis...

I se opreşte în urechi, şi-i pătrunde răsunând puternic în suflet, litania Sabatului, pe care Abraam Crâşmarul, o naltă către zeii unei lumi moarte de mult.

Il priveşte între făcliii: cu barba mare albă, revărsată pe piept.

Rămâne neclintită şi nu poate porni...

Tatăl său i se pare un patriarch din vremuri de demult, uitat de Cer în pământul Canaanului. Vocea lui sobră şi profundă răsună misterios ca într'un tabernacol sfânt.

...„Iară Isus s'a dus în muntele măslinilor....„ ...Şi-au adus la dânsul cărturarii şi Fariseii pre o femee prinsă în adulteriu...

...Deci Moise în lege ne-a ordonat, ca să se ucidă cu pietre unele ca acestea... dară tu ce zici?

...Iară Isus: cel ce este fără păcat între voi, acela întâiu să arunce piatra asupra ei.

...Iară ei auzind şi mustraţi fiind de conştiinţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor, eșiau unul după altul, începând dela cei mai bătrâni până la cei mai de jos. Și a rămas Isus singur și femeia stând în mijloc, și ridicându-se Isus și nevăzând pe nimeni decât numai pre femee, i-a zis: Femee unde sunt pârâșii tăi? au nimenea nu te-a condamnat? Iară ea, a zis: Nimenea, Doamne. Zis-a Iisus, ei: „Nici eu nu te condamn"...

Și nu mai auzi, căci fără să simtă, începu a se depărta.

Și i se părù, că prin porțile mari, pe cari norii le deschiseseră luminii, veniau cu ultimile raze, îndemnurile unei binecuvântări ce se coobrà de undevà, de foarte de departe, din locuri de unde au pornit, neînțelese, isvoadele lumii...

— Tuți Cristosu mătii...

Eva privì în ograda crâșmei vecine... Iție înjurà pe Ion, nebunu mahalalei... Și-l gonià ca o zburătură...

— Eva!... Eva! Când ai să viii „dija" napoi, am să-ți arăt civa foarte important. Auzi „dija", „pâsârică-ă"?

— Urma și umbra... Și când urma se va *șterge* ochilor voștri, umbra, va rămâne, străină și rătăcitoare, — umbra mea chinuită.... Umbra...

...Se depărtase murmurând sieși ori, poate, nimănuia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI

...— Dragul meu, nu râde... Tot ce am, ce sunt: medaliile, crucile, Institutul, forul artei, le-aşi da pentru părul, şi pentru faţa asta bronzată de soare...
— *Alphonse Daudet-Saphо* —

In acelaş timp, în acelaş loc, două mii de paşi mai încolo...

Curtea boerului Vlaicu, eră casă mare, bătrânească, cu stâlpi albi, văruiţi, nalţi şi groşi, coperită cu şindrilă învechită. Şi aciuoată într'o grădină largă cu nuci rotaţi şi salcâmi tufoşi.

Garduri înalte de scânduri fără culoare, cu taraşii ziditi masiv, prismatic, şi terminaţi printr'un coperiş şindilit, de forma unei mici piramide al cărui vârf, nu e prea departe de bază, înconjurau gospodăria boerului, ca pe o cetate...

Conu Iorgu, e bătrân, dar a apucat vremuri bune. Şi din vremurile acelea iau rămas: Zoe, — Zuca, aşà o alintà coana Raluca, Dumnezeu s'o erte — pe fată-sa, cea mai mare între fete, căci Grigoraş şi Iordăchel erau mai mari, băeţii, şi Lucia, mezina... Şi pe deasupra, moşia şi cevà cheag ce nu se vede, dar îl ştie singur-singurel cuconu Iorgu.

Insereazà...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Partida de tennis s'a sfârșit....

Conu Iorgu din ceardac:

— Ia-n veniți fetițelor încoace... Fuga, cari-a-junge întâi?

Fetițele erau tot fete mari: ale lui conu Iorgu, și de sama lor, toate prietenele de pension și de rang din târgul acela: Medeia lui Conu Iordăchel Arapu dela Prund, și fetele boerului Jorăscu, retras acum la târg ca și Conu Iorgu: Zona, Ilinca și Katia.

Fetele sosiră stol. In urmă, băeții.

— Să-mi spuneți, dar să-mi spuneți drept, că vă cunosc după ochi, pe cari-ți minți...

— Drept...

— Să vedem.

— Spune...

— Hai.

— Spunem drept...

— Să n'ajungă să mai joace tennis cine n'o spune drept...

— Da, da...

— Așà-i că Sandu Graur e frumos băet? Nu? Șerpoaicelor? Ia spuneți moșneagului?

— Frumos și nu prea!

— Frumos!

— Urât...

— Cui îi place!!

— Nostimă întrebarea...

— Iar sta bine cu ochelari.

— Și cu barbă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Și chiel....

— Ho! ho! guralivelor! La toate vă place. Vă cunosc după ochi: uite-i cum scântee! Dar tu de ce taci Médée? Nu cumvà?!

— Nu cred, și-un văl ușor de sânge i se ridică spre ochi.

— Ha! ha! Fetele tatii, fetele moșului.... Și bătrânul vesel și glumeț întotdeauna, se'ndepărtă spre fundul grădinii, netezând, șiret, barba argintie...

— Sandu, Graur, nu-i urât.

— Médée,. Médée!

— Eu îl văd acum întâiu...

— Médée...

— Ei, ce-i asta: Médée, Médée. Sandu e frumos, frumos, frumos! Și Grigoraș în mijlocul fetelor voià par'că să le îndoape cu frumusețea celui plecat adinioari. Eu am fost coleg cu el la Paris. Un Don Juan frumos și-atât. Și câți bani costă frumusețea lui! Uite v'ar puteà spune tata.

— Da, da. Sandu costă două moșii. Greutatea lui în aur nu l'ar puteà plăti. Trăià bătrânul Graur când a-ți plecat amândoi la Paris. Și dintr'asta i s'a tras moartea bătrânului Graur! S'a dus o moșie in trei ani, și a doua pe trei sferturi.

— Lulu, crăiasa frumusețiì, se cereà legănată pe valuri de aur... Și Sandu, o Sandu, o iubeà cum iubește orientalul nenumăratele imagini pe cari și le-a plăsmuit despre frumusețe, când le întâlnește într'un singur chip de femee frumoasă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

elegantă, rafinată, ca o statuă vie în veşnică mişcare pentru a cărei smulgere din nimic şi pentru a cărei modelare, civilizaţia şi-a ascuţit şi şi-a sfărmat un număr infinit de dalte mai fragile decât visul...

— O! ho! stăi băete că ne prăpădim... Care va să zică, daltele de care vorbeşti sunt moşiile noastre: ale lui Graur, ale mele. Şi mormântul lui Graur e tot o daltă pentru.... Lulu... A murit de supărare bietul boer Graur... Pământul pe care-l avea din bătrâni!

— Erà imposibil să-l putem stăpâni. O iubea peste fire. De câte ori nu spuneà, treaz: De-aş puteà preface moşiile noastre, pământul ţării, tot orientul, în aur, într'un fluviu de aur care să tae Europa dealungul, strălucitor ca un soare, revărsat, şi să vie mare, tot mai mare şi mai luminos şi să se verşe, ca o mare scânteetoare, în poală la Lulu.

— E un suflet frumos!

— Médée, păcătueşti.

— De ce Grigoraş?

— Suflet frumos! Dacă Sandu e un suflet frumos, ce fel de suflet eşti tu, Médée?

— Comun!

— Sându, suflet frumos! Tristă zădărnicie şi neroadă. Pervers şi imoral! Mi-e sâlă, Médée de gânduri ca acestea, chiar când răsar dintr'o naivitate curată şi sfântă, ca un altar uitat într'un unghier de cer creştin...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar oare imoralul — nu vorbesc de bestii, cărora viața normală înseși le este o imoralitate — nu este, în linie progresiv — ascendentă, primul pas, dincolo de rafinamentul obișnuit al omului civilizat?! Aștept un gând serios de latine, Margareto, așà cum mă învățaseși la facultate, Margaretă! Aștept, Margareto....

— ...Nu, nu! Logic, psichologia cea mai elementară îți îndreptățește gândul, dar simțul meu moral, îl respinge...

— ...Și ce s'a făcut Lulu?

— L'a părăsit, dup'un concurs de pictură: o sală de nuduri superbe. Tabloul lui Sandu: „Lulu", căzù cu toată splendoarea unică a modelului. Biruitorul, sărbătoritul acelei primăveri artistice, porni, în ziua triumfului, pe piept cu medalia de aur și la braț cu Lulu, care părea în ziua aceia o apoteoză de crini albi, sacri și fierbinți....

— Și... Sandu?

— S'a apucat mai stăruitor, de studiul picturei, cu cari totuși nu va face nimic, pentrucă nu e de loc sârguitor, nu muncește, nu poate munci...

— Dar are, mi se pare, talent și atunci munca e un accesoriu....

— Poate să aibă talent... Dar talentul nu e ...„pară mălăiață, în gura lui nătăfleață"...

— Vrei să spui că talentul e muncă!?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Muncă, muncă și iar muncă: să mlădii piatra cu palma...

— De o pildă, tu Grigoraș: ți-ai vârât în cap, adânc, adânc de tot că talentul e muncă, muncă, muncă... Deci la muncă, Grigoraș și 'n-tr'o zi, după zece, o sută, o mie de ani, vei închega armoniile din sonatele lui Bethoven, vei smulge culorilor madonele lui Raphael, marmorei puterea genială în expresii de grație și forță a lui Michel Anghelo, și liniilor, maiestatea Parthenonului. Nu, muncește deci Grigoraș...

— Nu m'ai înțeles, Médée. Cred că este *ceva* imponderabil și luminos ca o rază nemuritoare, *ceva* infinit de mic ca dimensiuni și infinit de mare ca posibilitate de a deveni, un ceva pe care imensul necunoscut îl coboară cu mult înainte de naștere în sufletul alesului, din împărăția nestrăbătutelor taine: o forță uriașă ca Dumnezeu, invincibilă ca timpul: — talentul. Mediul, munca de fiece clipă, încleștarea sforțărilor — iată: conbustibilul acestei forțe latente. Și vine năvălnic o mare furtună de lovituri năprasnice, ori o durere năruitoare ca un trăsnet și acel ceva, o acel ceva devine dumnezeeire în forma materială a cuvântului: geniul nu-i așa? Dar Sandu Graur? Pentru Dumnezeu, respectați proporțiile!...

— Sandu e un talent și un om de talent e totdeauna o taină ce poate rezerva surprize, oricând, până moare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sancta Simplicitas! Iată deci o discuție înveninată, aprinsă, pentru Sandu, cari n'a fost în stare să sape albie adâncă unui gând, cari...

— ...N'a venit nici la groapa *tătâni s'o*, măi băeți.... Are ori n'are talent?!, nu știu. Suflet n'are măi băeți, asta o știu. Médée, n'auzi?!: suflet n'are....

...iată, eu am două fete: le dau mai bine după vizitiul și rândașul meu... Au păduchi în plete și.... rapăn la călcâe, dar suflet întreg, drept, curat...

...Mai are o moșie măi băeți: Nadișa cu casele bătrânului Graur...

...A venit s'o prăpădească și pe asta...

...Bietul boer, bătrânul Graur!!

...Da, da vizitiul și... rândașul!...

— O! o!... brute, *papa!*...

— ...cu suflet....

— Prefer trupul fără suflet brutei cu suflet..

...Dar bătrânul nu mai auzi. Și întoarse fața ca pentru a tăinui ceva și se depărtă, cu capul plecat în pământ....

— ...Bietul tata!.. Câtă dreptate are!.. Un cadavru! o lichea strălucitoare de pomadă și de pudră, grav preocupată de complexul insuficienței sale, cu penelul și paleta... ca decor...

Zonia rezemată de un stâlp, reflectă naiv:

— ...Ce frumos vorbia!

— .Da! Sandu e-o armonie de vorbe!

— Dar o armonie!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Zădarnic, Médée!

— Grigoraș, zădarnic!... Nu te mai ascult... Și porni în grădină, la brațul Margaretei...

— Cum îți pare, Sandu Graur... M'a privit desmierdător....

— Médée, întoarce-te Médée! Vino să-ți povestesc incidentul din gară... La „Folie Marigny", cunoscusem pe „Nianie"... O actriță de talent. O floare încrustată în diamant. O vâlvătae de patimi focoase...

...Peste un sfert de oră, pe sub poala grea de verdele sumbru și maestos, al nucilor din grădină, pluteau armoniile unui cântec pe cari-l trimiteà în valuri afară, pianul, prin ferestrele larg deschise.

Și par'că cevà nevăzut se sbăteà dureros, ca o pasăre cu capul zdrobit, lovind tot mai rar țărâna, cu aripile sângerate, afară sub geamurile larg deschise, ori undevà într'un colț tăinuit de odae.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VII

— Ah! les premières fleurs, quelles
sont parfumées...
Et qu'il bruit avec un murmure
charmant
Le premier «oui» qui sort de lèvres
bien-aimées

NEVERMORE...

Ah! Les oarystis! les premières maî-
tresses!
L'or des cheveux, l'azur desyeux, la
fleur des chairs
Et puis, parmi l'odeur des corps
jeunes et chers,
La spontanéité craintive des caresses!

VOEU

(Verlaine – Poèmes Saturniens)

— ...De-ar fi trebuit să port pe umeri pământul greu de povara nelegiurilor lui şi'n suflet chaosul deziluziilor pe cari amorul înşelat şi imaginaţia deşartă l'a risipit în lume, şi tot aş fi venit... Sunt Eva, m-ai uitat?

— Să te uit?! Dar ar fi trebuit să mă uit pe mine! Ai venit?! Te aşteptam chinuitor. Ai venit!!

— Şi-ţi aduc un suflet troenit de iluzii ...S...s. Sandule mi-e sufletul o împărăţie de visuri; o imenzitate monstruoasă de doruri necunoscute e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făptura mea. Trupul mi-e curat ca o floare albă răsărită 'ntrun ungher de suflet vingin.... Mi-e dor să trăesc toate visurile mele:.. M'auzi tu, Sandule?

— Să trăești un vis?! Iată marea și-eterna enigmă. Visurile prin esența lor sunt imposibil de coborât în formele vieții care nu e decât coheziunea unui complex de realități succesive. Dar ce-ți spun eu? Eva, tu ești singurul vis al vieții, coborât de Marea Iluzie pe pământ. Tu, ești, Eva, singurul sens, singurul farmec, singura posibilitate a vieții pe pământ...

— Sandu!.

— Fără tine viața ar fi o hâdă apă, cenușie ca plictiseala, fără țărmuri, fără susur, fără val, o apă împietrită...

— Dudue, vă rog să-mi plătiți, ca să plec...

...S'apoi trăsura aceia care coborâse atâta noian de visuri în vârtejul vieții reale, se depărtă, tot mai neauzit înapoi, spre- o lume, înmormântată par'că sub mormanul unui șir nesfârșit de ani; trăsura aceia rebegită, prăfoasă, și plină de noroiu, părea sub lumina lunei și-a fantaziei, galera de aur care purtase odinioară legendara frumusețe a Cleopatrei adormită 'n brațele lui Antoniu, Marea Fantomă a tuturor iluziilor cari nu sunt și totuși sunt în inexistența lor mai puternice, mai stăpânitoare sufletelor omenești, decât cel mai evident real dintre lucrurile cari sunt cu-adevărat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se găseau unul în faţa celuilalt, fără cuvânt. Şi-aşa de aproape...

— Să mergem...

— Unde?

— Acasă.

— Sandule, i-atâta de frumoasă noaptea asta.

— Şi tu Eva... Eva! Tu eşti minunea ei.

— Sandu... Sănducu meu!.

...Şi se prăbuşiră unul spre altul ca două flori retezată de coasă, ori ca două lumi prăvălite 'n-chaos dacă pentru o clipă s'ar frânge legea gravităţiei universale...

Păreau o colonadă ţâşnită din pământ, ori un sul fumuriu coborât din lună.

Se lăsase o tăcere nesfârşită de cathedrală pustie.

Şi'n imensitatea acestei clipe, totuşi trecătoare, par'că se revărsau toate armoniile existenţei...

— Eva, hai acasă!

— Da, hai. Dar nu pot sări şanţul.

Calul păştea liniştit la marginea lacului de grâu. Se ridica aburi după ploae şi cu ei mirosmele tari ale câmpurilor încărcate cu flori şi cu greutatea rodului verei...

Instinctiv privi napoi pe şoseaua pe care venise: i se părea nespus de lungă. Avù senzaţia de-a se întreba ce caută aici. Şi ca dintr'o depărtare fără fund i se năzări sosirea câteva clipe mai înainte:

— Uite, dudue, aici e satul, în vale... Ajungem acuş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Şi cum a zărit apoi un călăreţ mergând visător, singur în toată limpezimea de cristal a nopţii.

— El e ...Sandu... Şi n'a mai ştiut nimic apoi..

De atunci pare a fi o veşnicie...

— Eva, haidem amândoi călare. Nu?

— Cum vrei...

O luă în braţe strâns şi o ridică pe cal.

S-auzi o cădere uşoară şi-un miorlăit chemător.

— A !. Biblia... Pisoiul... Luasem o biblie mică.. o aveam de mult... Şi pisoiul...

Biblia căzuse 'n şivoiul ce se rostogolea prin şanţ la vale, şi nu se mai vedeà...

— Lasă-le... Biblia, ce-ţi mai trebue? Pisoii mi-s grozav de urâţi...

— Mie nu. Pisica e graţia perversă a femeiei.

— Tocmai de asta să o lăsăm aci.

— Bine, dacă vrei.

Şi'n suflet simţi o amărăciune uşoară, de o clipă...

Porniră 'n galop...

— Eva, am făcut un chiosc din ramuri albe de mesteacăn tânăr. Acum în bătaia lunii pare săpat în vălurèle de marmoră. Şi e departe de curte. Lângă o pădure de stejari... Şi nu e nimeni decât lumina lunei, şi ghirlănzi de trandafiri cari o încing ca nişte braţe pătimaşe. De nu veneai, veneam să te fur să te aduc acolo: am făurit cuib pentru o zână.

— Trandafirii îs albi ori roşii?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vrei să mergem la curte ori în chioșc în noaptea asta? Spune, unde?!

— Unde vrei.

— In chioșc am așezat o dormenză cu tot ce are grădina și câmpul mai îmbălsămat.

— Haidem atunci în chioșc...

Și peste toată lumea și în sufletele lor până în cele mai tainice unghere, plutiă triumfătoare lumine lunci limpede și bună și mângâetoare, de par'că tot ce a fost gând luminos în creerul oamenilor și undă de vis și alinare în inimile lor, dela începutul vieții până azi, se înalțase din pământ, ori coborâse din nemărginirile cerului, ca să împodobească umerii nopții cu o mantie de-o ne mai pomenită splendoare și duioșie...

...Și când, o trezi, a douazi, încropul căldurei ce se încingea, după o noapte nebună în care se deslănțuise frenetic toată furtuna dorurilor întemnițate îndelung, o goana de senzații feluri te îi cutreeră întinderea sufletului dela o margine la alta.

Se pipăi, se văzu 'n oglindă cu buzele vineteroșii, cu cercane sub ochii tulburi ca de nebunie...

Și nu 'ndrăznià să facă o mișcare cât de ușoară.

Sandu dormia.

Il privi speriată...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Mi s-a părut mai frumos...

Și se cutremură de îndrăzneala gândului...

— Totuși mi-e strein...

Voi să fugă: se simți pironită.

Și 'ncercând să-și aducă aminte, să resimtă, toate nebuniile acelei nopți de voluptate, i se părù că ele erau cu mult mai șterse de cum i le făurise închipuirea poeților, mai împuținate, de cum i le simțise trupul, și o cercă un saț vecin cu desgustul.

Și printre buzele mușcate în spasmul plăcerilor șopti, nopții care trecuse:

— Asta-i, oare, tot?

Intinse mâna și dete'ntr'o parte perdeaua de mătase roșie ce acoperea geamul de deasupra patului...

Afară era lumină mare. Cerul părea o boltă străvezie, imensă, de safir, căptușită cu toate iluziile lumei.

Și prin aerul încărcat de lumină și căldură alergau valuri de miresme, pe cari bielșugul puternic al sevei le 'nvolburează, vara, pretutindeni.

Intoarse capul..

In oglindă se răsfrângea limpezimea de-afară.

Și se văzu goală, despoiată..

Și fața și trupul gădilate de razele soarelui, se înfiorară.

Obrajii pali, se 'nviorară trandafiriu...

O cuprinse o moleșeală dulce, obsedantă.

Se privi alintător, admirați.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gropițele din mijlocul genunchilor grăsulii și eleganți o încântară: simți fiori.

Il privi.

Părul negru, cu pletele resfirate pe perna albă. Fruntea naltă impunea măreție... Gâtul puternic, rotund, cu vinele destinse, respira o grație statuară.

— Cât de frumos e!

In părul de pe piept, dormeau două petale roșii dintr'un trandafir sfâșiat.

— Pare-un zeu adormit, fără visuri...

Privirile-i alunecară la vale pe liniile musculaturei elegante dar puternice. Murmură, mușcându-și buzele...

— Voluptate, narcoticul vieții! Aș vrea să-mi fie viața, o voluptate neîntreruptă!.

— Eva, divino!. Fermecătoare dumnezee!.

— Sandu!. Sănducu meu!.

...Și se aplecă asupra lui, cu brațele întinse, cu gura potir de vrajă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VIII

La beauté de ton corps
fait songer à mourir..

(Albert Samain — Extase)

Oui, ma vague, sois orgueilleuse,
Car radieuse ou sourcilleuse,
Tu me roules comme la vague
Dans un délice bien païen...

(Verlaine—Parallèlement)

— Niciodată, geniul — chiar dacă toate puterile geniilor cari au fost s'ar întruchipa la olaltă — nu va puteà smulge marmorei, desăvârşirea asta caldă pe cari dumnezeirea o'mprumută unui pum de lut galben-suriu.... Da, da..... de câte ori te văd goală aici, în lumina melancolică a sfârşitului zilei ori cu trupul aprins de revărsarea razelor amiezii, de-mi pari o plăzmuire a tuturor armoniilor pe cari soarele le-aruncă 'n nuuvers, îmi dau tot mai dureros seama că nu voiu ajunge niciodată s-ating desăvârşirea: asta ar însemnà să am aceiaşi putere de a crea minuni ca însăşi natura cu forţele-i nenumărate, când, eu nu-s decât un singur om...

Eva n-auzia nimic.

Cerul era atât de profund albastru că părea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să fie bolta tuturor iluziilor pe cari le-a înălțat pământul și cari au murit zburând, spre soare, cu aripile 'ntinse.

Și-alcea de trandafiri cari țărmuria lacul — trandafiri albi, trandafiri roșii, trandafiri pali, îl încingea cu o mireasmă moleșitoare care împânzia parcul întreg...

Eva se scăldă în lacul care părea o frântură de cer, Eva se scaldă în revărsarea parfumurilor cari se 'mpainjeniau pe deasupra apei dela floare, la floare, Eva se scăldă întot seninul cerului, în tot potopul de lumină ce curge din soare pe canalul incandescent a atâtor milioane de raze.

Sandu, cufundat într'o admirație care-i dădea senzații de fericire și durere în acelaș timp, o privia de pe mal.

Se uitase acolo pe iarba moale, fierbinte...

Eva, pe malul celalt, făcea ghidușii...

Intră în apă, prăvălindu-se încet, până ce undele limpezi i se preling peste tot trupul întins pe spate pe prundișul alburiu. Își răsucește brațele la spate și le 'ncrucișă și-și saltă ușor pieptul în sus. Sânii își aratără gurguiul de-asupra apei, gingaș, înfiorător, alb-trandafiriu...

— Sandu ...San-du... Au îmbobocit doi trandafiri pe lac...

Un flutur, mare alb, se desprinse de pe o floare ce-și scutură prima petală, fâlfăi sburdalnic, se înălță napăsător, s-opri o clipă 'n aer, coborâ, iar făcu un salt în sus și se lăsă apoi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în sbor molatec pe sânul Evei ce părea un frag plutitor pe o floare de trandafir involt răsărit pe fața apei din cine știe ce iubire patimașă moartă de când lumea, îngropată acolo...

Se cufundă brusc.

Fluturile se prăvăli cu o aripă 'n unde...

Un râs cutremurător, prelung, armonios, pluti pe-aleele de trandafiri...

Eva râdea...

...Și par'că 'ntr'un potir subțire de argint, o mână frumoasă se juca zvârlind mărgaritare...

Eva râdea...

— San-du. Împletește-mi Sandu o cunună lungă de trandafiri roșii, o ghirlandă nesfârșită... Sandù... Ii repetà numele frumos, încet, încetișor, despărțindu-l par'că în două.. „San" se prelungea gingas pentru a se sfârși mângâetor, „du"... Sandu în gura Evei devenea cel mai frumos nume bărbătesc...

Și Sandu, gol ca un efeb, împletia ghirlanda.

Și Eva 'ntinsă la soare, sub un tufan de trandafiri, smulgea petale albe, cu mânile-amândouă și se'ngropa sub ele...

— Când voiu muri să nu-mi turnați pe sân pământ rece și negru...

— Tu nu vei muri Eva nici odată... Te va nemuri arta mea.

— Crezi? Nu sunt eu aceia. Acolo, în arta ta e ce-ai putut tu smulge frumuseței mele. Întreagă așa cum sunt, sunt numai eu. Acolo pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tabloul tău sunt așa cum ți s-a părut ție că sunt. dar eu așa cum am fost, întreagă, voiu muri. Și nu-i păcat să se piardă atâta frumusețe? Nu? Spune tu Sandu?!

— ?!

— Simț că va veni o zi — o! ce n-aș da să nu mai vie ziua ceia—și scrâșnea din dinți,—va veni o zi când voiu vedea cum alunec tot mai nemilos spre prăpastia uitării... Da, voiu vedeà cu ochii mei în fiece oglindă, îmi vor spune simțurile mele obosite în fiecare sară...

— Eva, tu ești cea mai frumoasă femee. Auzi, cea mai frumoasă?!

— Ei și?! A fost oare, vreodată, o femee, cea mai frumoasă?!

— Când vei muri, dacă arta'ți 'ngenunche și pălește în fața ta, amintirea...

— Fleacuri. Ascultă-mă ce-ți spun... Va veni o zi îngrozitoare... Și se ridică grăbit... Vezi tu ochii aceștia limpezi ca două prăpăstii de lumină? Va veni o zi!. Vițe roșii, ape vineții vor tulbura ochii mei, Sandu. Încrețituri grețoase vor porni din colțul lor, vor brăzdà, vor boți obrajii.. Sâmii mei cari înmărmuresc lumea și cari sunt în stare să înghețe și să coboare soarele din cer, se vor puhăbi, se vor pleoști, vor rămânea ca două țoșculiți de petecă 'ncrețită...

Lacrimi în ochi i se iviră. Își mușcă buricul degetelor.

Se cutremură, toată, prelung...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

— Sandu, dă-mi ghirlanda!.

...Și-o 'mpletici șerpuind-o pe după piciorul drept, și 'ncinse mijlocul pe sub sâni, o trecu pe sub brațele-amândouă, își împrejmui sânii unul câte unul, strângându-i ca 'ntr'un nod, își cuprinse mijlocul din nou în jurul șoldurilor dumnezeești arcúite și-o coborâ încolăcind-o în jurul piciorului stâng și cu 'n fir de iarbă-i prinse capătul de glesnă.

Doi trandafiri albi ascundeau gropițele genunchilor grăsulii. Centura care-i îmbrățișa șoldurile alintându-i-le, era 'ncrustată 'n roșii trandafiri și roșii erau trandafirii cari 'mprejmuiau, cu cercuri de pară, sânii... Un trandafir palid, singuratec, sfios, abea învolt, agonisa în dreptul inimii, pe sânul stâng...

...— Să ne iubim! Nebunește! Asta-i toată viața noastră!...

Buzele-i aprinse ca trandafirii cari însângerau *crinul* șoldurilor, tremurau voluptuos; nările agitate, aspirând grăbit, tresăriau spasmodic.

— ...Să ne iubim... gemu încetișor, profund, tremurând, cu ochii închiși, strâns, strivindu-și pleoapele, negre, dese lungi — par'că erau doi cocori rătăciți, cufundați în fumuriul depărtat al zării —...

...Părea așa, cu brațele albe rotunde, ca două visuri de marmoră, poftitor întinse spre efebul gol, înghirlandată cu roșii trandafiri fierbinți, o splendidă Venere necunoscută, sublimă și bar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bară, încercuită cu un lanț de inimi sângerânde; părea iluzia fermecătoare a iubirii înmărmurită 'n cadrul unei eternități fugare.

— ...Nebunește....

...Și se prăvăli în iarba naltă, între 'mbătătorii trandafirii...

— ...Vreau, auzi? o viață devoluptate neîntreruptă: ...asta-i toată viața noastră...

...Și când, apoi, zăceau striviți trandafirii, ca niște inimi sfâșiate de ghearele dragostei desamăgite, spre bolta cerului albastru și senin, porni încă o iluzie învinsă, ce trebuia să moară, în drumu-i către soare, cu aripile smulse.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IX

..Et la lumière à laquelle Anna avait lu le livre plein de tourments, de mensonges, de douleur et de mal, brilla d'un éclat plus grand que jamais, illumina pour elle tout ce qui etait auparavant dans lesténèbres, puis crépita, palit et s'éteiguit pour toujours.

(Léon Tolstoï — Anna Karénine)

— Is oameni, Sandule, sărmanii! Oameni, m'auzi tu? Cât is de năcăjiți; mă doare sufletul. Aș vrea să mă amestec printre ei, să'nghit praf cu ghiotura, să muncesc în sudori, poate, astfel, li s'ar părea mai ușoară truda și mie sufletul mai liniștit...

— Cât pretinzi pe zi?.

— Ei lasă, orice glumă pare sinistră, nu-i așa?

Un fluerat prelung; duduitul contenește, și mulțimea de oameni învăluită 'n praf și 'n dogoarea căldurei s'așează, rând, la pământ pentru masa amiezii.

— Haidem pân la arie, haidem pân la dânșii.

— Nu-i estetic, Eva.

— Lăsăm estetica, aici, în drum...

Dădură pinteni calului.

Eva călăria sprinten, elegant.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajunși, lumea se sculă în picioare.

Eva descălecă:

— Stați jos, mâncați, sunteți obosiți... Dar unde vi-i mâncarea?

— Asta ni-i.

Fiecare muncitor avea dinainte un castravete și un ardei verde, lângă dărăbul de mămăligă...

Și Eva privi mută șiragul mânilor pline de praf și de țepi, ducând spra gură, obosit și indiferent, mâncarea aceia, care i se păru grozavă.

Și se 'ntoarse, cu mari sforțări urnindu-și apoi picioarele înțepenite ca de un clește, mai puternic decât ghiarele destinului.

Porniră, pe jos, la pas...

Eva se opri:

Privi napoi.

Unii se sculaseră...

— Ce grozăvie!. E păcat, Sandule, păcat!

— Aș scumpa mea, așa sunt învățați. Ș'apoi... dacă ei ar mânca fasani și icre negre... N'ar mai fi... Paris, cari Parisul ar fi aici și pretutindeni și ne-am prăpădi într'o uniformitate enervantă...

— Sandule, mă sperii...

— Așa e scris... Ș'apoi în afară de eul meu de plăcerile și interesul lui, nimic nu există. Așa e scris...

— De cine? Sunt oameni! Egoismul pe cari mi-l arăți e sălbatec, mă 'ngrozește: e monstruos.

— Și totuși el e piatra unghiulară a civilizației.

„ASOCIAȚIUNEA
SIBIU

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Canibalică civilizaţie!.

— Asta-i lumea! Asta-i Viaţa!

— Asta-i lumea? Asta-i viaţa? O spui tu, cu o răceală, cu o linişte înfiorătoare?! O durere mută, care nu caută nici un fel de cuvânt, se 'nalţă tăcut spre sufletul tău cerându-i cu glasul privirilor ostoiete, alinare, şi tu stai cu porţile inimii ferecate?! Mi-i groază de mine şi de tine mi-e milă şi de dânşii îmi sângeră sufletul... Simt rostogolindu-se în mine o furtună de valuri tulburi, o 'nvolburare de gânduri surde... Ai văzut vreodată primăvara când se pornesc şivoaele? Şi vin vuind ape mari? Câmpuri întregi din deal în deal s'o frământare de ape ce se năpustesc spre o stavilă din cale şi-şi frâng cerbicia în cercuri de spumă şi se 'ntorc gonind înapoi şi nu găsesc vad furiei lor neîncătuşate?

— Eva, te chinue mai mult fantazia ta, decât realitatea.

— Dacă s'ar suprima fantazia ce-ar mai rămânea?

— Haidem să mâncăm, uite-i gata şi ce umbră-i şi răcoare, nu-i aşa?. Am poruncit să ni se facă puiu cu smântână, şi puiu prăjit în unt la tavă, şi budincă de smântână cu cremă de sirop de fragi...

— Astăzi nu mănânc, mi-e scârbă de mâncare... Ba nu, voiu încerca, totuşi, ceva: vreau o felie de mămăligă, un castravete pălit de soare şi-un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ardeiu. Oh! Nu! Renunț! Am muşcat, cu ei, din fiecare bucătură! Şi mi-ajunge!

Aruncă pe masă cravaşa între farfurii, şapca de doc, albă, pe canapea, şi se 'ndreptă cu o liniște forțată spre uşa iatacului pe care lăsând-o să se 'nchidă singură, scrâşni încet printre dinți:

— Poftă bună...

— A ce bine-am mâncat! Da? ce ai Eva? Cu ochii roşii?

— N'am nimic. M-am gândit la trecut. Mi-am răscolit amintirile... N'am nimic.

Urmă o tăcere grea, imposibilă, sufocantă... Cât ținu? Cine ştie? Dar atât cât într'o goană fulgerătoare de gânduri, privindu-l, Eva îşi dădu samă că farmecul pe cari vrea să-l mai împrumute iubirii lor obosite e o sâluire imposibilă, că intimitatea de fiecare zi, transformându-se în obişnuință comună, sfâşiase toate decorurile cu cari fantazia, împodobise icoana pe care o avea acum nainte-i goală, chinuitor de aproape, îngrozitor de simplă, neaşteptat de plictisitoare prin prostia-i aroganță şi pretenționsă.

Il privi cercetător ca pentru a se convinge încă odată...

El fuma cu fața senină mulțumită.

Eva întinsă, îl avea cu chipul spre lumina pe care o trimitea stolul lăsat. Se sculă apoi şi se aşeză pe canapeaua de lângă pat, trimițând tavanului, rotocoale de fum.... Privea, maestos, în gol.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— I-o figură impunătoare! Aşa trebue să fi privit Dumnezeu în dimineaţa zilei celei de a şaptea peste creaţia sa... E frumos! Şi ce-mi mai trebue? Cugetare, simţire, fantazie. Filozofii şi poeţii lumii... Şi totuşi nu-i tot una.

— Eva, la ce te gândeşti?

— Acum, la nimic...

— Dar mai înainte?

— Am retrăit sbuciumul multor ani pe cari-i credeam morţi de mult...

— De ce te tulburi, scumpa mea?!

— A! Nu! Imi face bine.... Amintirile-mi lim pezesc sufletul, dau lecţii de sbor năzuinţelor... Mi-aduc aminte, eram o copilandă pe bănci de pension... Ştiu eu de ce-mi aduc aminte tocmai acum, de vremurile-acelea, dragul meu?

„Souvenir, souvenir que me veux tu"?...

Vezi cum îmi sare'n ajutor scumpul meu Verlaine?

Şi eram, cea mai frumoasă; fetele mă pismuiau... Simţeam, de atunci, că frumuseţea este un cataclism.

Profesoarele bătrâne spuneau că frumuseţea mea e o „iluzie optică"... Şi 'nvăţam cu'n fel de frenezie idioată: mi se părea că am aflat scara lui Iacob către cerul lumii acesteia... Trăiam în mizerie, şi nu în mizerie, dar într'o mediocritate stupidă care mă istovia. Sărăcia părinţilor, goliciunea casei, şi-n sfârşit atmosfera aceia cu miros de... câne plouat care e un fel de umbră a vieţii vulgare îmi tot da ghies spre-acel: mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sus și mai bine, care trebue să fie undeva, în lumea asta și care poate fi cucerit, dacă vrei; și nu dacă vrei, ci dacă sfarmi barierele mediocrității prin muncă, prin talent, prin frumusețe...

Eram de 17 ani... Într'o zi, o colegă, fiica unui mare bogătaș — era singură la părinți, — m-a luat la ea la masă, sara. Și-am dormit la dânsa. Dar fiecare priveliște distinsă pe care mi-o oferia saloanele acelea numai lux și strălucire îmi îngenunchea sufletul și mi-l întăria. Candelabrele acelea, cu becuri fantastice, alcătuiau parcă constelații necunoscute dintr-un cer nevăzut... Le vedeam pălind, apunând una câte-una în negura ce-mi sugruma sufletul, și mă treziam singură, tristă lângă lampa chioară deacasă, singură și ea lângă o garafă soioasă și știrbă, luminând fricos par'că, rânduri de roman cari-mi hrăniau vedeniile; ridicam ochii de pe carte și'n locul lutului de pe jos mi se năzăriau covoare superbe, și patul de fier negru, ruginit se cufunda încet în pământ, și brusc, fantastic, patul de lemn de palisandru, se coborà din tavanul sfărmat; și 'ntre pereții odăiței de lângă crășmă mulți ani după aceia, construiam dormitorul somptuos al colegei mele. Cămașa ei de olandă cu broderii fine m'au făcut să vărs lacrimi amare pe țitul prost al cămașei mele. Și parfumul acela care m-a 'mpresurat între perne și cari plutia ca un vis armonios pretutindeni mi-a pironit în creer, pentru toată viața, mirosul vieții sărace,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un miros șters, acru, cenușiu, mirosul acela pe care mizeria îl târâe după sine, ca o rochie, trena sa dintr'aceiași bucată.

Și-avea un nas mare prietena mea!

Și s-a măritat peste-un an cu-n bancher mare. Acu-i la Berlin. Trăește acolo...

Aș fi vrut să-mi smulg din mine ca pe o rădăcina netrebnică cu mii de fibrișoare, toată această țesătură nervoasă care-mi străbătea ființa: dar simțiam că mi smulg sufletul odată cu dânsa, viața.

Și-am pornit o luptă grozavă cu mine.

Să-mi potmolesc apele sufletului, să le amorțesc, să mă închid în mine, și simțirea să mi-o cetluesc într'o sferă idioată de piatră nisipoasă.

M-am aruncat, furioasă, asupra literaturei: citiam ca o nebună. Voiam să-mi construesc o boltă sufletească sub care să n-aibă loc decât lumea fantaziei mele... Să trăesc în această lume, tot ce condiția mea socială îmi refuzase în viața în care m-aruncase o naștere neghioabă...

Și mă simțiam grozav de singură.

Câte-odată aveam senzații înfiorător de dureroase: mi se părea că-s o pasăre albă, rătăcită 'ntr'o noapte de Noembrie, noroasă, pe deasupra unui pustiu negru de păcură. Fâlfâiam abea din aripi obosite, nici o rază în cer ori pe pământ și pustiul... fără margini, fără un glas, făr o chemare...

Dar într'o zi... Era în Mai când trandafirii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toți's în floare, când cerul tot e'o'mpărăție de ochi albaștri 'nlăcrămați de fericire....

Era 'n Mai și trandafirul roș ce-mi stà ca o rană sângerată între sâni, se scuturà atins de mâna unei deziluzii și petalele-i se scuturarà fâlfâind și acoperirà poezia care 'ncepe 'ntr'un volum de Verlanie cu viersul arzător:

„Baiser! rose trémière au jardin des caresses"!

Am plecat de acasă tremurând, cu apele sufletului răscolite pân'înfund.

Inserarea se coborà, deslănțuindu-și miresmele ca buduaarul tulburător al zânei florilor, ce și-ar fi deschis asupra lumei ferestrele depetale trandafirii.

Legănam în minte versul fatal. Și în juru-i răsăriau mereu imagini din cartea pe care n-o părăseam nici noaptea:

„...parmi l'odeur des corp jeunes et chers
La spontanéité craintive des caresses!".

Când îmi izbi auzul o voce de femeie.

— Frumoasă fată, dar calicuț îmbrăcată.

Rima. Priviii. Două Doamne. Erau personificarea cochetăriei elegante.

Gemui: Mi-aș scoate ochii, scoateți mi-i și urechile mi le 'nfundați: ori năruiți lumea, sfărmați-o, nivelați-o, reduceți-o la o egalitate uniformă oricât de stupidă.

O! lume! lume proastă, ignoranță și mojică.

Aș vrea să te am la picioare ca să-ți batjocoresc fudulia goală și perversă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aş vrea să te domin ca să-ţi sfarăm răutatea şi neputând să ţi-o smulg din piept să te năruiu odată cu dânsa.

Am pornit mai departe zghihuită de friguri. Eram învinsă. M-am dus la varămea Ida să mă odihnesc după înfrângere.

Cându m-am întors era târziu. Noaptea era aţâţătoare. Treceam, în drum, pe lângă parc. Lângă, un tufiş am auzit atunci vorbele dragostei aprinse, pasionate, ce-mi biciuiau sufletul ca o ploae cu jaratec.

In trup mi se revărsa, ciocotitor, tot farmecul primăverii.

Nu mă mai cunoşteam. Nu-mi mai eram stăpână. Eram gata să mă arunc în braţele primului venit... Am pornit repede spre casă, aproape 'n fugă...

Viaţa mea îmi apăru ca un pustiu luciu de ardezie vineţie. Şi 'n mijloc un trandafir roşu scuturat.

Incet, încet mă liniştii...

Şi departe, la o margine a pustiului, departe nainte mi se năzări o punte de lumină. Părea că pe acolo curge cerul. O lumină minunată, moale, alinatoare ca isvorâtă dintr'un soare ce ar avea făptura de marmoră fragedă a crinului şi mireasma lui.

Şi pe puntea aceia de basm, înfăşurat într'o feerie de măreţie şi splendoare, apăru un cavaler fantastic înzăuat în zale de lumină şi armonii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi venia spre mine cavalerul...
Să fii tu, Sandule...
Ah! Doamne...

...Un horcăit... sinistru o lovi ca o măciucă repezită în moalele capului de un braţ vânjos, zdravăn...

— Bună digestie am avut...

Sandu se frecă la ochi ca pentru a alunga puişorul de somn ce-l trăsese.

— Oare, *„dobitocul cela de vichil"*, o fi pornit maşina?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

X

— Hérodiade —
...J'attends une chose inconnue...

— L'Azur —
...L'Azur! l'Azur! l'Azur! l'Azur!

— *Stéphane Mallarmé* —

— O! Dacă viaţa ar fi un câmp înflorit de trandafiri alinători!

— Cine ştie?! Poate şi atunci te-ai plictisi! Fără îndoială. Doar fericirea nu-i decât un repaos imperceptibil al suferinţei omeneşti: atâta cât trebue unei ghiare să sfâşie frăgezimea cărnei amorţită abea de durerile unei sfâşieri precedente întâmplată o clipă mai înainte...

— „Atâta cât îi trebue plictiselei, acelui monstru cu trup de gelatină, cu mişcări undoioase de odaliscă obosită să înfăşure, înăbuşindu-l, în mrejele-i de renunţare ucigătoare un sărman suflet de femee visătoare, care vreà cu toate puterile sale vii, să-i fie viaţa un drum aşternut pe o mare albastră în valuri spumegande, s'o vrăjească la fiecare pas armonia miresmelor, pe care stoluri nesfârşite de goelanzi ar învăluri-o pe deasupra codrilor de trandafiri marini, roşii ca marea când soarele se cufundă 'n valuri cal

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o urmă imensă de sânge, albaştri ca undele când marea şi cerul 'o nesfârşire de cristal, albi ca lumina pe care visul argintiu al lunei îl coboară în nopţi de vară pe faţa mării liniştite...

Vorbeà cu ochii închişi, cu faţa palidă, transfigurată de puterea cu care sufletul construià realităţi imposibile.

Deschise ochii mari, miraţi:

— Plouă, tot plouă, de-o veşnicie, plouă!

Şi din balconul casei dela ţară, Eva ascultă de-o săptămână ţârâitul persistent şi uniform al ploii, priveşte cum se desprind fâlfâe şi cad în bălţi şi noroae, ca amintiri smulse de pe ramul unui suflet înflorit odată, frunze galbene, şi cum până departe peste valea şi lunca Siretului, peste dealurile de dincolo de râu s'a lăsat o'npaianjenire cenuşie, de par'că toată lumea s'ar fi cufundat într'o mare cu apa pământie.

— Ce vreme imposibilă! Pari plictisită.....

— Profund plictisită.

— Ce-ţi lipseşte?!

— Am spus că-mi lipseşte cevà?!

— Nu te mai înţeleg.

— Nu mai înţeles nici odată...

— Mă, da de nepătruns mai eşti!

— Ca o ecvatie cu un milion de necunoscute pentru un elev tâmpit de bucheală îndelungă...

— Eva, mă insulţi.

— Nu m-aşi obosì să caut o insultă. Spun numai că nici o clipă din cele câtevà mii, de când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

suntem împreună, nu m'ai înțeles, nici una, așà cum sunt eu.

— In adevăr am rămas totdeauna corigent la..... algebră.

— O! N'ar fi fost nimic. Acolo erà vorba de o formulă moartă și neroadă. Un bărbat nu poate pătrunde în sufletul unei femei și nu-i poate cunoaște toate ungherele decât atunci când din adolescență încă n'a cunoscut decât o singură femee, una singură.

— Te'nșeli! Din contra!

— ...Intimitatea mai multor femei vă schițează pe fondul intim al amintirii atâtea perversități sufletești, atâtea contururi de șolduri goale, pe care le căutați și'n suflete în cari sunt altfel de perversiuni ori nu sunt de loc, pe cari vreți să le vedeți și acolo unde nu sunt sau sunt armonii de forme fragede, aproape imaterial desăvârșite. Și-atunci în mine nu mă vezi pe mine ci suma femeilor pe cari le-ai avut ori o femeee-monstru creată de fantazia ori de patimile tale din reminescențe voluptoase, din ..... naufragii sentimentale.

— Dar mă plictisești... Prostii!

— E ușor să răspunzi cu o sărmană grosolănie...

— La teorii răsuflate ciupite din romane călugărești...

— Sunt gândurile mele, te implor, aci un sacrilegiu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— ...O! ori din ...coran.

— De unde?, ha, ha, din coran? ha, ha, asta-i frumos, din coran.

— Eva, îți interzic...

— Ce?...

— Să mă insulți...

— Râd de insulta ce singur îți făcuși...

— Canalie.

— Asta-i o mojicie și proastă și brutală, o tu rege al plictiselei!

— Te sfărâm, viperă!

— O brută poate sfărâmà o capodoperă divină dar brută prin distrugere, nu va luà pe soclu locul marmorei perfecte.

Repezi cu pumnii în aer spre sânii Evei care-și conturau îndrăsneț și aţâţător gurguii pe mătasa albă a corsagului rămas descoperit, își mușcă pân la sânge buricile pumnului încleștat dar nu lovì.

Idila, căzută de mult în agonie, se sfârșì.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XI

Souvenir, souvenir, que me veuxtu?..
. . . . . .
Nous etions seul à seul et marchions en rêvant,
Ele et moi, les cheveux et la pensée au vent.
Soudain, tournant vers moi son regard é-
[monvant:]
«Quel fut ton plus beau jour?» fit sa voix
[d'or vivant,]

Nevermore: *Verlaine — Poèmes Saturniens*

— Cu jertfa vieţii, nu!

— Dar cu sacrificiul iubirii mele, Eva?!

Trecură, câteva clipe, în timp; între două stări sufleteşti, o vecie...

I se năzări după amiaza de primăvară luminoasă când l-a văzut întâiu: un zeu plăsmuit de'nchipuire din noroiul unui trup omenesc...

Ii răsună în suflet ca de sub ruinele unei lumi moarte şi uitate de mult vorbele lui de atunci ce-o cuprindeau ca un vârtej de flacări:

... — Eva, cea mai frumoasă fecioară, Eva, ţie mă închin!..

...Sărutul cutremurător din fundul grădinii, sărutul acela care-i sorbise cu visurile-i toate, întreaga fiinţă...

...Şi nopţile, neuitatele nopţi, când teii, cri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nii, trandafirii narcotizau razele lunii care-i întindeau, între două îmbrăţişări, potirile otrăvii dulci, nesăţioase: voluptatea celei dintâi luni de iubire...

Privì în trecut şi i se părù că se vede pe ea însăşi: o floare albă-trandafirie, singură, pe'ntinderea pustie a unui câmp cenuşiu.

Să se 'ntoarcă 'napoi spre o lume hâdă, oribilă... Iţic cu pieptul păros şi cu pantalonii suflecaţi peste pulpele butucănoase.

Şi mirosul crâşmei acru-rânced... Găina-tăiată „cuşer" bâzâită de un roiu de muşte pe leasă deasupra căldării, sub plita schiloadă...

— După ce obţin scutirea, plecăm prin Italia şi Elveţia la Paris.

Calăul ţinea victima sub genunchiu...

— La Paris... Italia cu mări de cicoare...

— Vei fi pariziana cea mai elegantă. Răsfăţata saloanelor mondene,..

— Adevărat?! Paris! Feerie de şampanie, parfumuri, voluptăţi...

— Şi tu regina lor... Adevărat... O floare de şampanie plutind pe adieri de parfumuri.

— O floare isbucnită din inima pământului, între sânii lui, o floare mai arzătoare decât trandafirul, mai elegantă şi mai tulburătoare decât crinul, o floare nouă şi necunoscută visului ori realităţii celei mai rafinate, înfiripată pentru îmbătarea pasiunei omeneşti, pentruca să aibă ce alintà lumina...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi dragostea mea nemăsurată...

— ...Dragostea ta e-un sacrilegiu monstruos.

— E o jertfă neîntreruptă, consimţită pentru tine....

— Pe care o regreţi!..

— N'aş face-o... Gândeşte-te numai ce ţi-ar fi fost viaţa fără mine!.. Te-am smuls mediocrităţii vulgare, ţi-am dat să sorbi nectarul iubirii dintr'o cupă de safir, şi acum vreau să-ţi deschid largi porţile splendorilor lumii... Alege...

— Şi pentru toate acestea-mi ceri, ce?..

— Un fleac...

— Fleac, sufletul şi trupul meu?! Să-mi dau trupul făr să-mi zdrobesc sufletul pe totdeauna, o crezi asta? Pentru egoismul tău sălbatec, ca să te scutesc de armată, dragostea ta îmi cere să-mi părăginesc viaţa, din grădina sufletului meu să nu mai rămâe decât un cimitir desolant cu cruci plecate pe morminte pururea deschise?!

— De ce te'ncurci în vorbe?!

— Vorbe? Numai vorbe?!.. Crezi? Voiu tăcea...

— Du-te la colonelul Zarzu. Te va avea odată. Ei şi?! Trupul... Italia, Elveţia, Paris? Ce departe de crâşma lui Abraam Crâşmarul... Nimeni nu va şti.

— Nici eu? O! Dar eşti îngrozitor...

— Vei uitâ...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ca a. n... Dar gândește-te la faptul material!? Voiu intrà... Mă voiu lăsà 'mbălată de sărutările unui om, cari dacă n'ar fi o bestie mi-ar fi indiferent? Cum mă voiu desbrăcà? Și câte puteri? ce fel de puteri necunoscute îmi vor trebuì să pot suportà pe trupul meu gol alunecarea privirilor lui poftitoare și scârboase, învăluitoare?..

— Fleacuri, pudoare falșă de mironosiță depravată... Dacă vrei te desbrac eu!.. Vrei să merg?.. Dar n'avea grijă de asta! Am aranjat și...

— Cum el știe că tu mă vinzi?

— Ce interesează asta?

— Sandule!

— Da.

— Fiară... Ești... uciga șul... iubirii..e. Monstru...

...Și se năruì prostită...

Apoi într'un târziu:

... — Ei, hai, curaj! E ora!.. Fiì tare... Dute... Te-așteaptă!.. E vorba de viitorul fericirii noastre... Așa cum ești, cu fața umbrită de suferinți,.. vei fi mai răpitoare ca oricând...

...Eva-l privea tăcută, cu ochi morți de sticlă opacă.

Bolta sufletului i se năruise și'ngropase sub dărâmături florile oricărui simțimânt, nu de iubire, dar de orice fel de mândrie și demnitate omenească...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Plecă,.. Inserà...

...In poiană, spre apusul însângerat, un norișor de fum spintecat de flacări, se târà grămădindu-se spre pământ, ca o jertfă respinsă, de pe drumul care duce la porțile cerului:

...Chioșcul ardeà... „Cuibul fericirii"...

Du-se mânile la piept. Și le apăsă, grele, pe inimă...

— Să trăești, Marine! De când trebuià. Rămăsese o minciună...

...Drumul dela balcon până la poartă i se părù nesfârșit...

Privì înapoi...

Sandu-i trimetea cu'n deget sărutări încadrate în zâmbete...

Voì să țipe... Fălcile i se 'ncleștară, și'ngrozită abea putù murmurà, spre prăpăstiile din sufletul său, străpunsă de ghiarele unei dureri sfâșietoare și... alinătoare:

— Duc la groapă cea dintâi iubire... cel din urmă vis...

Sufletu-i era un ocean frământat de uragane: la începutul unei clipe marmora spumei înflorită pe crețul valurilor se prăpăstuià în funduri, pentruca la sfârșitul ei, mărgeane sfărâmate, smulse din adâncuri, să plutească risipite pe nesfârșitul întinderii lui.

Și prinsă în vălmășagul gândurilor nu simțì cum i se oprì în câmpul luminos al conștiinții, o viziune înfiptă pe piscurile amintirilor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ciselate în evangheliile de demult: ...După 'nvierea din morţi, Christ s'a arătat întâi, celor două sfinte femei mironosiţe... Şi'ntre ele una, era Maria Magdalena...

...In amurgul de Iunie, pal-ivoriu ca trupul unui mucenic răstignit, ultimii trandafiri întârziaţi, îşi scuturau, pe alei, petale albe, veştede, însângerate,.. şi'n agonia lor, sbătându-se nesfârşit de dureros, murea par'că o lume închegată din vis şi din lumină...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II-a

. ...—La tempête! Elle grondera bientôt, la tempête!..
C'est la voix de l'audacieux Annonciateur des tempêtes...

. . . . . .

Ah! qu'elle gronde plus fort, la tempête!

— *Maxim Gorki — Bourièvestnik, — l'Annociateur des tempêtes —*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XII

Vezi D-ta ?... Viaţa nu-i nici aşà bună, dar nici aşà rea, cum credem noi.

— *Guy de Maupassant—O viaţă—*

— Clasa III-a, Bucureşti...

— Accelerat. 15,90. Mata, dudue, a treia?

— Da, trebue să călătoresc cu a treia.

Şi Eva scoase singura hârtie de 20 lei pe care o avea încă de acasă. Atât avea: toţi banii. Şi se simţi nespus de uşurată că are cât îi trebue.

— Domnule casier, vă rog să-mi spuneţi, trenul acesta, la câte ceasuri ajunge'n Bucureşti.

— Mâni dimineaţă, la 7.

— Vă mulţumesc.

Repede, înfrigurat de repede, se urcă în tren...

— Vagoanele de a doua şi de a'ntâia sunt înainte, duduiţă...

— A! Vă mulţumesc, mă urc în a treia!

Şi conductorul privì uimit silueta aceia elegantă care dispăruse în obscurul luminii şi'n fumul greţos al tutunului prost, care-i un apa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

naj al mitocănimei, lăsând în urmă o plutire uşoară de parfumuri discrete.

In vagon lume multă.

Intr'un colţ, lângă o babă şi'n faţa unui preot bătrân, i se părù c'ar putea dobândì o jumătate de loc.

Il avù, se aşeză...

Se ghemuì mică, de tot, ca pentru a nu fi văzută de nimeni, nici de sine însăşi...

Işi strânse bine haina în jur. Plecă în jos capul. Inchise ochii şi pleoapele-i durară zid năstruşnic între lumea de afară grozav de indiferentă, chinuitor de nesuferită şi lumea dinnăuntru acoperită şi ea de nouri negri bolovănoşi, răsvrătiţi şi brăzdată de răni adânci, cari şiroiau râuşoare de sânge...

Şi când fu singură cu ea însăşi, o întrebare stranie îi cutremură conştiinţa:

— Oare, cu adevărat, sunt eu asta?!

Şi-şi închipuì că s'a pipăit pentru a se încredinţà cu tot dinadinsul.

Şi făr să vrea i se perindă prin minte, tot ce fù în ziua aceia, care i se părù nesfârşit de lungă, îngrozitor de dureroasă:

— Pentruce m'am dat colonelului Zarzu?

— Ştiu şi eu?

Intrebà, îşi răspundeà şi cu aceiaşi stăruinţă îşi repetà întrebarea. Şi-şi dădea acum sama că starea de nesimţire în care o coborâseră desamăgirile, culminase în ziua aceia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, am fost la colonelul Zarzu. Dar nu mai eram cu mine, nu mai eram eu, ci un ţuhal cu frunze de bostan, ori cu rugumetură de ferestrău. Şi totuşi eram eu. Da, acum simt că eram eu. Ce grozăvie! Mi-e groază şi mi-e scârbă de mine! Cum poate avea cineva ceasuri de atât de profundă nesimţire, totuşi trăind? Poate nu mai trăiam. Ba nu, mi-aduc aminte, mi se năzăreà sub picioare o tălăzuire de munţi înzăpeziţi cu crestele de ghiaţă: părea un ocean de marmoră albă încremenit în bătaia lunei. Şi de departe, în funduri nestrăbătute de văi, păşuni verzi, sate minunate, case strălucitoare, râuri ca nişte vine de safir, lacuri de cristal. Şi vocea profundă şi sonoră a lui Sandu:

— Eva, Elveţia sub noi îşi desfăşoară splendori nemuritoare. Suntem îndată la Paris.

Şi cu gesturi de halucinată, acu îmi dau sama, că mă desbrăcam, privită minuţios, de un strein. Şi 'ntr'un târziu. Era noapte. Coboram din casa aceia, dar n'o părăsisem încă. De pe scările înalte de piatră, privii în noapte afară. Mi se părea că stau în picioare pe o stâncă singurateçă atârnând deasupra unui abis de întunerec. Şi chaosul mă 'nconjură stăpânindu-mă de pretutindeni. Aveam senzaţia că de voiu face o mişcare mă prăbuşesc în genune. Am închis ochii, neclintită. Mi se coborâse o pace sfântă peste suflet. Intr'o frântură de o clipă numai mi s'a părut că văd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o noapte albă sculptată în marmora lunei. Şi un chioşc înghirlăndat cu trandafiri şi albi şi roşii. Şi nu mai era părere: am auzit un vaer prelung, sfâşietor de dureros; noaptea se'nroşise ca o bae de sânge. Chioşcul de lemn de mesteacăn ardea cu tot cu ghirlănzile de trandafiri. Şi din flacările ce se 'ncolăceau voluptos, gâtuindu-mi amintirile de dragoste şi de fericire, una câte una, se desprindeau acele vaete însângerate, care nu erau gemetele sărmanei mele fericiri, ci sunetul pe care-l face amintirea când se smulge din lucrurile cari pier.

Sufletul mi-era acum talaz de ură şi ertare.

Şi-aduce apoi aminte cum cu o putere uriaşă şi involuntară, s'a întors. Şi a spus, ea care nu spusese o vorbă de când intrase în casa ceia.

— Domnule, vreau să scriu o scrisoare lui Sandu Graur.

— A! ce fericire! Porumbiţa are glas.

Şi i-a scris:

Scumpul meu mort,

Iţi scriu din casa care este mormântul tău: un mormânt de buboaie puroinde care-şi va forfotî coptura înecându-ţi amintirea. Oare lumea n'o fi la fel cu groapa asta!? M'aş omorî. Oricum, acuma plec. Unde? Nu ştiu. Dacă aş fi ca tine aş rămânea metresa colonelului Zarzu, dacă aş fi ca el m'aş întoarce la tine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Te ert pentrucă ai fost altarul pe cari mi-am înjunghiat cele mai frumoase și mai scumpe iluzii, cele mai fragede, cele mai curate. Te ert, m'auzi? Și lacrimi mă podidesc. Te ert dar nu vreau să te mai văd nici odată. Ești mai hâd de cât Iţic a Malcăi. Ești mai criminal decât omul acela imposibil care înmănunchind toate visurile lumei le-ar gâtuì înăbuşindu-le nepăsător şi cinic sub genunchiul său mai greu decât osânda unui blestem. Iartă-mă că-ţi scriu. Mi-ar fi milă să scriu unui om grozăvii atât de crude. Tu, însă, gândeşte-te, nu mai eşti om, şi-ţi scriu zadarnic şi fără mustrări de conştiinţă...

EVA...

— Da, da, chiar aşa i-am scris. Nu voiu uità nici odată un cuvânt...

— Domnişoară, domnişoară... Fraţilor, nu vă temeţi! Domnul fie cu tine, copilă!..

Eva privì speriată. Işi dădù seamă îndată că borborosise cu ochii închişi, fără să doarmă, şi că însoţise poate cu gesturi gândurile ce alergau fără frâu.

Preotul o ţinea cu o mână de umăr, cu cealaltă cercà să-i ridice bărbia...

— A, iertaţi, părinte. Visam greu, poate... Sunt sănătoasă, nu vă temeţi...

Lumea strânsă buluc se risipì. Bătrâna se ridică, îşi trase o boccea de sub o bancă şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

porni să-şi caute alt loc, privind bănuitor în urmă.

Eva zâmbi imperceptibil.

Alături doi negustori vorbeau aprins de nişte putini cu peşte sărat, de legături de rogojini, de nişte grâu aprins.

Mai încolo un moşneag povestea unor băetani de un proces pentru pământ, care ţinuse ani şi acum era „în Cansanţie" cu „ricurs". Popa moţăia. Câţi-va inşi, încovoiaţi sub greutatea somnului, horcăiau înăbuşit...

Lămpile în plafonul vagonului, pâlpâiau, de par'că-şi dădeau sufletul...

Din celălalt vagon, intră cu valuri de negură de-afară, un negustor ambulant. Negura spintecă fumul ce plutea în pături pe deasupra capetelor tuturora. Il tulbură, s'amestecă cu dânsul, apoi totul intră în linişte în regiunile atmosferei vagonului.

— Bagă mâna

Scoate una...

...Fredonà negustorul întinzând panerul cu bomboane de toate culorile şi sunând într'un săculeţ de pânză, bilele norocului.

— ...Zece bani, numai zece bani, trage de 3 ori...

Câte o mână se'ntindea spre sacul norocului.

— O dată bagă mâna.

Scoate douăzeci şi una.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Saltă comerţu-u-u, domnilor...

— Sparii călătorii, jidane. Acu te răpăd jos... Venise conductorul. Vârâ mâna în paner, o ridică plină, îşi turnă în gură, ronţăi cu poftă. Şi-aşeză pe un colţ de bancă felinarul pe cari-l ţinuse atârnat la piept până atunci. Se limpeziră din întuneric de desubturile băncilor, şi locul de trecere dintre ele: coji de pâne şi de nuci, foi de ceapă şi capete de scrumbii, muci întinşi şi scuipaţi greţoşi, alcătuiau, o gunoierie... delicioasă. Miros de sudoare stătută şi de picioare asudate, duhoarea tutunului îmbâcsit în haine, în aer, în carne, putoarea îmbulzelelor mizeriei, şi lumea care doarme, şi veghiază indiferentă.

Feţele necunoscute, duduitul trenului care spintecă întunericul spre necunoscut, noaptea neagră care trece alergând nebuneşte pe la geamuri!..

...Incotro călătoreşte? Spre ce ţărmuri? Dacă n'ar mai ajunge nici odată?!! Pare că era bine în colţul acela de vagon, parecă stătea acolo de când lumea!.. Ce va face la Bucureşti? Nu cunoaşte pe nimeni! N'a fost nici odată, şi nici n'a călătorit prin locuri streine. S'a născut la Vădeni, a crescut în oraşul lor. Nadişa! Şi-atât!.. Şi-acum?

— Oare nu-s nebună?..

Negustorul bătrân se aşeză lângă dânsa: avea faţa bună şi cu oboseala necazului în ochi, în creţurile frunţii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Unde mergeți, domnișoară?

— La București.

— ...Suntem tovarăși de drum...

— Da...

— Vă duceți la școală?..

— Da...

— La ce școală?, sunt multe școli în București...

— La școala vieții!..

— Școala vieții?!..

— Pe ce stradă-i? Școalele 's a morții nu a vieții...

— Da dece?

— Copila mea mi-a omorât-o. Era la pension. Și i-o sucit capu pezevenchiu. Ș'acù, ș'acu mi-e rușine c'am făcut-o... Am vrut să trăesc și eu mai bine ostenind pentru dânsa... Ș'acù... Mi-e rușine! He, e! Bucureștii nu-i pentru calici. Ochii lunecă; lux și bogăție, ochii săracului jindue, ș'apoi omul nu trăește cum vrea, ci cum poate și cum se întâmplă.

— Eu credeam părinte, că omul nu trebue să trăiască cum poate, ci cum vrea, orice o fi să se întâmple. Și mai cred încă...

— Saltă comerțu-u-u...

— Cine mai ia?! Iaca locu și norocu.

Bagă mâna

Scoate una...

Negustorul porni, spre alte vagoane, fredonând refrenul cunoscut de toți.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trenul se oprise la o gară pustie în câmp..

Două felinare anemice agonizau tragic înfășurate în negură.

Eva șterse aburii de pe geam. Spre creștetul cerului clipeau câteva stele: poalele se cufundau cu pământul într'o negură deasă, jilavă, profundă, care părea că se rostogolește în valuri. Printre ele, în apus, o jumătate de lună, palidă, se ivì o clipă: păreà șoldul unei zâne, brumăriu-catifelat, desvelit o clipă, la întâmplare..., într'o vedenie de walpurgis, orientală...

— Tang... bang, s'auzì un țignal întârziat...

Și trenul pornì mai departe...

Și când conductorul revenì într'un târziu și strigă tare:

— Biletele pentru București...

Și când prin geamul deschis zărì înainte puzderia luminilor albe, verzi, albastre, roșii, cari priveau dinspre București ca ochii tot atâtor mii de diavoli vii, și când, văzù forfotul lumei din tren care se pregăteà pentru coborârea apropiată, o cuprinse o groază sfâșietoare, o senzație de copleșire pe cari o dă apropierea centrelor mari, o strivì. Nici odată nu se simțise atât de singură. I se păreà că golul își adună toate puterile, că se apropie îngrozitor de repede, ca două jumătăți de tub mult mai subțiri decât trupul său, ce se vor îmbină, o vor strânge, o vor înăbuși. Iată nu mai poate respirà, nici nu poate plesnì, os de os i s'a sfăr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mat trupul, sângele i se scurge din carnea zdrobită.

— Sandu, de ce te-am părăsit?.. Iţic, să fi rămas la tine! Eşti frumos, Iţic, ca un Făt-frumos din poveşti! Tu mă primeai şi după Zarzu! Ce cai şi trăsură avea colonelul! Puteau fi ale mele! Le-am respins...

Lumea coborà acum.

Coborî şi Eva cu priviri rătăcite...

Se repezì la un hamal:

— Când pleacă, nu pleacă acum înapoi trenul acesta?!

— Nu mai pleacă înapoi. Rămâne aici...

Şivoiul lumii o târî mai departe pe peron, afară, în faţa gării de Nord...

— Am trecut dela Zarzu spre gară, pe lângă noi pe-acasă. Şi nu m'am abătut! Un monstru am în suflet... ...Dar cum puteam să mă abat?! Bietul negustor de bomboane!

Trăsuri, automobile, furnicar de lume grăbită...

— E!.. Omul nu trăeşte cum vrea! Oare unde o fi părintele! Ce barbă albă, frumoasă. Avea părintele dreptate. Are dreptate... Unde-o fi?

Pornì încotro mergeà şi lumea, pe Calea Griviţei la vale.

Sufletu-i era o rostogolire obosită de senzaţii aţipite.

Avù impresia că toată lumea aceia i-o apă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sură, tulbure, pe care plutește, ca un paiu, ca un gunoiu, ca un nimic, încotro-va, în neștire, ea, Eva.

Doi inși, înainte-i:

— Hai să bem un ceai la lăptărie...

Se gândì:

— Oare cinci lei pe cari-i mai am mi-or ajunge pentru un ceai?

Intră, băù, se'nfierbântă, gândurile i se limpeziră, i se'nviorară par'că...

Voì să plece...

— Dar încotro s'apuc?

Mai cerù un ceai.

Un domn i se așeză la aceiaș masă în față, cu un jurnal desfăcut. I-atrase privirea „Mica Publicitate". Citì. Niciodată nu citise pagina a patra la ziare. Privirile-i alunecară pe cuvintele mari din capul fiecărei despărțituri: Caut, Domnișoară, De închiriat... Revenì:

— Caut bonă la copii, casă mare, a se adresà: Strada Scaune No. 3.

Domnișoară, dactilografă, caută post...

— Bonă la copii?! Casă mare!

Pornì, vagabondând pe străzi. Sufletu-i era aceiași alternare: elanuri de încredere, voință și putere și anihilarea oricărei posibilități de a gândì liniștit, de a voì limpede.

— Bonă, slugă altora. Dar, casă mare. Nu! Nu. Mai bine acasă, chiar la Iți...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intârzie în faţa vitrinilor din Calea Victoriei, uimită, fascinată, umilită.

Un vardist o îndreptă spre str. Scaune.

S'apropie cu bătăi de inimă: No. 3.

— Dar, e un palat măreţ...

Cupolele, geamurile mari, perdelele ca pânza de păianjen, o zdrobiră—şi fugì.

Pe bulevard tramvaele, trăsurile, şivoiul lumei...

— O să scriu Idei, că mă 'ntorc acolo... Să mă primească la klânsa.

Negura se rărise. Se vedeau profunzimi de cer senin. Soarele, potopì în lumină palatele, oamenii, străzile, vitrinele, sufletele.

Era la amiază.

Calea Victoriei era o revărsare de ochi ce străluceau ca diamantele, era o revărsare de diamante ce sclipeau straniu ca nişte ochi focoşi, înlăcrimaţi, o armonie de blănuri şi mătăsuri de culoarea tuturor sentimentelor omeneşti, o expoziţie 'n mişcare aglomerată de mulţimea feţelor exuberante de frumuseţe, nepăsare, sănătate, doruri şi iubire.

Par'că viaţa îşi serbă pe o scenă sculptată în aur şi lumină, cea mai mare sărbătoare a ei...

— Mai bine aici... Viaţa-i atâta de frumoasă! Acolo, Ida mea dragă, te cufunzi într'o banalitate mediocră şi stupidă.

Trecură doi:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Conversau cordial...

Într'o trăsură strălucitor de curată, trecù o elegantă.

Cauciucurile par'c'alunecau... Mătasa ciorapilor şi a rochiei avea ceva din fantasticul şi duioşia seninului de Noembrie, şi blănurile negre statorniceau feţei albă suferinţi delicioase, şi în ochii mari, farmecul prăpăstiilor necunoscute...

Eva o privì estatic. Sufletu-i sângeră de admiraţie.

— Mă duc bonă la copii!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIII

...Fedor Ivanovici, d-ta mergi acum alături de mine și cu toate acestea ești atât de departe, atât de departe de mine!..

—Ivan Turguenef—Uncuib de nobili—

In casa directorului de Bancă, Tache Calistrat, Eva trăia viață de lux, bielșug, bogăție, Sufletu-i bun cucerì sufletul copiilor cari totuși o plictisiau.

Distincția nobilă a caracterului său dulce și mlădios o făcù confidenta doamnei și a frivolităților ei amoroase.

Severitatea frumuseței seducătoare i-aduse la genunchi patimile rigide și trecătoare ale directorului băncei.

Eva era fac-totum-ul copiilor: îi însoțià la masă, pe stradă, la teatru și'n grădină, îi supraveghià deaproape, pretutindeni: îi îmbrăcà, îi culcà, îi spălà.

Nicușor, era în clasa II la liceul Lazăr.

Și'nvățà prost.

D-l Tache Calistrat vorbise cu directorul școalei și acesta îi promisese că-i va recomandà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un student, băet sărac dar bun, eşit dela Lazăr în Iunie.

Mariţica şi Eulalia — erau la abecedar...

Într'o zi—trecuseră numai vre-o zece zile dela venire—Domnul Calistrat, căutând sau prefăcându-se că a pierdut şi căută ceva prin camera copiilor, cari nu erau acolo, şi găsind-o pe Eva singură i se oprì înainte, o privì provocător, o'nvăluì din cap până în picioare într'o pânză aprinsă de poftă şi păcat, s'apropie de dânsa îndrăzneţ, o alintă cu degetele grăsului pe obraz, pe sub bărbie, şi-i şoptì arzător.

— Şerpoaico!

Eva tremurând, aproape ţipă:

— Domnule Calistrat, vin copiii... Eulalia...

Şi eşì în fugă, tremurând, afară...

Din ziua aceia îl ocolì, nu-l mai privì în faţă, îl cercetă tainic cu priviri furişe; îl studie scrupulos: avea toată liniştea şi siguranţa sufletească rece, necesară unei astfel de operaţii.

Se convinse că în capul acela mic cu frunte scundă nu se puteà învârtì decât un sulişor înţesat cu cifre cari s'amestecau şi se limpeziau după jocul furios şi neastâmpărat al unei puzderii de afaceri complexe, grave, şi meschine.

Ochii albi, spălăciţi erau inexistenţi şi aspectelor figurei inexpresive erau indiferenţi.

Burta suficient deşi nu exagerat arcuită era centrul de greutate al acestei personalităţi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi din felul cum şi-o purtà legănat pe paşii mari şi apăsaţi, părea un tezaur fragil, neprețuit şi sacru.

O indiferenţă voită îşi coborî pustiul între cele două suflete cu aspecte atât de asemănătoare...

Intr'o după amiază de Ianuarie, cu soare şi ger şi zăpadă, soneria sbârnâî strident, la ora şi'ntr'o zi când vizite nu se primeau şi când d-na Ana Calistrat era dusă totdeauna.

Eva merse să deschidă, ea singură. Copiii la şcoală ; era acasă numai cu servitoarele şi bucătăria era în dependenţele casei, în fund.

— Dumneavoastră, Domnule Calistrat?

— De ce aşa de speriată?

— A! hu! La ora asta n'aţi venit nici odată...

— Mi-am uitat ceva pe biurou...

— Ce? Să v'aduc!

— Sub mapă o scrisoare...

Eva alergă...

— Poate n'o s'o găseşti singură...

Şi-i porni în urmă...

— Nu-i nici o scrisoare!

Şi glasul Evei, şovăî tremurând.

— Am venit dela bancă pentrucă mi-era dor de tine.

— Domnule Calistrat!..

— Mi-era dor! M'auzi? Nu mai pot răbdà!

— Domnule Calistrat!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Banca mea, moșia mea nu fac cât tine, Eva!

— Domnule!..

Și buzele Evei, cari tremurau, într'o supremă sforțare, de a putea rosti refuzul care trebuia să fie grozav, teribil, rămaseră întredeschise, cu gura crispată ca lovită de o paralizie violentă...

— Eva...

Și se repezi violent, o apucă în brațe cu putere, înlănțuindu-i mijlocul mlădios.

— Tu ești o fetiță fermecătoare...

Și Eva, cu puterile nebănuite pe cari le dă disperarea, se smulse smâncindu-se puternic...

— Banca!.. Cât vrei? Spune.

Cu o mână îl strângea de gât înfingându-i unghiile în beregată, cu cealaltă lovea mereu, unde nimerea.

Și el, strângând-o, tot mai aproape, îi căta gura, obrajii, ochii, bâlbâind:

— Moșia... fetița mea... Cât? Ești fată nevoiașă!

Clopoțelul sună neauzit, persistent...

Eva se luptă cu puterile istovite, copleșită... Se simțiă biruită... Ridicată dela pământ... Dusă...

— Vai, cuconașule... Un domn...

Prada îi scapă din brațe: Eva căzù mototol pe canapea, nesimțitoare ca un obiect oarecare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Își veni în fire, încet.

— Să-l ia dracu, proasto!..

— Ce să-i spun? Are o scrisoare pentru Dumneavoastră sau pentru Coniţa, n'am înţeles bine.

— Să-l ia dracu! Spune-i să vie la Bancă diseară la 6.

— Spune-i să vie, Marişca, acum! Poate-i pentru Doamna.

Eva se ridicase, vorbise cu o hotărâre atâta de solemnă şi impunătoare încât porunci tăcere şi ascultare...

Se privi în oglindă, îşi trecù prin păr pieptenele în faţa cristalului senin-liniştit.

Era pală cu unde trandafirii în obraz...

S'auziră paşi...

— Domnule Calistrat, aşează-ţi cravata!..

Bătae sfioasă în uşă: cu paşi timizi se arătă un tânăr smead, subţirel şi nalt...

— Bună ziua. Sunt Dinu Voinea şi-s cu o scrisoare către d. Calistrat...

Vorbeà tremurat, gata să i se înece răsuflarea după fiecare două vorbe.

— Te rog citeşte. Eva. N'am ochelarii.

Iubite,

Iţi prezint meditatorul de cari ţi-am vorbit: e un băiat admirabil. Cinstit, muncitor talentat, dar sărac.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eva-l privì: avea 'n expresia feței o frumusețe suferindă, chinuită, dureroasă. Și'n glas ecouri de tragedii înăbușite.

Cravata-i lăsà să se vadă cămașa albă, curată, dar țârâită cu cusături din topor...

Paltonul cu gulerul de catifea ros, strențuit la chiotorile lărgite, înverzit la umeri, de o culoare nu tocmai precisă...

Priveà în jos spre vârful ghetelor petecite, poate...

Și privirile-i întâlniră pe-ale Evei ce călătoriseră pe acelaș drum.

I'ntinse mișcată un fotoliu.

— Domnule Voinea, poftim șezi...

Și *eșì*, mototolind, nervos, în pumn, scrisoarea...

...Cum strivești, în brațe, potirul unui crin înăbușindu-l, pentrucă e prea frumos, prea trist de frumos ce este, prea îndurerător,..

...Cum smulgi petalele unei fragede agathe funerare care-a'nflorit, întârziat, în amforele morții...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIV

...Departe, peste un chaos de prăpăstii, peste atâtea dezastre risipite pe cale—străluceşte o stea...

—*Ibsen—Brand*—

— ...Eu, dudue, sunt orfan de tată. Mama e văduvă săracă, într'un sat de munte, la ţară... Suntem nouă copii, toţi mai mici de cât mine. Şi-am ajuns până aici clădind în urma mea un popor de cetăţi în cari locuesc norod nesfârşit,- jertfe fără număr, necunoscute suferinţi, printr'o voinţă mai puternică decât toate obstacolele din cale şi decât mine. Dv., oamenii bogaţi...

— Eu nu sunt bogată...

— Dar tatăl dv., d-l Calistrat...

— Nu-s fata lui. Sunt şi eu o biată naufragiată, în cine ştie ce colţ obscur de mare necunoscută, şi mai plutesc pe o sfărmătură de visuri prea îndrăsneţe şi de dor de mai bine care nu m'a părăsit încă.

— Purtăm în noi un necunoscut pe care nu-ţi ajunge să-l străbaţi viaţa întreagă şi pe care cugetarea tuturor filozofilor vremii l'a lăsat tot în beznă profundă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Domnule Voinea, ce facultate urmezi?

— Dreptul și Filozofia...

— Stai departe de Universitate și de aici?

— Departe, într'o mahala, spre periferie...

— Îți trimite mama de acasă ceva?

— Vai, cum poți gândi asta, dudue! Dar m'ar frige bucătura trimisă de mama, care, sărmana abea 'și hrănește polatia. Mi s'ar părea plămădită în sângele ei! Am să-i trimit eu ce voiu putea economisi. Și va trebui, că-i păcat, și mi-i milă!..

— Mai aveți și alte meditații?

— A! nu... Dar nu mai vine elevul nostru?!

— Bine, dar din 60 lei pe lună!..

— Și câte suflete trăesc adesea din 60 lei!.. Voiam să spun că mama... care n'are nici atât pentru gloata dimprejur! Eu mă mulțumesc cu puțin și mă simt mai sătul când nu-s flămânzi... ei...

...Vru să spună: copiii mei. Dar ocolì îndărătnic adevărul...

... — Domnule Voinea, îmi sgudui sufletul...

— Iartă-mă! Nu te supăra! 'S'atâtea suferinți pe lumea asta, că m'ar dureà nespus să fiu și eu, altora, isvor de suferinți. In mine, pentru mine, sufăr!.. Cunosc beția suferinții!

— Mi-e milă, nu pot să-ți spun cât mi-e de milă de sufletul d-tale, pe cari-l cunosc și-l simt,.. de d-ta, domnule Voinea...

— De ce? Uite-s fericit! Mi se pare, poate... Poate chiar sunt... Mi-i așa de bine aici! Lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

xul, eleganța asta-mi face bine, îmi mângâe sufletul, mi-l alintă... La noi, acasă,.. la mine, vreau să spun, patul acela cu miros de ploșniți strivite, pereții goi și mesele goale... Și la lăptărie... mutra nespălată a chielneruşului obraznic! E așa de bine aici! numai în sala vastă a bibliotecei dela „Fundație" mă mai simt așa!.. Acolo, între rafturile imense de cărți cari cuprind toate gândurile înțelepciunii omenești, sufletul mi se limpezește sub imperiul unei liniști, măreție, de ocean... Și pricep, simt, din ce în ce mai mult, mai profund, că mila, bunătatea, iubirea, nemărginite, fără condiții și fără margini, lărgite pân'la țărmurile cari se tot depărtează și nu se opresc decât atunci când ai făcut, pentru alții, jertfa completă de tine,— sunt singurile pârghii de lumină cari sprijin lumea noastră morală... Ele o împiedică să se cufunde într'un chaos de mocirlă fără culoare, fără gust, fără miros, atât de mult toate nuanțele hoiturilor putrezite, s'ar amestecà, mereu reînoite, într'însul.

— Domnule Voinea, îmi deschizi larg porțile uriașe cari duc spre nemărginirile cugetării... Mă faci să năzuesc o lume feerică spre cari pornesc, cufundate în neguri, drumuri sculptate'n mărgean.

...Și, Eva, în picioare lângă geam, priveà, poate în stradă, așteptând pe Nicușor, care 'ntârziase...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Gândurile-i urzeau pe față-i melancolii luminoase, cari dădeau chipului senin, frumuseți otrăvite, drăcești și perfecte—o frumusețe impunătoare și sfântă.., pură și perversă... nu.

Și când și'ntoarse ochii cari păreau că au în fund, pe retină proectat un apus de sânge în care s'ar fi înecat fără răsărit soarele iubirii, Dinu o privea! și i se părù că se cufundă! se prăbușește în ei ca 'ntr'o prăpastie vrăjită.

Eva închise ochii, cu fața cutremurată și împietrită sub greutatea și fixitatea gândurilor... Din dunga săpată ușor și fin între ochii cufundați în orbite, din fruntea senină ca un soare văzut prin o sticlă afumată, părea că se naște ideia care tae hotar între o lume care moare și între o lume care nu s'a născut încă...

— Par'că ești așa statuia gândirii profunde! Aș vrea să-ți îngenunchiu la picioare... Dar mi-aș profană zeița...

— Nu, eu sunt o păcătoasă... O păcătoasă care ar spurcà cele mai întinate altare!.. Păcătoasă?!

Și isbucnì în plâns zguduitor...

Lacrimile șiroiau pe obraji frumoși și picurau pe mătasa pieptului: altele alunecau pe gât și se pierdeau între sânii de marmoră catifelată.

Trupul tot se convulsionà în sughițuri și gemete profunde...

— Canalii! O lume de canalii! O! ce grozăvie!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce ai, la ce te-ai gândit? Spune?

— Mi-au sâluit virginitatea sufletului...

— Eu sunt vinovat, vai, nu-i așa?!

— Și nu ei! Eu le-am îngenunchiat-o sub junghier...

— Vai mi se rupe inima, ce ai? Spune!..

— ...crezând că-i nard sfințit cu visuri și cu doruri nevinovate și fireşti mi-am dus trupul de vestală să-l așez pe altarul ce-mi părea o floare și floarea era numai un băligar cu aspect de floare, plin de viermi unsuroși...

...Privea, mereu, înainte, cu ochii limpeziți de rourarea lăcrimilor...

Obrajii uzi, brăzdați de sfintele durerii sivoae, aveau puritatea divină a unei madone...

.... — Dumneata, ai suflet... Suflet! Domnule Voinea! Ce lucru sfânt și mare!.. Sufletul! Suflet: O floare a cerului cu petale de țărnă...

— Toată lumea are suflet!..

— Mi-e milă de d-ta, domnule Voinea... Sufletul lumii!..

...Aș vrea să mai aud! Mai spune-mi odată: dar se poate trăi în lumea asta—biruindu-te pe tine—prin muncă, cu cinste, în sărăcie?!. Și poți fi fericit?!

— Trebue să fii, numai decât, fericit!?

— Năzuinți!.. Știu că am și eu opt clase. Aș vrea să fiu și eu studentă, ca d-ta, domnule Voinea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vă'nscriu eu!..

— Să trăești! Ce fericire! Studenta Eva! Studentă! Să fii studentă! Ce nebănuită fericire! Pluteam singură pe o mare de vijelii negre ca moartea! Mi-e frică de oameni și de mine mi-e groază!.. Ai trecut prin noaptea mea ca o barcă de lumini scânteetoare!.. Mă simt cum n'am fost nici odată!.. Ia-mă, în alte lumi cu d-ta! Sunt singură și cu suflet puțin și pustiu... Ia-mă... Altfel mă cufund... Și simt în mine, uriașe puteri necunoscute...

Pași dupăitori...

Ușa...

Marișca:

— Dudue Eva, a venit conașu Nicușor...

— Poftește-l!

— ...Și o scrisoare dela Domnu...

Tache Calistrat către Eva

Divo,

Vrei ori nu vrei?

Te iubesc cu foc. Nu mai pot.

Cât vrei?

Când e vorba de așa ceva nu precupețesc banul.

Dacă ești fecioară cât?! Cât n'aș da să fii?!

Dacă nu ești? Spune iară cât? Și gândește-te, încăpățânarea asta o să mă scoată din sărite...

Te vreau oricum, și dorința mea nu cunoaște împotrivire... C.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu hârtia mototol în palmă--parcă strângeà între degete un pumn de jeratic--aşteptà sfârşitul meditaţiei în sală.

Şi pe urmă, ce?

Intr'un târziu Nicuşor eşi sărind.

Se făcù tăcere şi Voinea nu eşià.

— Ce face oare? Am să-i dau mârşăvia asta... Dar ce poate face? I-atâta de necăjit şi de sărac!.. Dar dacă!? Şi faţa i se lumină puternic. Se ridică, alergă la scrin. Il deschise, numără...

— Una, două, trei... Aşa... Trei sute.

Scrise pe verso scrisorii directorului băncii:

Toţi banii mei. Pentru mama d-tale...

Eva

Şi vârâ în plic cu graba aceia nervoasă pe cari n'o poţi nici frânge nici alterà când ţi-e sufletul plin, când inima bate sgomotos, când lacrimi de fericire dureroasă îţi ard ochii şi obrajii, când faci un bine mai mare decât sufletul tău, mai greu de cât o viaţă umană şi mai sacru...

Şi-l lipì bine şi scrise cu o caligrafie frumoasă, cea mai frumoasă caligrafie pe care sufletul i-o revarsă în mâni:

Lui Dinu Voinea.

Şi alergă în cale-i.

Eşea.

— Domnule Voinea!..

Glasu-i tremurà ca o rază purtată de valuri răscolite...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Privea 'n jos.

— Vă rog, două rânduri. Şi să nu-mi pomeniţi nici odată nimic de asta. Vă implor.

El, privì, nu bănuì nimic, luă scrisoarea şi pornind:

— Dudue Eva, v'am scris şi eu două rânduri. Citiţi-le după ce voiu fi departe. Şi să nu-mi pomeniţi nimic.

Il privì cum se depărtează...

Se'ntoarse tremurând.

Marişca în cale:

— Dudue Eva, domnul aşteaptă răspuns: omul e la bucătărie...

— A! uitasem... Nici un răspuns!.. Ba nu... S'aştepte...

Se'ncuie 'n dormitorul său şi citì tremurând slove mici, îngenunchiate par'că:

...Mi-eşti mai dragă decât cel mai frumos şi mai bun gând al meu... Din tot ce-mi simte sufletul, din sângele şi din carnea mea vreau să-ţi făuresc un altar, înconjurat de apele uitării, etern alinătoare... Şi eu într'o îngenunchiere prelungă şi sacră, să mă închin la picioarele tale cu admiraţia sfântă şi necunoscută, pe cari va fi simţit-o cel dintâi om, când prima rază de lumină va fi ajuns în ochiî săi... Şi frumuseţea ta să-mi fie supremă fericire!..

...Ţi'ngenunchiu, şi-ţi întind, cu religiozitate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

profundă, în potirul unei flori de crin alb, sufletul meu cu împărăția lui de lacrimi...

Iartă-mă că-mi ești atât de dragă!.. Mi se frânge sufletul de cât îmi ești de dragă...

Dinu

...Și plânse, plânse mult de durere... de fericire de nesfârșit de multă durere...

— Dudue Eva, răspunsul...

— A, da, răspunsul...

...Și cu o hotărâre pe care o au și sufletele slabe și învinse, în momente decisive, scrise pe o filă smulsă din caetul Eulaliei:

...Asvârle-mă în stradă. Mă poți omorî.... Nu...

Eva

...Pe partea cealaltă a paginei,—coincidență cinică—scris mare, dăbălăzat, cu literile tremurate, nesigure, câteva rânduri de dictando, dintr'o carte de citire:

...Tata, mama și copiii alcătuesc o familie.... Tata ne iubește pe noi și pe mama...

Atât...

Și mai jos, și mai mare, și mai urât:

Eulalia,

cu cei doi *l*, ca doi netoți beți, gata să se isbească cap în cap pe deasupra lui *a* scrivit.

...Și trimise hârtia, care cuprindeà pe cele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

două pagini, o sinistră și comună tragedie socială...

Peste-un ceas...

Domnul Calistrat se 'ntorceà furios dela bancă...

— Ori mi se dă ori... o voiu amenințà că o dau afară chiar acum! Noapte! iarnă! Pitulicea draghii!

Un glas hotărât și puternic îi lovì auzul din camera Evei.

Și ascultă întărâtat.

... — Nu mai poți rămâne aici!

— Nu; o! nu! Nu pot și nu mai vreau! Să-ți dea Dumnezeu sănătate pe cât bine îmi faci! Mi-era sufletul atât de mohorât. Cum să-ți spun... Iată o închipuire a mea!.. Crede-mă! Și să nu râzi:... ai trecut, vreodată iarna când cerul e de plumb și pământul gol și înghețat, pe lângă un codru învestmântat în hlamida grea, marmoreană, a turțurilor de promoroacă?!..

Par'că-i o lume nouă, creată atunci și gata să primească viața prin suflul dumnezeirii.., Și bolta se spintecă, de odată, și'n valuri lumina se rostogolește pe creștetul mării de zăpadă risipită în cristale... O clipă... și fiecare turțur i-un rezervoriu de raze și codrul întreg i-o armonie chaotică de lumini albe, scânteetoare...

...Așa-i, acuma, prin tine, sufletul meu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Câteva clipe mai înainte Voinea se reîntorsese: pornise de odată grăbit: întârzia de acasă pentru prima oară: și ce va crede Maria? Și-l vor aștepta copiii flămânzi!

Dar se reîntorsese după ce un ceas umblase hai-hui, neîndrăznind să deschidă scrisoarea care-l frigeà...

S'a ghemuit într'o lăptărie și, cu friguri, a citit și a plecat șoptindu-și mereu:

— Fie orice! Trebue s'o smulg canaliei! Canalia!..

...Și, fără să bată, intră Calistrat:

— A! D-nul Voinea. Ce spuneați? Mă rog?!

— Spuneam că Eva torturată de poftele dv. așa de brutal exprimate va plecà chiar acum din casa asta...

— A! Eși afară, domnule! Nu-ți permit în casa mea...

— Să vă opresc dela o sâluire...

— Sluga mea și nu-ți permit...

— Domnule Calistrat, eu sluga d-tale te privesc cu oroare și desgust... Și plec.

— Nu vei plecà. Și tu, ademenitor de slugi...

Vorbele deveniseră răcnete... ochii directorului băncei păreau că vor pocnì în orbite...

Se repezì să deschidă ușa, care se deschise înainte de a o atinge...

— Dar ce-i?..

A tu erai, ma chère. Inchipueți...

— Și ce dispusă veneam dela five-o-clok...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei lasă asta! Să vezi nerușinare.

— Doamnă aveți o scrisoare...

Și Eva întinse scrisoarea pe care Voinea o ținea în mâna încremenită.

— E ultima dintr'o corespondență amoroasă... Și dacă faptele conținute în ea vă vor lăsà indiferentă, nu e cu mine tot așa.

...Eva cu un geamandan în mână și Voinea cu o legătură burdujită, plecau, la braț, strâns, unul lângă altul, ca doi călători trudiți ce se 'ntâlnesc la o răscruce de drumuri, în largul lumei, undeva....

...Doamna Calistrat citeà, acum, cu voce tare:

...Divo...

Vrei ori nu vrei?!.....

...Mariţica și Eulalia priveau cu gurile căscate...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XV

...si je pouvais couvrir de baisers ses joues si pâles, et que tu ne le sentisses pas!.

Stendhal — Rouge et noir —

— Unde mă duci?

— Oh! Nu te sperià! La mine, nu!..

— Nici nu mă gândisem, dar...

...Și tremurà cu'n gol nesfârșit în suflet... Nenumăratele lumini ce furnicau pe bulevard, păreau niște ochi de fiară ce se vânzolesc într'o frământare neobosită... și nu mai văzù decât lumini, o singură lumină mare, orbitoare, neclintită ce i se părù că scade brusc, se stinge 'ntr'o bește întunecată... Și valurile de'ntuneric năzuiau par'că să i se pravale 'n suflet, pe cari și-l simțeà puternic, rotund, luminos ca o sferă de aur topit, care spintecà noaptea năvălitoare de pretutindeni, o'ndepărtà 'mpingând-o tot mai departe, fi biruià ultimele năluciri fugare.

— Eu gândesc c'ar fi bine să căutăm o cameră curată la un hotel. Să dorm în sara asta și mâni îți voiu găsi undeva, cu luna.

— Dar,..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Şi voi să spună că-i va fi urât singură la hotel, că n'a dormit nici odată într'un hotel. Şi tăcù de ruşine...

— Dar?! Ce voiai să spui?

— Am uitat...

— Să mergem la hotel Imperial.

...Găsirăm liber un salonaş, cu două paturi.

— E frumos, elegant, şi Eva rotià priviri admirative prin toată odaia.

— Dar par'că miroasă a pustiu şi a străin, nu?

La restaurantul „A la Fourchette" din str. Academiei, se aşezară la o masă de doi şi vorbiră cordial, plecându-se unul spre altul, ca nişte amanţi înebuniţi...

Un afiş rare pe peretele din faţă:

Dama cu camelii...

— Ce-ar fi să mergem? Oare-i scump?

— N'ai văzut Dama cu Camelii, Eva?

— Am citit romanul.

— Să mergem atunci oricât ar costà locul. E ceasul numai opt.

— Acum merg la teatru întâiu, aici, în Bucureşti.

Teatrul era încă gol: luaseră două locuri la stal.

Vorbeau încet.

— Dama cu camelii a fost jucată aci de două mari artiste: Marioara Vampa şi Maria Didulescu. Alternând. Acelaş rol, deşi artis-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tele sunt două temperamente diametral opuse, două concepții, două interpretări, două suflete îngrozitor de neasemănătoare: Marioara Vampa e artă clasică, rece, desăvârșită: o eleganță care cunoaște, fără studiu par'că, toate tainele farmecului, toate legile armoniei. Creația sa e un tot indestructibil, o exteriorizare sufletească desăvârșit de subtilă, uimitor, zguduitor de profundă...

Cealaltă e o serie de efecte succesive, artistic căutate, și exploatate pentru efectul cel mai dramatic posibil. Pentru asta pare o cascadă ce revarsă valuri de foc. Sunt însă dela un punct culminant la altul tranziții banale, comune, cari jicnesc totdeauna...

— A, a... Ce frumos! Dinule!

Candelabrul din mijlocul teatrului se aprinsese: scânteià de lumină ca un bolovan informe țintuit cu stele... s'aprinseră și luminile din dreptul lojilor și lanțul acela de flacări, părea o diademă de pietre scumpe...

Lumea inundà sala; lojile se umpleau una câte una...

Și Eva, cufundată într'o desăvârșită uitare de sine, priveà, priveà. Părea că tot sufletul, toată viața i se concentrase în ochi, cari se lăsau furați de nesfârșit de multele pietre false și prețioase, care scânteiau pe inele, în cercei, în coafuri, pe sânuri, în piepteni și diademe. Părea că cerul înstelat într'o noapte fără lună,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se coborâse, acolo licărind, cu toți îngerii și diavolii lui. Când ușile lojilor se închideau ori când treceau prin mijlocul sălii spre primele staluri, elegantele teatrului, alergau pretutindeni undoeri nevăzute de parfumuri gâdilitoare, până ce tot cuprinsul fu o bae de mireșme, o revărsare de ochi luminoși, de mătăsuri albe, de frumusețî gingașe ca puful, de eleganțe ce mângâiau sufletul și-l extaziau, furându-l ca 'ntr'o vertiginoasă alunecare spre un abis de vrăji...

— Și asta'n fiecare seară, Dinule, nu-i așa?

— Da, da, în fiecare sară!

— Ce lume fericită!

— Nu zi!..

— Ba da! Mie mi se pare că am răsărit acum de sub pământ. Pân' acum n'am cunoscut viața... E mai frumoasă lumea asta decât toate închipuirile mele. Să fii tânăr e prea puțin. Să fii tânăr și să strălucești de frumusețe și de bogăție!..

— Crezi? Să nu vie o zi când să-ți pară rău că te-ai putut înșelà atât... Dà pe din afară...

...— In sara asta în rolul *Margaretei*...

— Marioara Vampa... Mă farmecă artista asta pentrucă subtilizează emoțiile, intelectualizează sentimentele.....

...Și când Margareta Gauthier își sfâșie singura-i fericire curată: dragostea lui Armand—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://statetransilvania.ro/mdrr1901-1932

printr'o putere de jertfă supraomenească și profund femenină—, și când la capătul supremei renunțări, în fața bătrânului Duval,—renunțare care cuprinde atâta durere tragică de pare că va năruì pământul sub greutatea ei—artista rămâne împietrită, cu ochii mari, deschiși spre gol, ficși, pustii, de o ficsitate care sfarmă sufletul prin dezolarea pe cari o revarsă privirile ei înghețate, se pare că tot trupul i se fluidează și curge, prin ochi, spre infinit, ca prin două genuni înfiorătoare... Ori par'că tot chaosul s'a canalizat pe două albii, și-i năvălește, prin ochi în suflet, care a prins acum marginile nemărginirii...

...Dinu simțì, în braț, înfingându-i-se ca o cange de oțel, degetele Evei; o privì:

Își îndesà batista, mototol, în gură: fața i se cutremurà ca și cum carnea i s'ar fi desprins de pe oase și-ar fi planat pe-o oală ce fierbe în clocot...

...Din ochi, gâlgâiau, nestăpânite, fierbinți, șiroae de lacrimi... Și când plecară:

...Trupul i se sbăteà, sbuciumat, ca o pasăre decapitată.

— Mi-am zdruncinat sufletul. Mă 'năbuș... Nu mai pot... Dinule, Margareta Gauthier nu e o cocotă!.. E Dumnezeul unui cer de îngeri care n'a coborât nici odată sub tivul de sânge care țărmurește împărăția sublimului... Crede-mă, singură femeia, va atinge ultima formă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a celei din urmă desăvârșiri sufletești... Taci? La ce te gândești?..

Mi se urcă tot sufletul spre gură. Mă gândeam... Știi, când Marioara Vampa, ne cutremură cu privirile...

— O!..

— Mă gândeam azi când ai plâns... Și când vorbeai,.. Eva: ai putea fi o mare tragediană... O simt, nu zâmbi... In tine totul e artă... Crede-mă, o zguduitoare tragediană...

— O! am eu oare atâtea puteri?

— Da, le ai.

— De unde poți ști?

— Te asigur... Sufletul tău e ca marea: o genune tumultoasă. Eva. Să fii tânără, să fii frumoasă, fermecător de frumoasă, și sensibilitatea ta o orgă imensă care să sgudue lumea când va deslănțuì pe coarde furtuni de patimi, maestrul?!

— Tânără, frumoasă, glorie?! Nu e prea mult?!..

— Gloria la bătrânețe e ca un trandafir de sânge, răsărit în noroiul toamnei târzii, într'un pustiu, undeva.

— Tinerețe, frumusețe obscură!? Da! Dar și glorie și bogăție?!.. Aș avea senzația nemuririi... Dinule, de ce Armand Duval aruncă în obraz Margeritei bancnotele acele murdare? De ce Dinule, și Armand Duval, frumosul Armand Duval, de ce și el e o brută?!. ...Scân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teetoare de frumusețe, legănată de carul gloriei ce-ar sfărma în cale-i flori multe și mărgăritare neprețuite... Voiu ajunge, Dinule, oare vreodată așà?!

— Vei ajunge! Iată sufletul meu ți-l așez piedestal: mai tare decât piatra, mai alb ca marmora, mai fierbinte decât soarele și mai luminos!..

...Și-i ngenunche cucernic la picioare și-i sărută un genunchiu, rochia în dreptul genunchiului...

— Scoală și du-te, Dinule, fugi și vino mâni de mă ia.

Ii trecuse mânile prin părul frumos învălurat și negru-negru strălucitor, cercând să-l ridice de tâmple...

Stăteà mut, gata de ducă, lângă ușă...

Și ochii Evei, ficși, mari, fierbinți îl pironeau, întunecați-profunzi. Par'că erau doi șerpi negri-strălucitori unul lângâ altul, stând încolăciți, dogorâți de soarele amiezii de vară.

Și-și smulse cuvintele:

— Du-te Dinule, că-mi ești drag, du-te.

Și Dinu-Voinea era departe 'n mahala spre casă. Sburase. Și se oprì în drum brusc:

— Oare n'a uitat să'ncue ușa? Presimt, sunt sigur. N'o fi intrat cineva? Dar nu, Eva! Ba da, uite simt, a uitat...

Și Eva, cu sufletul beat, în extaz, uitase mă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

car că uşa are chee şi adormise cu lumina aprinsă: se vedeà lumină mare prin geamul de deasupra uşei... Voinea se oprì încremenit, cu inima bătând.

Şi intră încetişor...

Învelită până sub bărbie, un braţ îi atârnà gol, în jos, pe marginea patului. Şi de sub plapomă degetul cel mare dela un picior 'şi arătà unghia sidefie. Faţa întoarsă spre perete îşi destinsese liniile într'o expresie de repaos. Părul împletit tot într'o coadă groasă, lungă, care se'ntindeà, dreaptă, pe perna albă: părea un lujer negru din cari se desfăcuse o necunoscută şi frumoasă floare trandafirie.

O privì mult cu lacrimi în ochi...

Şi'ngenunche lângă pat ca'n faţa icoanelor sfinte şi sărace dela bisericuţa din sat, de mult în copilărie.

Şi nu îndrăznì să-i sărute mâna, care cuprindeà: în rotunzimea braţului alb, în degetele lungi, ascuţite, în vinişoarele cari-l străbăteau albastre, cum o reţea de iluzii împânzeşte sufletul unui visător, mai mult farmec luminos decât cerul celei dintâi zile de primăvară...

Cu sufletul plin de puhoiul fericit al lacrimilor ce'ncremeniseră 'n adâncuri, se întinse jos, lângă patul acela, care cuprindeà mai multe taine şi mai multă vrajă decât toată nemărginirea lui Dumnezeu, şi dormì ca un câne credincios la picioarele stăpânului său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua zi, târziu, când Eva se deșteptă, auzi respirarea și lumina încă aprinsă, și frigul din camera streină...

Dădu să țipe ca un copil speriat prin somn.

Plecă tremurat capul și gândi că poate vre-un cățel ori vre-un pisoiu și el tot strein, adormise acolo, închis de cu ziua în odae.

Și simți o bucurie nespusă gândind că încă o ființă îi străjue pustiul...

Peste câtevà clipe se coborà din pat fără sgomot; tot așa pășeà spre patul celălalt.

Luă plapoma care ținuse căldură patului gol, o așeză încetișor jos și 'nvelì, abia simțit, trupul înfrigurat, care tremurà prin somn...

Numai putù adormì căci sufletul îi purtà povara celei mai grele fericiri.

Și'ntr'un târziu, abea-și putù șoptì înecată de un sentiment fără de nume:

— Pot să mor! Ce-mi poate viața da mai mult?! Ce-a putut da Laurei, Beatricei, Sulamitei?

Ce? Și să se cuprindă numai în cuprinsul vieții lor?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVI

Elle se repand dans ma vie
Comme un air parfumé de sel
Et dansmon âme inassouvie
Vers le goût de l'Eternel...

Baudelaire

Eva era studentă la filozofie şi litere, elevă la conservator, în anul al patrulea la tragedie şi... vânzătoare, în ceasuri de dimineaţă ori după masă, fixate aşa de o alternare precisă, la firma „Cia Roneo" în Calea Victoriei.

Dinu erà tatăl copiilor săi, student la drept şi litere şi rob sărăciei şi patimei sale...

Eva avea o cameră curată în Gramont...

Dinu o plăteà cam cu cât i-ar fi trebuit ca să dea copiilor săi, dimineaţa şi sara, lapte, în loc de pâne goală, şi... o casă mai sănătoasă decât maghernita dela periferia Filaretului...

...Şi vremea, implacabil, trecèà...

La Universitate erau în acelaşi bancă, alături, totdeauna amândoi.

Aveau autori favoriţi, totdeauna aceiaşi nu din vreun fel de curtoasie, uşoară, galantă şi stupidă, ci din înclinări sufleteşti naturale...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi-i plictiseau, aceiaşi colegi şi aceiaşi profesori.

Eva când nu era la Universitate, la Conservator ori la „Cia Roneo", era totdeauna acasă...

Dinu când era liber—prea arare—era la uşa Evei...

Se'ntâlniau, aproape mereu, în prag, ca două fatalităţi la răscrucea drumurilor vieţii...

Citeau, meditau, vorbeau ori tăceau şi 'mpânzeau orizontul, înviitor, cu un paianjeniş luminos şi auriu, fierbinte, viu, fantastic...

I'nconjură o atmosferă de o sfinţenie voluptoasă...

Dragostea lor curată ca viaţa unei flori, era totuşi mai puternică decât uraganul unei patimi...

In sufletul lui Voinea şi'n sufletul Evei, ea se adâncise, li cuprinsese toată viaţa emotivă, înfingându-li-se pretutindeni, în nervi, în carne, în oase cu rădăcini puternice şi nenumărate, profunde...

...Şi totuşi cu ultime rămăşiţi de voinţă istovită, Dinu cercà să înpingă pe povârnişul pierzării, în calea şuvoiului atotputernic, cuceritor, stăvilare...

...Erà 'n vremea când mor crinii, plecându-şi potirile 'n pământ, ca nişte fecioare ce 'şi înclin genunchii şi inimile lângă altarele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

albe, pe cari s'așterne, ca o ninsoare de marmoră, cenușa celor dintâi visuri...

Inoptă și Dinu o 'ntovărășeà spre casă...

Atmosfera părea un lupanar...

Se dăduseră, la conservator, producțiile de sfârșit de an...

Eva se impuneà, seducătoare, prin puterile unui talent emoționant.

Răpise asistența:

— Tragediana!..

Dinu undeva într'un colț de sală, plânsese pe furiș...

Se întorceau acum spre casă, tăcuți...

— Dinule, sunt obosită... Toată făptura mea a tremurat... Mă simt îngrozitor de istovită... Ajută-mă să mă desbrac...

Dar Dinu o priveà încremenit.

Cea dintâi isbândă transfigurase fața Evei: era o frumusețe necunoscută, profundă... Fața și trupul ei păreau numai învelișul material și trecător al unui cer necunoscut, din cari pornesc spre pământ, în zbor luminos, visurile frumoase și gândurile bune...

...Eva și-aruncase pălăria pe pat... Și-l priveà...

— Dinule! Spune drept! mă iubești mult! Cât de mult?..

...Și din fundul sufletului, urcându-se pe o scară de lacrimi, cuvinte sbuciumate se smulseră, dar se prăbușiră 'n adâncuri...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Şi numai lacrimile urcară până la ochi şi-şi brăzdară albie pe palizii obraji ai lui Dinu...

Şi Eva-şi aruncase rochia uşoară, lângă pălărie şi rămăsese acum în corsaj şi jupon.

Părea o fantomă de fum şi de spumă...

— Aş vrea Dinule!..

...Şi s'apropie întinzându-i braţele goale, albe şi rotunde, pe umerii tremurători...

Şi-un sărut, ca o floare de foc, smulsă din împărăţia voluptăţii, le încleştă sufletele şi trupurile într'o îmbrăţişare care putù părea eternă...

Era primul sărut...

...Şi Dinul se smulse din braţele eternităţii, îngrozit, privindu-şi genunchii, întinzând braţele în gol: i se păruse că Marioara care făcea acum primii paşi îl strângeà gângurind, de genunchi, cu căpşorul încârlionţat şi bălaiu, lăsat pe spate, ca un caer de raze:

— ta-ti...

...— Dinule!..

Şi Dinu fugì... Era târziu...

...Acasă Maria 'l aşteptà cu Marioara 'n braţe... Puiu zideà din cuburi, un... castel şi'l răsturnà şi Marioara râdeà îngereşte...

— Iţi batjocoreşti casa şi copiii? Unde-ai fost?..

Şi Dinu minţì...

— Eşti o canalie! Nu-i aşa că nu-ţi mai plac acum?!.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Plânse și'ncepù a plânge și Puiu și Marioara...

...Fața lui Dinu era o mască de ceară... Și sufletul, în adâncuri necunoscute, ca un brad ce-ar purtà, pe-un vârf de munte singuratec, în fiecare frunză-ac, străpuns un strop de ploae!..

Maria eșì isbind ușa...

Și 'ntr'un târziu copiii începură s'o strige cu o duioșie sfâșietoare:

— Ma-ma!

— Ma-mi!

— Ma i-i-a!

— Tata udi ma-i-a?

Dinu le aduse cărți cu figuri și le făcù jucărele, și le construì, din carton, castele...

Și'ntr'un târziu Marioara începù să plângă... Voià să sugă și lapte nu avea de unde să-i dea... Și era târziu... Și Marioara nu mai conteneà:

— Mama țiți!.. Maia?!

Și Dinu o luă în brațe și legănând-o alergà prin casă cântând:

— Nani, nani,

— Puiu tatii...

Și Marioara adormì

Și prin somn șoptì:

— Ma-nă!

Și privindu-și-o în brațe adormită, pe față cu o tristeță nesfârșită, i se părù că mama

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

copiilor săi a murit și chemarea lor îi sfâșie mima, și zăgazul lacrimilor se rupse...

Maria veni târziu de tot, din vecini și n'avù pentru el o vorbă, o privire...

Și'n noaptea aceia Dinu nu putù adormì:

O luptă îngrozitoare îi sugrumà sufletul, clătinându-i-l!..

Inchideà, strângeà ochii s'adoarmă... Și'n dosul pleoapelor, pe drumuri nesfârșite, puternic luminate, porneau gândurile...

...Undeva, departe, sub bolta sufletului său, pe un câmp scăldat în soare, deasupra unei lumi întregi de capete, un chip de o frumusețe omorâtoare, biruitor, se înalță...

Părea o floare din potirul căreia isvorăște vecia, o floare sfărmătoare de legi și de suflete, o floare care răspândeà o mireasmă imperceptibilă: uitarea...

Deschise ochii... Și Eva goală, pluteà prin întunericul din odae, întinsă, molatec, pe un nor de lumină...

...Și lupta grozavă își înecà sgomotul în adâncuri...

Și pe fața lui Dinu o durere nesfârșită, modelà o mască tragică, de piatră...

Și a doua zi la facultate, Eva, venind târziu se așeză, undeva, departe...

Părea obosită...

O atmosferă de tristeță neobișnuită, o tristeță grea de gânduri, o învăluià.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și era nespus de frumoasă așa!..

Și când tânărul profesor de filozofie, comentând pe Schopenhauer, pronunță negația celebră:

— „Les hommes ne sont mus, quand ils aiment, ni par des convoitises dépravées ni par un attrait divin... Ils travaillent pour la génie de l'espèce sons le savoir, ils sont tout à la fois ses instruments, ses courtiers et ses dupes"..,

...Tremurând de emoție, Eva se ridică:

— E o neghiobie filozofică... Oamenii când iubesc, și numai când iubesc, legile egoismului și legile trupului, sunt în stare să le înfrângă! Și pentru asta numai atunci sunt asemenea cu zeii... Nu repet cu gura mea profană principii bătrâne din veșnic tânărul Plato...

Și continuă o pledoarie cu fraze de foc, ce se împleticeau într'o învârtejire fantastică...

Și când' termină plecă...

Și Dinu, zări prin voalul alb, la colțul ochilor frumoși, două lacrimi cari nu se puteau desprinde cetluite, strivite între pleoape...

Și la sfârșitul nopții a treia, după o sfâșiere sufletească crescândă, continuă, și inimaginabilă, după una din acele frământări îngrozitoare cari duc la moarte ori la nebunie, Dinu, porni de lângă copiii săi, cari respirau în somn

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

liniştit... şi se cufundă, ca'ntr'o mare de crini albi, fierbinţi şi-ameţitori, în braţele Evei...

...Şi la sfârşitul nopţii a treia, bolta unui suflet se prăbuşì...

...şi-un popor de altare albe se risipì în ţărna nemărginitei lui întinderi, la sfârşitul nopţii a treia!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Amor? Încă puține sărutări, și vei fi neputincios...

...Bani? Ce să faci cu ei? Să plătești femeile? Frumoasă fericire...

...Gloria? La ce-ți mai servește când n'o mai poți culege sub forma iubirei?

(Guy de Maupassant — Bel-Ami)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVII

— Eva, pentruce trăim?

— Uite, vezi... Iată o întrebare pe care mi-ai pus-o și liniștită și tulburată, și'n clipe când păreà că-mi pot spune cu toate simțurile și'n conștiință deplină: „sunt fericită, nețărmurit de fericită", și'n momente grozave, când îndoiala de mine, scârba de alții, durerile sufletului amăgit, mă torturau, până la a'mi schingiui carnea... Și n'am putut să-mi dau un răspuns, statornic, valabil, pentru toate stările sufletești. Oricum, nu există cuvânt care să exprime o noțiune mai variată, și să reprezinte un sentiment mai puțin real și de mai lungă durată. Fericirea, dragul meu, e ca un ocean, nu râde, ca un ocean. E o complexitate infinită de stări sufletești cari o pot realizà, statornic, foarte rar, poate nici odată... Inchipue-ți apele nenumărate ce străbat atâtea pământuri felurite. Fluvii ce cobor din munți de ghiață, din convoiuri de sloi, cu furtunile și posomorala țărilor domnite de erni nesfârșite; în aceiași clipă fluvii cu ape numai soare și căldură, fluvii ce poartă 'n sânul lor seninul melanco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

liei din țări în care firea e decor de poveste și viața iubire, își varsă cristalul topit al apelor albastre și limpezi... Și vin și fluvii noroioase, fluvii tulburi, fluvii galbene de lut. Și oceanul, în imensu-i cuprins de liniște și măreție, se străduiește să armonizeze apele atâtor pământuri, atâtor climate, să înghită nesfârșit de multele icoane, nenumărat de felurite, pe cari valurile le aduc mereu, de pretutindeni. Se străduiește oceanul mereu, și apele curg mereu. Dar unde-i armonia? Echilibrul armoniei de icoane și culori? Și când s'ar putea stabili?

— Suprimând fluviile...

— Seacă oceanul.

— Oceanul, e mai curând sufletul lumii, Eva decât un sentiment al ei: fericirea.

— Oh! Sufletul lumii! Dar nu există un suflet al lumii. Sunt infinit de nenumărate suflete, imperceptibil aproape unul de altul și totuși atât de depărtate încât, între două suflete fie și cele mai apropiate prin cea mai armonică iubire, este destulă depărtare, pe cari nu vor putea-o străbate nici odată, câtă trebue ca între fiecare două suflete omenești, din același timp, din același loc, din aceiași civilizație, din aceiași familie, să încapă o sferă ghimpată de volumul și dimensiunile pământului. Ceeace ți se pare ție sufletul lumii, nu cred că este sufletul individual.

— Deci nu trăim pentru fericire. Nu căutăm

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu toate sforțările acțiunilor noastre, cu dorurile tuturor simțurilor noastre: fericirea.

— Ba da! Trăim pentru fericire dar n'o putem avea: nici pe a sufletului, nici pe a trupului.

— Dar, sănătatea, iubirea, belșugul, avuția?

— Toate la un loc, se întâlnesc rar.

— Și voluptatea, arta, alinarea suferințelor altora, gloria, jertfa pentru un ideal.

— O! ho! o! destule pentru o viață omenească: în ele, fiecare din toate câte mi le-ai înșirat, au din ce trebue unei vieți și pentru clipe de fericire. Dar grozăvia existenței este că sufletelor capabile să dorească, sufletelor cari au puterea să împlinească un dor, li-a fost dat de fire să se sature îndată de dorul împlinit și să construiască iluzii pentru noi realizări, cari împlinite vor fi și sățioase. Și așa, toată viața mereu.

— Să le luăm Eva, la șir.

— Sănătatea? E normalul. Totuși i-atâta de bine să te simți sănătos!

— Când ești bolnav...

— O! Da! Eram bolnavă odată! Am stat o lună în pat... Se desprimăvărà. Vedeam pe geamuri, dintre perne, lumina cea mare și totuși fragedă, de afară. Era în April. Cerul senin era de o duioșie care mă făceà să plâng. Îl vedeam printre ramurile unui zarzăr înflorit ce-mi copereà geamul. Și mai încolo alți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poeni, frunze tinere de un verde virgin. Și mirezmele cari pătrundeau până la mine, și sborul păsărelelor cări spintecând azurul par'că se legănau, se scăldau, visau pe valurile unei mări ce cuprindeà nemărginirea și-mi umplea sufletul de-un fel de durere mai dulce, ca toate fericirile: era dulce-amărie senzația de atunci... Și oamenii, cari treceau pe străzi, mi se păreau niște sonnambuli îmbătați de o fericire necunoscută oamenilor comuni. Ce n'aș fi dat să pot umblà pe-afară?! Mi se păreà: suprema fericire... Când m'am făcut sănătoasă mi s'a părut caraghioasă banalitatea dorinței mele.

Iubirea fără voluptate e o nerozie sfântă. Voluptatea fără iubire... vezi dobitoacele. Amândouă, perceptibile prea puținor oameni de elită, sunt singurul vârtej de armonie în cari, trup și suflet, topite la o laltă, răspund, fără cuvinte întrebării: pentru ce trăim?..

— Dar simt ele fericirea întreagă?

— Un moment, da. O vârstă...

— Apoi? Timpul între acele momente și cel de după vârsta aceia sau înaintea ei?

— Mă întreb și eu...

— Belșugul, bogăția?!

— Decor.

— Gloria?

— Citește pe Schopenhauer.

— Ba nu pe Jean Jackues Rousseau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Înapoi, nu. Spre simplicitate, spre natură, nu!

— Atunci?

— Înainte. Ori sunt prea puține emoțiile pe cari le pot percepe simțurile noastre, ori simțurile ne sunt insuficiente pentru emoțiile ce sunt. Mai multe simțuri. Și fiecare din simțurile cari sunt intensificat. Deci, înainte!

— Tot astfel vor vorbì, despre ele, generațiile ce vor fi peste 1000 de ani.

— Excelsior!..

— Excelsior!..

— Știi ce impresie îmi face lumea mie?

— Cum nu, știu! Lumea e de o răutate înspăimântătoare și de o prostie... fantastică.

— Da, da, așa-i, nu râde. Și nu-ți doresc s'ajungi s'o spui cu sufletul crispat de suferinți, în mijlocul lor. Lumea dragul meu e-un furnicar de... șobolani...

— A! Iată cea mai nouă fantazie a Evei!

— Și cea mai originală, nu-i așa? Închipuiți un furnicar de șobolani... Ai văzut vreodată, la țară, sub un chilier umbrit, lângă poiata de găini, ori în cămara cu provizii, ori în coșarul cu popușoiu?! Începe pământul să se înfioare sfielnic pe o întindere circulară cât roata unui plug. Saltă apoi ca un pântec sătul, umflat de prea mult saț. O clipă umflătura dă napoi, iar se'nalță, încremenește așa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru a se urcà şi coborî din nou. Pământul crăpat, întretăiat de crăpături, risipeşte ţărna rostogolită peste muşuroiul înălţat, care pare un buboiu de unde va ţâşnì coptura vreunui putred măruntaiu. Ridicătura se cutremură, ţărna se risipeşte lărgind muşuroiul şi din mijlocul lui cu humă neagră în cap şi pe trupul negru, luciu, ţâşneşte... gurlanul care, orb o ia la goană nebunească uimit, îngrozit de căldura, de lumina de afară, el copilul umezelei şi al întunericului de mormânt...

...Odată, de mult, eram copilă, la ţară, într'un sat din Moldova. Şi'mprejurul unor coşare boereşti, pământul începù a zvâcnì cu putere ca pieptul unui muribund. Dar nu într'un loc, două. Ci ici şi colo şi dincolo şi pretutindeni în jurul coşarelor, era o oaste de şobolani. Nu mai văzusem pân'atunci scârboasele dihănii. Şi cu sânge rece am stat să văd ce o fi. Şi când începură a izbucnì afară unul câte unul şi când prinseră a alergà care 'ncotro, înlemnii de groază. Eram cu picioarele goale şi trântită cu burta la pământ: rămăsei aşa cum privisem dela început. Simţii la glesne o atingere rece, umedă, păroasă şi apoi o alunecare între pulpe: ţipai odată ca înghe ţată şi încremenii leşinată... Toată viaţa nu m'a părăsit viziunea aceia macabră şi atingerea aceia îmi dă şi azi senzaţiile groazei: aşa trebue să fie sânul morţii... Gurlanii îmi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

par gândurile pământului... Ba nu, crede-mă: convoiul acela de șobolani reprezintă lumea noastră, Dinule dragă. Imaginează-ți: scoarța pământului e limita aspirațiilor vieții comune. Dedesubtul scoarței e besna: acolo forfotesc oamenii-gurlanii. Și'mprejurul coșarelor de porumb, poeților de paseri începe asaltul sfredelirei scoarței (limita aspirațiilor). Mulți, cei mai mulți, scurmă în jos, crezând că împing cu râtișorul în sus... Și poate peste câteva milioane de ani vor ajunge în pojarul incondescent din pântecul pământului și poate lava vreunui vulcan îi va aruncă sub cer la soare, fulgerător de repede, dar prăjiți; alții, atrași de mirosul boaeblor coapte ori de jertfa cărnei crude, isbucnesc la soare. Și dacă nu întâlnesc poiata sau coșarul, se isbesc cu capul de botul vreunui câne flămând, ori de muchea toporului. Iar cei ce n'au avut parte nici de una nici de alta, o iau rasna peste câmpi și intonează imnuri pământului în cari nu se mai pot întoarce, blestemând soarele pe cari nu-l văd, dar îl bănuesc.

Uite-i pe Calea Victoriei gonind după interese ori plăceri: o infinită galerie de tipuri variate: de-i privești mai bine mutra unuia se multiplifică fasonându-se pe chipul tuturora— gurlanii, alergând la soare.

In saloane, strălucind de aroganță, pretutindeni meditând meschinării răutăcioase, muș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

-cături de canibali, în teathre, universităţi şi fabrici, la curţi şi'n mahalale, pretutindeni muşluesc cu râtul pentru străpungerea scoarţei pământului, care e mai sus ori mai jos după naştere ori noroc, e mai tare ori cedează mai uşor, după rezistenţa pământului şi ascuţişul finilor dinţişori...

— Eva, tu judeci admirabil, în imagini...

— Atunci ce-ai putea spune despre Carlyle. Nu? Sartor Resartus? ori Meterlinck în Pasărea albastră?..

— Lumea-şi sprijină bătrâneţa putredă pe căpriori subţiri. Dar năzuim, spre ce?

— Spre o lume nouă.

— Ori spre...

— Nicăiri în altă parte: spre o lume nouă năzuim: filozofii cari din aceleaşi adevăruri tot clădesc sisteme nouă, poeţii cari de mii de ani n'au găsit în inima lumii—cu infinite variante—alte sentimente decât: ura şi iubirea, religiile cari şi-au uzat morala de veacuri fără număr ori nu şi-au putut-o coborî în sufletele ca să le ridice până la ele—sunt strigoii unor realităţi moarte de mult, Carñea le-a supt-o setea de necunoscut a lumei, de mult, —şi-au rămas fantomele...

— Şi chiar realităţi de ar fi, nouă, neuzate, ce-i pasă marei mulţimi de năzuinţele câtor-va suflete superioare? Ea trece indiferentă cu o nepăsare de mare cu valuri împietrite de idio-

BIBLIOTECA „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţie, pe lângă cel mai frumos-omenesc gând al lui Christ ori Buda; şi scuipă printre dinţi în faţa Madonei Sixtine şi urinează, te asigur, la picioarele Venerei din Millo. Ea nu are ochi înţălegători decât pentru grosolăniile ce-i formează interiorul vieţii sufleteşti, exterioare: altă lume superioară pentru ca nu există şi nici posibilitatea existenţei ei n'o bănueşte.

— Şi când mă gândesc ce distanţă enormă este între tot cuprinsul sufletului unui Albert Samaine, Verhaeren, Maeterlinck şi sufletul, să zicem,.. al măcelarului din Tirchileşti ori al... peştelui din Bulevard, mă'ngrozesc pân la culme....

— Ori chiar între sufletul nostru şi sufletul modernului Buda: Rabindranath Tagore...

— O! A! Pustnicilor!

— Ce faceţi aici?

— O veste nouă!

— O veste mare!

— Listele la facultate

— Eva licenţiată în litere-filozofie

— Cu bile albe...

— Dinu licenţiat în drept...

— Mă mir. Eu la Etică am răspuns mai bine decât tine...

— Dar nai, Dana, ochii Evei...

— Fâncu a căzut...

— Şi Olgă...

— Bine, da aceia-i gâscă.

— Ba răţoiu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Și-i urâtă, Eva...

Grupul gălăgios ciorovăia ca un stol de vrăbii flămânde, iarna... Studenți, studente de toate vârstele: o infinită varietate de tipuri.

Eva-i privea acum atent. Și-i ascultă:

— Eu voiu cere un post de suplinitor în Capitală.

— Voiu face avocătură: Moșu meu e șef de culoare: deputat, prefect.

— Plec la Paris, acolo...

— La Berlin băcte pentru oamenii solizi.

— Da cu Tuțu ce-ai făcut Eva?

— Te-ai angajat? La Teatrul Marioara Vampa?

— E! la teatru nu e la facultate. Trebue și talent nu numai ochi galeși.

— A, fată experientă, Ninon! Da, da, m'am angajat.

— Licența-i un moft! Doctoratul e proba superioară a capacității...

— Și a sufletului, amice...

Și când Eva și Dinu porniră în spre oraș, de sub umbrarul teilor dela șosea, desfăcându-se din grupul care porneă spre largul câmpului pentru a găsi loc încăpător planurilor de viitor, Eva silabisi:

— Șobolanii!..

Și când fură în viesparul marilor bulevarde, după o'ndelungă tăcere meditativă, Dinu adaugă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu năzuim spre o lume nouă, ci ne cufundăm în imensul nămol de noroiu al lumei care este s'o săltăm un pas spre culmele pe cari poposim acuma noi.

— Pentru asta trebuesc mai multe secole! Şi apoi umerii lui Atlas de-i am avea şi încă să porţi aşa matahală greţoasă în spinare, nu mă ispiteşte nici Hercule de-aş fi!

— Da, dar...

— Nici un „da dar"

— Din noroiu nu poţi face spath de Islanda.

— Eva să nu uităm: diamantul e cărbune...

...Dar un şobolan, nici figurine de lut...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVIII

Mon coeur est un beau lac solitaire qui
[tremble...
. . . . . .
...Un temple est au milieu, tout en co-
[lonnes blanches...]

1 August 19..

Dina Evei...

Am primit scrisorile tale și-ți răspund, zilnic... Dar eu nu pot scri ca tine... Scrisul tău e fierbinte, de-un senzualism care mă amețește... Eva, divina mea Eva, îți poți tu da seama cât de mult te iubesc?! Și nu vreau să-ți dai seama, sfânta mea fermecătoare!.. Nu trebue... Iubirea mea are un câmp nesfârșit și fatal cu flori seducătoare cari otrăvesc, ucid...

N'aș vrea să poți simți, ce simt eu: te văd vie, îngrozitor de frumoasă, persistent, lângă mine, te am, te simt în mine, te văd mereu, în orice clipă de zi și de noapte, treaz ori dormind...

Sunt bolnav: nu mai sunt: eul meu a dispărut în nemărginirea vrăjilor tale...

Aș dorì totuși să-ți poți numai imaginà, ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tortură trăesc, real, fără hodină, mereu, mereu...

Pornesc spre tine gândurile mele...

...Şi le smucesc înapoi...

Şi ce dureri îngrozitoare, când prăbuşit la pământ, învins, le văd coborând la picioarele tale, ca un stol de porumbei albi pe un piesc de lumină!

Şi ce fericire subjugătoare mă îngenunche atunci!..

Fiecare clipă este un chaos de emoţii...

Şi sunt şi eu numai un sărman suflet omenesc, neţărmurit de mult iubita mea stăpână...

Şi boala mea de inimă, mă istoveşte...

Mă simt tot mai slab...

Ba nu, te amăgesc; ştii că eu exagerez!

Vorba ta: „Poeţii mint"...

Cred şi eu că-i adevărat de vreme ce o crezi şi tu...

Totuşi, iată o viziune de poet:

Era lună asară.

Meditam pe o stâncă...

Munţii, cu codrii lor cu tot, împânziţi de ceaţa razelor, păreau ninşi cu polenul unor flori de marmoră răsărite pe câmpiile cerului...

Erai cu mine, lângă mine, pretutindeni în trupul şi sufletul meu, pretutindeni afară din mine...

Se părea că trăiam peste zece ani în viitor...

Nu ştiu, eram treaz şi visam...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Poate prin puterea pe care o au unele suflete de a se transpune în trecut ori în viitor, trăiam vremurile acelea.

Psichologiceşte fenomenul se poate explică fără teorii... ridicule ori profunde...

Te-am văzut frumoasă, bogată, încărcată de glorie, şi singură...

Vreau s'o curm... Uite bătăile inimei... Trebuc să mă liniştesc...

Noapte bună, stăpâna gândurilor mele...

...Totuşi,.. două rânduri, Eva mea...

Tu crezi că un suflet poate fi zdrobit ireparabil printr'o iubire nenorocită? Crezi asta?

Iată... o floare pe care o îneacă un fluviu de cositor topit...

Ori crezi că marile tragedii, revărsate asupra unui suflet sunt ca blocul imens de piatră, care aşezat în capul tinerelor plante, le striveşte pentru ca ele să se'ntindă, să se smulgă de sub bolovan şi să răsară, la lumină, cine ştie unde?

Crezi asta despre-un suflet?

Ai văzut, copaci mari tăeţi? Li se ard rădăcinile în pământ... Şi răsar, într'un târziu din cine ştie ce ram de rădăcină, tinere vlăstare, împrejurul locului unde a fost bătrâna rădăcină arsă.

Crezi asta despre-un suflet omenesc?!

Iată ce-am găsit azi într'o carte a veneratului nostru Anatole France. M'am poticnit în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rândurile acestea, gândurile mele s'au cufundat în ele, ca un car greu încărcat cu bolovani pe un drum desfundat de ploi lungi, toamna: „...Je ne crois pas que rien au monde soit comparable à l'agilité avec laquelle les femmes oublient ce qui fut tout pour elles. Par cette effrayante puissance d'oubli autant que par la faculté d'aimer, elles sont vraiment des forces de la nature..."

In: „Pierre Nozière".

Crezia sta despre un suflet femeesc?!

Eu, despre-orice suflet femeesc, nu...

Cum a putut scrie asta Anatole France?..

Şi cum a putut crede?!

Eva, Dumnezeia mea, sfinţită cu lacrimile mele, crezi tu cu mine, că în lumea din afară şi'n lumea sufletului meu, nu cunosc decât o religie: religia suferinţii?!? Şi-a iubiţii care moare sub lespezile suferinţei sale?!..

1 August 19...

Eva lui Dinu...

Crede-mă, Dinule dragă, lumea asta-i o grozăvie care trece dincolo de marginile extreme ale închipuirei... Oare se poate trăi viaţa într'o lume în cari sunt oameni de sălbătăcie atât de sângeroasă?

De când lipseşti din Capitală, am fost odată,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe câmp, cu Voicu. El în costum de vânătoare, cu înarmată cu o dramă de Schiller...

Îl știi cât e de pedant și cât de banal și enervantă boala lui: excesul de personalism.

Îmi vorbeà despre duioșia lui sufletească cu un interes cari ar fi plictisit și pe o prostolană din pension.

Gândul 'mi-alunecă pe dealuri a căror linie, aci sbugheşte 'n sus spre senin, ca un sân îndrăsneț de fecioară în cari clocotesc vulcanic dorurile vieții, aci se prelungeşte și se depărtează 'n zare ca linia unei mări adormite cu fața ușor învălurită... Simțeam cum curge lin gândul meu, pe coama dealurilor vaporoase, și cum se varsă undeva într'un ocean amorțitor de dulce, încremenit în lumină.

— Mă duc să-ți aduc o surpriză.

Și se depărtă...

M'am lăsat în iarbă, a cărei tinereță fragedă îmi umpleà sufletul, trupul tot, cu toată puterea și sănătatea pământului.

In poală îmi mureau încetișor, de moartea sfioasă și crud de îndurerătoare a tuturor florilor, doi stânjinei păliți.

Par'c'aveam pe genunchi, două sfărmături de cer, calde, duioase.

Și era o lumină de o limpezime parfumată cum numai zilele de Mai o au.

In mijlocul câmpului un plop care tremură scăldat în lumină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mă crezi, dragostea mea te'mpresoară, te 'nvălue, te strânge, ca plopul acela, lumina lunei lui Mai?

Iată 'n vârf doi porumbei albi s'au oprit din zbor. Is albi ca două năluciri de fericire. Pliscul şi picioarele li sunt de-un trandafiriu virgin. Şi-i împresoară aşa de splendid gloria frunzelor fragede verzi.

Se 'nalţă 'n sbor legănat, împrejurul şi pe deasupra porumbiţei porumbelul: un sbor de alintare proteguitoare. Şi i se aşează alături, cutremurându-se.

Şi-i întinde un vârf de aripă pe spate în semn de mângâiere. Şi'mbucă unul altuia ciocul ridicând şi coborând capetele împreunate... Ce sărut contopitor... De sigur că erau cu ochii închişi. Am închis ochii şi eu, Dinule dragă, am avut viziunea... Ştii ce viziune am avut?

— Boaf... Şu-u-ut.

Am sărit arsă. Ochii mi-au rămas holbaţi pe vârful plopului. In mâni strivisem bieţii stânjinei. Am alergat spre plop care era pe un dâmb gol. Se vedea o fâlfâire chinuită de aripi. Când am ajuns, Dinule, scumpul meu Dinu, tâmplele mi se zbat: capul îmi plesneşte ca sub-povara nebunici. Sufletul mi se strânge ca o petală de trandafiri aruncată într'un ocean de jăratic.

Iubitul meu Dinu, dureros de mult iubitul meu Dinu, când am ajuns la rădăcina plopu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui; două mototoale albe una lângă alta, cu capetele la vale. Din cioc li se prelingea două viniṣoare de sânge cari, întâlnite, se pierdeau în pământ. Unul cu picioarele în sus celalt cu pliscul întors spre pământ: avea o bobiță de țărnă în gură și-și împlântase de durere ghiarele în lut.

Intindeà un vârf de aripă stropită cu sânge spre tovarășul mort. Poate era Porumbelul...

Incremenită, cu ochii seci de lacrimi, cu sufletul pustiu, priveam înebunită.

— Vezi ce surpriză ți-am făcut. Venise Voicu.

— Deci tu? Bestie. L'am pălmuit ș'am plecat.

Nu voiu mai eși din casă o lună, un an, o vecie.

Mi-e frică, mi-e scârbă de oameni.

Dinule dragă, dureros de mult iubitul meu scump, mi-au rămas porumbeii în suflet ca doi bulgări de gheață și prin pliscul lor însângerat, presentimente teribile îmi deschid porțile spre împărăția rece a groazei...

Eva

P. S.—Vină mai repede!.. când pleci sărută mâna mamei tale, și pentru mine... Nu-i așa? Cu cucernicie. Dar să vii! De când te hodinești acolo 'n munții tăi!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Am rămas cu gândul, la un rând dintr'o carte... Şi nu-l pot desprinde...

„...cette définition de la beauté: „C'est une promesse de bonheur''...

Sărut mamei tale, mâna bătrână şi sbârcită şi înegrită de vreme, şi aşteptându-te-ţi trimit în cale convoiuri roşii, fierbinţi: dorurile mele multe şi neadormite...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III-a

...— «Rebeca: M'a cuprins cum cuprinde furtuna marea, cum se deslănţuesc acele vârtejuri ţeribile în Nord... Vin, te apucă în furia lor şi te duc cu ele cât or vrea... Nici vorbă să te poţi împotrivi.

Ibsen — Rosmersholm.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIX

...Toi qui, comme un coup de couteau,
Dans mon coeur plaintif es entrée...

— *Baudelaire* —

Când Dinu intră pe uşă, Maria plângeà...

Paliditatea feţei stoarse şi vinişoarele roşii cari 'mpânziau ochii, evidenţiau o durere mocnită şi revărsată peste zăgazuri, fără vrere...

— Spune-mi ce te doare, Marie?

— Nimic...

Plângeà de-ţi rupeà inima; un plâns, care rupe pieptul, întretăiat cu sughiţuri, un plâns care se sileşte să-şi sugrume hohotul, să s'ascundă, să se cufunde în suflet... un plâns care sfâşie conştiinţa şi'ngenunche voinţa cea mai tare.

— Te rog, în numele lui Dumnezeu, spune-mi ce ai?

— De ce mă mai întrebi? Ai suflet, când mă întrebi aşa? Tu nu vezi ce-i pe capul meu? Robesc copiilor şi casei de dimineaţă până sara...

— Suntem, robii muncii; munca este coloana vertebrală a vieţii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ruptă de oboseală, m'am așezat jos, lângă cufăr, să cârpesc cămeșuțele copiilor: umblând prin albituri am dat, în fund, de cutia cu scrisori... Ți-aduci aminte cele trei sute de scrisori pe cari mi le-ai scris, când mă iubeai atât de mult!? Nu-i așa că mă iubești acum din datorie, de silă? Sînt eu că nu mă mai iubești? Spune? Nu-i așa!?

— Dar, Marie!?

— Și le-am recitit pe câteva din ele... Sunt dulci, sunt ferbinți, sunt aromitoare. Și cât de frumos construcști viața noastră viitoare, care a rămas fericită doar în aceste sărmane scrisori și'n cele dintâi luni din căsnicia noastră! Ți-aduci aminte? Intr'o scrisoare mă compari cu un vârtej trandafiriu care 'nvăluindu-te, te-adoarme și te poartă ușor spre țărmii fericirii... Și iată, suntem îngropați în cocioaba asta;... de dimineață până sara mă plâng copiii, înghit praful și mirosul greu pe cari-l dau atâtea gospodării grămădite într'o curte...

— Marie! Sărmani copii!

— Vezi-i! Sunt cu ochii scoși!

— Mi se rupe inima... Și muncesc din zori și până 'n miez de noapte, muncesc fără preget. Ca să te-ajut, să-ți ușurez sarcina, ce nu fac, scumpa mea Marie?! Spune-mi tu, dacă nu trebăluesc ca o gospodină și dimineața până plec la biurou, și'n orele de amiază și seara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

când te'ngenunche pe tine sârgul de peste zi?!

— Şi totuşi nu ne merge... N'avem noroc... Poate vre-unul din părinţii ori strămbunii noştri, a făcut vre-un păcat strigător la cer, cari-a căzut acum pe umerii noştri... Păcatul acela! Vom muri striviţi de el!..

— Nemărgenit de buna mea Marie, dintre toate păcatele, pe cari oamenii, toţi le fac mereu, în fiecare zi, păcat strigător la cer oare cari o fi?

Răspunsul îl dădù o bufnitură pe duşumea şi plânsul înfiorător al Marioarei, în bucătărie...

Işi scăpase un lemn pe cari-l purtà, îndeobşte'n braţe, peste piciorul drept şi-şi zdrobise două degeţele...

Sângele curgeà: o legară; plângeà de leşina... Incepù să plângă şi Puiu...

Abea se ogoiră din plâns într'un târziu...

Dinu 'şi făcù o tăgârţă 'n spate şi o luă pe Marioara în cârcă, legând-o bine. Maria îl luă pe Puiu, dar legat în faţă...

Dinu trebuind să spele farfuriile murdare dela masa de amiază, Marioara i se jucà cu mânuţele în păr şi tăcea astfel, legănată şi de mişcările trupului care se ridicà ori plecà după nevoia ocupaţiei culinare.

Maria pregătea masa: Puiu asistând-o, de aproape.

— Draga mea Marie—şi Dinu-i vorbea cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atâta căldură și suferință'n glas—îți dai tu sama cât de multă ușurare sufletească simt că pot să te ajut? Oare n'aș putea să muncesc și mai mult, scutindu-te pe tine? Bărbatul e dator să muncească deavalma, și egal, în gospodărie, cu soția sa. Nu-i așa?

...Și când terminară masa cea gătită cu atâta sălbatecă trudă, era târziu: înoptase...

— Culcă-te Marie, ești ruptă de oboseală... Nu te mai cunosc...

— Culcă-te și tu!

— Te rog lasă-mă să spăl blidele în sara asta, să nu le mai avem pe mâni!

— Și tu nu cazi de oboseală?.. slujbă: dimineață, după amiază; grija cursurilor pentru doctorat pe care nu vrei să-l părăsești nuzeria de acasă, Doamne, Doamne!...

Lui Dinu, două lacrimi ca doi ghimpi de foc îi spintecară luminile ochilor...

— Culcă-te și te liniștește, nevinovată, sfânta mea Marie... Somnul tău mă fericește pe mine, fii bună și mă crede... Eu, poate să mă răpăd, după ce voiu fi terminat totul, pe la Stefu, să-mi dea fascicola de drept comparat, cari trebuia să iasă azi. Mă 'ntorc, o citesc și mă culc.

— Ar trebui o noapte dublă, Dinule dragă...

...Copiii dormeau...

...O ajută să se și desbrace, o 'nveli încetișor, îi sărută mânile cu religiozitate cutremu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rătoare, se'nchise apoi în bucătărie și începù corvoada...

— ...Eva trebue să fi plâns — e ora 10 — când o fi văzut că e 7—8 și nu m'am oprit să bat în ușa după cari m'așteaptă tremurând de nerăbdare. Mai am de frecat, pe fund, tigăile... Mai trece vre-o jumătate de ceas...

Prin geamul bucătăriei, cu stolul lăsat, veni o dûhoare grea dinspre latrinile apropiate...

— După ce termin mă duc să-i spun cu orice preț: Divină Eva, în mine se dă o luptă îngrozitoare și mă simt sfărmat, fără putere, scingiuit în lupta mea cu mine, doborât, învins...

...Conteni și vorba în vecini.

Își privi mânele slinite de grăsime și negreață și uitându-se la ele nu le mai văzù...

...— Un bărbat, însurat... Eu, am dreptul să iubesc altă femee mai presus și în afară de mama copiilor mei, celor patru copii ai mei?! Să răspund tot eu, că am dreptul; dar suflet, inimă câtă trebue ca să cuprind în ea o nelegiuire ca asta? Soția mea cu cari m'am căsătorit din dragoste, oaza înflorită spre cari am sburat și s'au așternut în troene albe gingașele visuri trandafirii pe cari sufletul și le smulge sângeros aripilor sale pentru cununa primei amante?!

Soția mea a fost și prima mea amantă!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coborâți-mi pe suflet, stâncile de ghiață, în cari încremenesc iarna șivoaele și cari închid pe luni de zile drumul cimitirelor de munte!..

...Sunt licențiat.

Imi trebue o diplomă superioară: doctoratul.

Și citesc pentru doctorat...

Statul e dator să hrănească produsul școalelor sale? Nu. Ele sunt o pârghie civilizatoare... pentru cei avuți... Calicii? au suflet și calicii?

La plug! Uo! Napoi la plug, mămăligarii! ...Civilizația e o pasăre cu picioare de funigei și și-ar destrămà funigeii dac'ar coborâ pe bonturile aspre, pe bătăturile din palme...

...U-u... plânge copilașul meu bolnav... Și mi-e drag, îngrozitor de drag... Sufletul mi se scurge'n lacrimi pe fruntea lui fierbinte...

E noapte acum, târziu... Mi-aș da viața să te văd. Dorm toți. Sunt rupt de oboseală. Gândește-te: mă scol în zori: mătur încet în bucătărie, aduc apă, tai lemne. Și lemnele-s așa de tari și am un ferestrău stricat, și le taiu așa de greu! Mă fac leoarcă de sudoare, îmi scot cămașa de o storc, și o pun să se usuce... Plec la slujbă, mă'ntorc, iar mă duc și reviu sara. Și de sara până noaptea ajut soției mele.

Nu-i așa că-i o brută bărbatul care fumează 'n cafenele, cască gura pe străzi după femei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ușoare și lasă toată casa și copiii în gâtul femeii sale care n'are sărbătoare?!

Trăim într'o lume de bestii, nu-i așa?

Sărmane femei supte, sarbede, îndoite sub povara sărăciei!..

Sufletul lor e o tragedie obscură, în cari durerile se cufundă încet, cum se pleacă crucile vechi pe mormintele uitate...

Pe geamul deschis, o boare de vânt, a adus și mi-a cufundat în suflet un val de miresme turburătoare. Suntem în luna când fluviile crinilor, albe, pătimașe, clocotitoare se rostogolesc sorbind din atmosferă parfumul sfânt de smirnă al teilor în floare.

Imi tremură trupul, și sufletul mi se sbate ca un flutur, cu o aripă strivită sub un bloc de piatră, imens.

Mi se năzare în noaptea de-afară o mare de crini albi ca sufletul virginelor vestale, albi ca marmora fierbinte a trupului tău, Eva...

Aș vrea să viu să-ți înfășur trupul într'un paianjeniș de sărutări dogoritoare?..

Pornisem împins, prăvălindu-mă spre tine, ca viața spre moarte.

Soția mea scumpă, dormea cufundată în somn odihnitor.

Micuțul meu copilaș, căruia o dragoste robitoare-i împletește din toate clipele mele, cărare vieții plăpânde, scoate un gemăt, un țipăt, răsărind din somn.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dumnezeu nu poate fi atât de crud... şi copleşit încue uşa pe din afară şi porni spre casa Evei...

Pe Calea Victoriei, la ora aceia, alunecă şivoiul revărsat de cinematografe, teatre, grădini de vară...

Era o lume albă, strălucitoare, sgomotoasă.

Capşa, Riegler şi Terasa, păreau insule fericite, înecate în lumină.

Landouri, trăsuri, automobile aprinse, sburau spre cine ştie ce fericiri de o noapte şi mai multe...

Toată lumea asta obosită de mult bine, surâzătoare, elegantă, părù lui Dinu o viziune stranie, necunoscută, o realitate din alte lumi nebănuite...

...Şi se trezì strein, în mijlocul ei.

Şi grozav de mic şi neînsemnat, ridicol cu viaţa lui de grele necazuri necurmate...

Şi-şi şoptì îngrozitor de dureros:

— De sigur îi lipseşte, firei mele ceva, ceva mult de tot—o inferioritate incurabilă— şi nu voiu ajunge nici odată... Sunt, de sigur, cel mai caraghios dintre oameni!.. Infinit de caraghios!

Şi se simţì strivit cu toată viaţa lui de sărăcie sub imensitatea asta, fericită prin puteri copleşitoare şi bizare...

... — Spune-mi, repede, Dinule, spune-mi ce-ai făcut? Unde-ai fost? Fără guler, cu mâi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1921-1932

nile unse și murdare, stropit cu picuri de cenușă pe pantaloni!.. E miezul nopții, te-am așteptat, tremurând de frică, și de dor, de nerăbdare... Hai spune!..

Și Dinu tăcea...

— ...Tu singur numai știi cât îmi ești de drag, că te doresc mereu, cu o iubire mistuitoare, smintită, care mă torturează, mă ucide,.. îmi alungă năvala simțurilor spre tine mereu... Te rog!.. Cât am suferit! Aveam presentimentul că ți s'a întâmplat vre-o nenorocire, nenorocire mare, pe care totuși nu mi-o puteam închipui....

...Credeam, nu râde, că te-a furat vre-o femee de stradă... Te vedeam în brațele ei, vedeam patul, dragostea voastră oribilă, v'auziam sărutările care-mi cădeau în suflet, îmi spintecau carnea cu o ploae neobosită de cuțite mari, ascuțite de măcelărie...

M'auzi tu, Dinule, am înebunit de o mie de ori și de o mie de ori am murit în fiece clipită?!

— Înțeleg... E 'ngrozitor!.. Tu nu înțelegi nimic! Nu poți înțelege!..

— Dinule, nu pricep... Ce ai, pentru Dumnezeu?!.. Haide spune!..

— ...Sufăr!.. Sufăr!.. Sufăr!..

...Și scrâșnì de-și sfărmă dinții și sânge isbucnì din gingiile strivite...

— Ce ai, mă chinui, spune?.. Suferi!.. Cum, dece suferi?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Am...

Şi sufletul i se răsturnă strivind conştiinţa în funduri necunoscute...

Vru să spună:

— Am,.. un copil cu degetele strivite şi poate s-o trezit şi plânge şi soţia mea mă blestemă...

Dar minţi cu'n cinism sfâşietor,—minţi în viaţă, întâia oară...

— Sufăr... pentrucă am...

— Ce ai, spune te implor... Am?!.. Ce ai?

— Am fost la Ştefu şi... grozăvie,.. ascultă ei bine, fii tare Eva, ascultă! Il cunoşti bine dela facultate: o faţă senină, un suflet sănătos... Da-mi promiţi pe... iubirea?!..

— Noastră, îţi jur...

— Da, iubirea... noastră, că vei tăceà toată viaţa ce-ţi spun şi că nu vei atinge pe Ştefu... Eva... Ştefu care iubeşte pe prietena ta bună...

— Mérope, gingaşa...

— Ei bine, Ştefu e însurat, are copii, şi soţie frumoasă luată din iubire.

— Rup jurământul: canalia, îl voiu pălmui. Mérope nu va ştì nici odată nimic... Bestie! Sufletul lui trebue să fie o latrină infectă de escremente omeneşti... Dinule, vin să te smulg din lumea asta, Dinule drag şi scump... Sufletul tău e curat şi alb ca un fulg de zăpadă pân n'atinge pământul... Nu-i aşa, Dinule dragă?!

Şi-l strângea şi-l sărută frenetic, prelung...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bieții copilași!.. Ești galben ca ceara, Dinule și tremuri nepreținut de scumpul meu Dinu...

— Tremuri și tu și ochii îți ard și-ți sunt umezi... Biata Mérope!

Și fața Evei se contractă sbuciumat, și buzele-i roșii ca o rodie coaptă, tremurau dureros întinzându-se, și se rotunjiră ca un potir de sânge cu mărginele tăiate 'n marmoră albă...

...Păriau un crin roș, o singură floare mică de crin roș, deschisă gingaș, în vârful unui lujer nalt elegant și 'ntr'o grădină potopită de soare.., în insula Crinilor, departe, în țări necunoscute, undeva...

...Și o mână omenească turnase la rădăcina crinului,—căci floarea se strângeà sfâșietor de dureros aprinzându-și și mai vie sângerarea, un vas de lut cu apă clocotită:..

...Eva plângeà...

...Intr'o zi...

Era soare, cer senin, limpede-albastru...

Lumea părea o imensă, inutilă împărăție revărsată de-un mărgean...

Calea Victoriei, un fluviu de curcubee învălmășite.

Eva cu Dinu la braț, cu pași liniștiți, pășeau în spre șosea.

Priveau în gol și tăceau...

Era înainte de apus... Și lumea, curgeà, și-voae...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O plictiseală nesfârşită domină chaosul de zădărnicii sclipitoare...

Eva purtă în suflet un gol chinuitor...

In Piaţa Victoriei, încrucişară cu un singuratec care gesticulă furios:

— De ce v'aţi oprit? De ce mă priviţi? Eu nu sunt nebun!.. Voi poate sunteţi!.. Tu, femee frumoasă, eşti nebună, fără îndoială!..

— Dar cine eşti dumneata, streine?

— Nu ştiu...

— Şi, unde mergi?

— Nicăiri!..

— Totuşi, văd că mergi... Care este ţinta călătoriei Dumitale?

— Moartea...

— Dar care este legea morţii?

— Viaţa...

— Şi legile vieţii cari sunt?

— Numai una: uitarea, frumoaso, uitarea!

— Ascultă, prietene scump: totuşi trăeşti?.. simţi că trăeşti?..

— Poate!...

— Care este scopul vieţii?..

— ...Amăgirea...

— Şi sensul?!..

— Suferinţa!..

— Suferinţa?!..

— Suferinţa, frumoaso, suferinţa!.. Singura beţie durabilă: suferinţa! suferinţa!

— Frate scump, eşti un idolatru al suferinţei!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vorbe!.. Un călător obișnuit...

— ...Ai iubit?..

— ..Probabil!.. Nu... N'am iubit...

— O!...

— ...De mult... A fost odată... O aripă de fum albastru...

— ...Spune, spune!..

— Dar nu!.. Iți spun, n'am iubit!.. Ți-aduci aminte? Gura ei era o rodie mică, însângerată și strivită...

...Un mic abis roșu...

...Mic și imens... ca o cascadă a vrăjilor...

...Adu-ți aminte!,.. un poet filozof, o harfă eoliană cu coarde de ghiață, spunea, odată, de mult... „la femme est un être impur de corps et d'âme"...

— Sărmanul meu prieten!..

— Dar d-ta, frumoaso, ai iubit?

— Da...

— Iubești?

— Da...

— Pe acest nenorocit?.. La revedere, mă duc, la revedere, scumpii mei nenorociți, la revedere...

— Nu te du!..

— Mai stai!..

— Ești frate bun cu noi!..

— Scumpul nostru frate!!

— ...rătăcit!..

— ...pierdut!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— ...mă duc... un mic abis roşu... la revedere, mă duc; la revedere...

— Unde?

— Cine ştie!..

...Pe o bancă sub teii Şoselei stătură cine ştie câtă vreme...

Şi'ntr'un târziu, în Piaţa Victoriei, se încrucişară cu un grup gălăgios...

Nu se putură apropia...

Se oprì, chemată, o trăsură...

Peste capetele curioşilor, zăriră, urcat de doi sergenţi de stradă, pe straniul strein de adineauri...

— ...Eu nu sunt nebun... Voi sânteţi şi trăsura se depărtează smulgându-l...

Doi vorbeau, în mulţime:

— Un student dela medicină... Nebun... Săracul..

...Câţi-va râdeau...

Dinu şi Eva auziră şi se depărtară...

Se opriră apoi privind spre golul care 'nghiţise trăsura...

Eva rupse tăcerea, cea dintâi:

— Sufletul meu se târăşte, sdrenţuit după trăsura aceia, ca umbra celei dintâi iubiri după convoiul unei curtezane...

— Şi sufletul meu...

...De unde-va, dintr'o crâşmă, năvăli chiot şi cântec de gramofon...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Și porniră încet, pe Calea Victoriei, la vale... Intr'un târziu:

— Crezi tu, Eva, că natura-ți dă un suflet curat ca un bloc de marmoră albă? Și tu poți cioplì din el o Veneră de Milo, ori sfărmà marmora'n bucăți?!

— Sunt copleșită... Nu mă pot gândì, cred că trebue să nu cred în nimic...

— Nici în tine, Eva?

— Nici...

— Dar în mine?.. Crezi în mine, Eva?..

— Cred... Atâta mai am!..

— Și eu tot atât!..

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

..Foi dintr'un jurnal risipit.,
..scrisori netrimise..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXX

...—«N'aveai dreptul să fii fericit?
crezi în asta, Rosmer?

— *Ibsen — Rosmersholm* —

Dinu Evei:

Le scriu pentru tine și aș vrea să nu le citești nici odată. Pentrucă, vezi tu, nici odată, de-ai medita o eternitate, nu vei simți despre tine însuți ce simt eu acum, când după o cufundare dureroasă în mine, îmi pari o nesfârșită grădină fermecată, ale cărei nesfârșite dimensiuni, fac totuși conturul unei lacrimi. Și peste florile mai nenumărate ca stelele chaosului și mai îndurerate decât gândirile tragice ale oamenilor, flori sub cari se cufundă înecată, grădina, toate clipele vieții mele schingiuite de atâta iubire, plutesc în formă de raze încremenite.

De ce, mie, amorul, îmi dă senzații de durere profundă?..

Și ce zi frumoasă de April! Cea dintâi zi frumoasă din primăvara asta! Și cât e de tristă! Cerul e de o profunzime albastră atât de ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mărgenită, că de-am pornì pe-aripa unei năluciri, strâns îmbrăţişaţi amândoi, şi de-am călători o vecie, tot n'am ajunge la marginele eternităţii sale, acolo unde a murit prima iluzie, întâi.

In grădină o rază se'ncovoae molatec, fierbinte, în jurul petalei unei flori de cireş: parcă-i un braţ împrejurul şoldului tău.

Primăvara-i de o frăgezime melancolică şi frumuseţea ta îmi sfâşie inima!

Intr'o zi vor trece toate!..

Eva, alinare divină, iartă-mă, dacă un stol de melancolii fugare va umbrì o clipă nemărginirea de cristal a sufletului tău...

10 April 1900

Am văzut odată, la poala unui deal, un plop înalt, rotat. Era o zi toridă, şi iarbă verde, deasă, la rădăcina plopului încremenit în soare. O floare mică roşie de mac rătăcit de pe aripa vre-unui vânt hoinar, îmi chemă privirea şi mă pironì în cale. Floarea se desvelea atunci şi avea forme şi profunzimi rotunde de potir, în cari, umbra, proectă peste lumina fierbinte ce se cuibărise 'n el, reflexe de sânge.

O, cum samănă floarea aceia încinsă de căldură şi 'nvăluită 'n tremurul nestatornic al umbrei fine, cu gura Evei întredeschisă, tremurător rotunjită şi 'ntinsă dornic dup'un sărut pătimaş, ce trece, pe undeva pe-aproape, cu aripi de foc!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Oricând și... niciodată...

Am fost nebun într'o zi. Și'n ziua aceia ți-am făcut destăinuirea vinovată, care mă doare mult, și pe cari n'ar fi trebuit să ți-o fac de mi-aș fi strivit sufletul sub greutatea ei.

Pentrucă, vezi, mi-i dor să te văd și nu pot să te mai văd.

Vreau să-ți spun totuși: mă crezi că nu sunt de meserie, curtisan? Și că nu fac poezie? Și că mă doare că ți-am rănit sufletul atât de dureros? Și c'aș fi nespus de fericit să știu că m'ai iertat și că nu ești supărată?

De ce să fii supărată! Nu va ști nimeni nici odată ce drum luminos am săpat dela sufletul meu la inima dumitale...

Nu va ști nimeni, doar sufletul meu torturat și rupt în două, că-mi ești dragă și că în dragostea mea pentru d-ta este și ceva, mult, foarte mult din mila, capacitatea de jertfă și devotament pe cari le mai am țesute numai în iubirea către iubitul cu pasiune, copilul meu cel mic, cel mai drag copil al meu.

Mă simt alunecând pe-un povârniș amețitor spre prăpastia din urmă.

Dacă balaurul care-mi sfâșie sufletul ar putea fi decapitat cu sabia voinței!..

Aș vrea s'o uit pe dânsa dar nu pot—pe Maria.—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aş vrea să nu te mai iubesc pe tine şi iarăşi nu pot.

Şi sufletul îmi îngenunche istovit, tot mai slab, sub greutatea luptei, care-şi creşte, neîntrerupt, cu fiecare zi, intensitatea.

Şi dacă 'n viaţa mea sufletească, sentimentalismul ar putea fi un incident succesiv chiar, dar trecător!..

Aşa cum sunt însă, simt în mine o haită de fiare flămânde, întemniţate, întresfâşiindu-se... Şi am senzaţii de dureri fizice sfâşietoare.

Şi nu mai pot...

Cât oare voiu mai purtà în mine tragedia asta!

Nu mai pot!..

Fac un păcat mare, greu, teribil, fără putinţă de a primì un calificativ verbial,—păcat zdrobitor pentru umerii unei vieţi omeneşti:

Mi-eşti dragă profund, dureros; şi'ntind spre tine, braţele sufletului meu, cu disperarea sălbatec de zădarnică dar susţinută de nesfârşit de multele speranţe, cu cari muribundul s'avântă spre ultima lacrimă de lumină a vieţii.

De când călătoresc prin Gomora pasiunei mele; cu tine, fără ştirea ta, sunt în suflet şi 'n carne, scrâşnetul crud al dinţilor mei, plini de sânge, înfingându-se în trupşorul copiilor micuţi şi fragezi, cărora le sunt tată vinovat... Ştii, Eva? am patru copii!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Şi totuşi, mă prăbuşesc, de dragoste şi de durere, la picioarele D-tale...

Sunt un canibal: Te rog iartă-mă, dacă faţa pământului poate suferi atingerea tălpilor mele!

Dar eu, aş putea să uit, aş putea mai cu seamă să ert?

Şi cui?

Altuia?

...Acel altuia care 'n cele dintâi zile ale Primăverii mele, mi-a poruncit să primesc în cupa sufletului meu nard sfinţit din potirul unei flori, din cari legile lumii şi voinţa mea de atunci, au făcut: soţia iubită cu pasiune, frenetic, şi'mpodobită de iubirea mea, cu toate palorile fragede, şi luminoase pe cari le au florile în Mai, cu toate nuanţările de lumină şi culoare melancolică, pe care, le revarsă, în sufletele noastre, toamna?!

...Mi-au rămas amintirile şi copiii din vremea aceia!..

O iubesc pe soţia mea cu religiositate îngenunchietoare...

Şi te iubesc şi pe tine cu o pasiune şi sfântă şi vulgară, cari-mi distramă carnea, îmi sfâşie inima, mi-aruncă simţurile în neant...

Pentruce am iubit-o pe soţia mea?!..

Pentruce te iubesc pe tine, Eva?!...

Pentruce, vă iubesc, odată, pe amândouă?

Eu nu pot răspunde, de aş putea concentrà într'un singur rând, toată cugetarea omenească,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ori, poate sufletul nostru, e o imensă baterie electrică, acumulatoare de electricităţi contrarii, într'ale cărei elemente, nu sunt fire comunicatoare?

Nu pot crede asta...

Uite—tot sufletul mi se scurge'n lacrimi—am senzaţia că dorm, de mult într'o catedrală, cu pereţi ce poartă 'n zugrăveală, toate fantasmagoriile realităţii moarte... Mă trezesc ca din morţi...

Şi râcâiu pereţii minunaţi, cu o custură proastă: ici, sparg peretele şi curge sângele'n şivoiu: mă uit bine... cad de pe schele sfărâmat: am scos ochiul unui copil al meu: era acolo un copil de al meu; colo, o sgârietură adâncă, geme, sub o tăcere de piatră: am gâtuit o amintire sacră.

O icoană săpată, de jur împrejur, cade şi se sfarmă fără sgomot: mă uit: soţia mea zdrobită, risipită în fărâmi...

Dar ce fac? Sunt nebun?!

Şi nebunia asta e sănătatea mea de azi...

Şi'n sufletul meu e o huruire înebunitoare la-fel cu prăbuşirea planetelor moarte în chaos, ş'apoi o tăcere care mă sugrumă.

Voiu muri cu sufletul spintecat, zdrenţuit de ghiarele acestui păcat.

Sunt un sărman suflet omenesc căruia fatalitatea nu a durat ziduri de oţel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sufletul meu e un fluture căruia Imensitatea eternă i-a repezit în spate un bloc masiv de piatră.

Şi dacă totuşi, pasiunea mea îţi va 'năbuşi răsuflarea cu'n etern sărut, voiu muri scelerat: un pruncucid, un criminal făr de voe, ucis de remuşcări,—cel mai pervers şi mai rău dintre oameni.

...Şi tu îmi vei aruncà pe umeri toga albă a virginităţii sufleteşti!..

...Au trecut trei luni de când am scris scrisoarea asta. Dar cine-ar fi putut s'o trimită altui suflet omenesc?.. Şi sufletul îmi pluteşte pe 'nvolburarea aceloraşi gânduri. Le'nchid în sicriul acestui jurnal abea început... Nu-i voiu mai ridicà, poate, capacul, niciodată...

Şi-acum, la capul vieţii moarte, s'arunc o ultimă floare otrăvită.

Ba nu. voiu strivi-o în mână şi voiu presăra-o pe capacul strein; funebru:

Am supt nesăţios, depe buzele Evei, sufletul, iubirea sa: şi par'c'am sorbit profund din apele isvoarelor morţii şi-am adormit prelung pe malurile sale incolore.

Am văzut pe Eva goală: şi cu sufletul îngenunchiat la poarta templului în cari, dumnezeirea-şi săvârşeşte supremele taine, am crezut că îndrăgirea lui Pygmalion de statua sa, nu e o mitică legendă, ci o realitate sufle-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teasca, şi că fermecătoarea statuă de fildeş, e o iluzie materialisată, la picioarele căruia îngenunche şi moare ultima sforţare, pe care a putut s'o cunoască 'ndelungat şi dureroas evoluţie sufletească a lumii...

...Am sărutat cu lacrimi trupul Evei goale...

Şi-mi văd lacrimile împietrite pe trupul Evei gol, divin,..

Şi-mi pare trupu-i învesmântat într'o cămaşă subţire şi roşie ţesută cu fibrele inimii mele destrămată şi'ncrustată cu diamante limpezi de ghiaţă: lacrimile mele...

...Mi-e bolnav, de-atunci, Puiu pe cari-l simt în trupul şi sufletul meu, cu o iubire grozavă, ca şi cum, prin creştere, nu s'ar fi smuls din mine.

Il legăn în braţe, zi şi noapte, cântându-i, şi dorind să mor odată cu el...

...Eva!..

...E noapte târziu. Il ţin lipit la sân, privindu-i somnul sbuciumat...

Şi nu-l mai văd după o privire concentrată, prelungă.

Şi mi se năzare,.. arena vastă a unui circ cufundat în plebea decadenţei imperiale.

Leii flămânzi pun primii paşi în nisipul arenei, pe'ntinsul căreia ochiul delirant şi setos de sânge se opreşte pe trupul uscat, osos, chinuit de suferinţi al unui martir, în cari numai ochii par'că's vii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și trupul, celui aruncat bestiilor, trosnește făr'un gemăt, între fălcile fiarelor...

Mulțimea obscenă, delirează.

Înghețat de spaimă, am strâns buzele pentru a 'ncătușà un gemăt:

Sufletul meu era trupul sfârticat—sufletul meu.

Eva! Am văzut-o azi. Și mi se părea că n'o văzusem niciodată, deși, totuși, simțeam că o purtasem în profunzimele ființei mele dela începutul tuturor veacurilor.

Am privit-o fix, nebun, halucinat, profund, tăcut...

Înfășurat într'o tăcere măreață, simțeam că mă cufund, că mă pierd în ființa ei ca'ntr'o orgie albă de crini sacri, voluptoși, ferbinți și'mbrățișați frenetic pe'ntinsul necuprins al unei lumi chaotice, ce se cufundă în mediocritate și durere la marginele lui...

Mi se prăpăstuise 'n suflet o eternitate tăcută, nebănuită până atunci, la ale cărei margeni nevăzute, lumi noi, cu forme fără contururi dar perfecte, înălțau spre chipul ei văluri de negură, spintecate de raze și lacrimi...

Și-am avut o clipă nesfârșită, senzația că legea gravității universale s'a frânt și că toate planetele chaosului alergând una spre alta cu'n sbor vertiginos, de o viteză inimaginabilă, izbindu-se, s'au cufundat într'un vârtej imens de flacări, care biciuit de fulgerele iubirii mele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi-atras, înlănţuit, sorbit de vraja fatală şi mai eternă decât veşnicia soartei, arde ca un ocean de flacări şerpuitoare, fâlfâinde, divagând şi 'ncolăcite, de-o lumină a cărei intensitate concentrată sfarmă nervul optic, insensibilizează retina, şi cari totuşi arde tot mai puternic, ca să lumineze veşnicia tăiată în marmura nestatornică a norilor cari plutesc albi, deslânaţi, pufoşi, lăptoşi peste marea cu valuri transparente de fum auriu, care este sufletul Evei şi'n cari şi-au înfiripat cel dintâi gând creator, Dumnezeii tuturor religiilor lumei...

— Taci şi te gândeşti, la ce? Spune repede...

...Şi toată construcţia fantastică a extravaganţelor mele se prăbuşi la picioarele Evei şi ochi-mi rămaseră pironiţi, cu priviri învestmântate 'n odăjdii, sfinţite de prinosul ochilor ce-au plâns neştiuţi, ţesându-le firul, în poala ei, robite, de par'că erau un popor de albine 'n sbor spre ultima floare răsărită din tină...

Impreunate mânile Evei se hodineau în poală, cutremurate par'că de-o lene nervoasă.

Dosul mânei—o pernuţă infinit de moale, infinit de albă, îmi chemă toate simţurile să 'ngenunche şi s'adoarmă cufundate în zăpada-i moale... şi degetele, o, degetele — dac'aş şti că Eva cunoscând gândurile acestea crucificate, n'ar zâmbi la picioarele lor, aş ficsà aici concretul viziunei mele destul de băţoasă în contururi şi cu unghiuri atât de sprinţar-ascu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţite, deşi în sufletul meu, are rotunzimi mai moi decât o sferă de fum ori decât un suflet ros de toate stâncile vieţii! O, degetele Evei! De-o rotunzime desăvârşit-fermecătoare, şi ascuţindu-şi continuu rotunzimea, proporţional cu apropierea de vârfuri, par gingaşe conuri de fildeş viu, de o simetrie perfectă, subjugatoare, pe a căror suprafaţă rotundă prăvălită spre infinit, sufletul mi-alunecă amorţit, prelingându-se spre vârfuri şi picurând în stropi informi, spre moarte şi uitare.

Dac'aş fi murit, ce fericit mueam în clipa ceia.

Mona... Da Vinci...

Mi se prăvălesc cuvintele în suflet, abrupte.

Era să îndrăznesc o comparaţie pedantă (pedantismul e-o şoricărie în care fiece rozător, aleargă din subterane prăfoase şi obscure, cu'n paiu, cu-o frântură de coajă, cu colţul unei pagini dintr'o carte risipită ori uitată).

Totuşi, mă întreb sfios: oare mânile realei Monna Lisa erau mai reci-seducătoare decât mânile Evei? Dacă da, cât de frumoase trebue să fi fost acele mâni şi pământul putrezindu-le... o! dar ce nu putrezeşte pământul!?; dacă nu erau mai frumoase, (de ce nu sunt Leonardo da Vinci?) divină Eva, sleeşte-mi în suflet, cu mânile tale, isvorul lacrimilor, la cari în pustiul lumei, va veni poate vreodată, să s'adape şi sufletul tău!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Purtam pe umeri atât de greu cerul frumuseții sale și gândurile mi se prăvăliră pe suflet ca un munte uriaș de întuneric, că multă vreme n'am răspuns Evei...

Și'ntr'un târziu:

— Spune...

— Ce?

— La ce te gândești?

...Cât de perfid, în structura lui naturală, e gândul (fără intenții vinovate de multe ori)! Și'ncepui să povestesc, ce-mi aduceam aminte, dintr'o convorbire din ajun:

— Timuș spunea că iubirea este prelungirea, în suflet a ecoului emoțiilor tactile... Și atât.

— Și fiindcă emoțiile tactile repetate își reduc intensitatea iubirea este atât de... viageră.

Ce alte gânduri îmi chinuiau sufletul și ce spuneam!.. Sunt un detracat!..

— Ești supărat! Nu mă mai iubești?!

— Nu sunt supărat, sunt necăjit...

— De ce?

— De nimic... Iartă-mă, nu pot să-ți spun: mi-e inima o rană scrijelată de tăeturi adânci prin care sufletul mi se scurge dureros... Iartă-mă, mă duc...

Simțeam, străpungându-mă dela inimă spre creer, niște sârme de foc: lacrimile, lacrimile. I-am sărutat mâna, cu sufletul întreg pe buzele-mi tremurânde, și am plecat repede, să nu înceapă procesiunea lacrimilor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Iată, e noapte târziu; dorm toți împrejurul meu. Numai sufletul din mine, aleargă, se frământă, se sbate, se smulge, sângerându-se, din sine; ca o 'nvolburare de ape 'n clocot pe o albie de vulcan!

Mă dusesem să-i spun Evei!.. Dar să mai scriu?.. Pentru ce și pentru cine? Să arăt Evei gânduri ce-mi schingiuesc sufletul, mi-l strivesc, mi-l ucid?! Dar încap în vorbe reci, fluvii de foc și de sânge? Să-i spun, ce să-i spun?!

Să-i spun că am patru copii, că m'am însurat din dragoste, la 20 de ani neîmpliniți? Să-i spun că n'am ce da de mâncare acestor patru suflete, cinci suflete, cari trăesc numai prin mine? Să-i spun că'n zile, când n'aveam un gram de mămăligă,—și sunt atâtea zile—mă încuiu în bucătăria întunecoasă, scundă, igrasioasă, ascut cuțitul cel mare, îl ascut bine, prind de marginea mesei mașina de tocănat carne, și mă răpăd sălbatec asupra trupului meu gol, cu ascuțișul cuțitului să tai carne, să-mi tai carnea s'o dau de mâncare copiilor mei, cari se chircesc, se ofilesc, scad, mor pe picioare, încetișor, din lipsă de mâncare?!..

Nu este, cea dintâi datorie, și cea mai grea, să dau copiilor de mâncare?!

Și privindu-mi trupul numai piele slabă întinsă pe oase uscate, îmi cade cuțitul din mână și mă prăbușesc într'o durere surdă care mă înebunește?!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eşti supărat... Nu mă mai iubeşti!

...Să-i spun Evei, că soţia mea, acum şase ani frumoasă şi fragedă, pornea, cu mine la braţ, din pragul iluziilor aureolate de iubire, spre necunoscut? spre un necunoscut pe cari-l visam trandafiriu?!

...Să-i spun, că pieptul ei supt de cei patru copii ai mei, se scorojeşte supt de ftizie, că frumuseţea sufletului şi trupului ei a scofâlcit-o mizeriile, cari sunt singurul dar pe care viaţa mea a putut să i-l ofere?! Să-i spun Evei?! Dumnezeule, Doamne ce să-i spun?!

...Să-i spun că ochii ei veşteji, ofiliţi, sunt ca două viorele opărite şi că luminile cari se 'mpuţinează şi se sting în fundul lor,—cum se cufundă în amintire şi se depărtează mereu o zi frumoasă trecută odată, de mult, cine ştie de când—sunt aripele morţii ce-o smulg copiilor mei?!

Ochii ei, omorâtor de trişti şi tăcuţi, rerevarsă asupra sufletului meu, o veşnicie sfărâmată de blesteme!..

Să-i spun că, o viaţă de muncă cinstită, în cei mai frumoşi ani ai ei, mi-au dat o licenţă care-mi asigură dreptul, în societatea noastră, să taiu lemne cugetând, să frec blidele şi să frec cimentul bucătăriei mele, meditând, visând?! Şi să mor de foame cu tot cu copii, tăcând!?..

Ori că undeva, departe, în lumea satelor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pierdute în calicie, o droae de copii mai mici, fete și băeți,—frații mei din carnea asta chinuită—sunt argații celor mai bogați decât ei?!

Să-i spun, că fiecare zi o smulg vieții, cu o nemărgenire de suferinți sguduitoare?!

Și că dacă n'am înebunit, ori dacă nu mi-am sfărmat țeasta, omorându-mi întâi pe cei ce sufăr prin mine, asta se datorește împietrirei, capacității de suferință pe care iubirea ei, a cimentat-o'n mine?!

Eva! Eva, mai presus și în afară de orice asemănare pământească și cerească!?..

In lumea care te'nconjoară și mă sugrumă, te iubesc ca pe o statuă atheniană într'un continent cu râuri de sânge, cu munți de lut, galbeni și goi, și locuit de hypopotami și de tapiri; mi-e sete, te caut, îmi luminezi și-mi alini sufletul, ca un gând din Plato legănat de o imagine homerică, și rătăcit în Sckytia barbară și pustie.

Iți scriu. Și totuși asta-i oare, definitiv, cea din urmă hotărâre, la cari m'am oprit, după atâtea nopți nedormite? După atâtea luni, în cari sufletul sfâșiat în lupta hotărârilor contradictorii, îngenunche o zi la picioarele tale, cu zalele-i de lumină, sfâșiate și risipite, cu brazde adânc înfipte în carnea sa eterică, chinuită, schingiuită, de tot complexul dur și'n mii de ascuțișuri străpungătoare pe cari-l cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noaşte extrema beţie a durerii—delirul durerilor fără hotare?!

Să-ţi scriu;, pentru ce? cu ce folos?

Să nu-ţi scriu;... pentruce?

Să-mi spintec inima, să mi-o smulg din piept, şi s'o 'ntind, ca pe-o 'mpărăţie nesfârşită presărată cu flori albe sub poala unor munţi de sânge aburind la picioarele crăesei sale îndurerător de frumoasă!?

Ori să-i feresc porţile, să i le zidesc cu aripele visurilor mele mutilate, să mă îngrop în ziduri... pe mine?., dar cu mine te-aş îngropà şi pe tine şi mi-ai fi chinuitor de aproape!..

Un tăvăluc cu ghimpi rotaţi mi se 'nvârte pe'ntinderea sufletului, cu o repeziciune nebună...

Te iubesc şi dragostea mea-i un păcat mai bestial decât crima mamei ce-şi gâtue copilul ce i-a supt sânul doar câteva zile, lăsând perdeaua veşniciei peste ochişorii cari n'au străbătut încă drum la ochii mamei lui!

Mi-eşti dragă şi iubirea mea este tot atât de sacră ca ultimul fâlfâit de aripi al barzei, prăbuşită în flacări peste cuibul în care sfârâe de căldură ultimul puişor ars, tot atât de zguduitoare ca şi clipa în care rândunica văzându-şi pe unul din golaşi în gura mâţei, se coboară săgetat din sbor, cu-n chiţcăit mai sfâşietor decât orice durere omenească, lângă botul ei, întinde gândăcelul din gură spre gura

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din care se preling fire de sânge şi moare sfâşiată lângă trupşorul zdrelit...

Eşti împietritor de frumoasă: ai putea concretizà toate gândurile bune, şi toate iluziile lumei ţi-ar putea îngenunchià la picioare!..

Sunt prin tine ce n'aş putea fi fără tine... Sunt mai bun, mai puternic, mai răbdător, şi fără tine n'aş putea continuà să fiu ce sunt!..

Eva ştii tu că viaţa pentru mine e o cruzime de o sălbătăcie complexă şi inimaginabilă?

Sunt mai sărac decât Cressus fără bogăţiile lui... M'am însurat copil şi am la 25 de ani patru copii cari sunt mângâierea, centrele de resistenţă morală, şi toată îndurerarea mea profundă, şi'ntr'o veghere neîntreruptă, le dau viaţa mea întreagă!

Soţia mea este Paradisul în cari au coborât fără să mai sboare, ameţiţi de nebunia primului sbor şi de vraja nemaivăzutei grădini, porumbeii, cari s'au înălţat cei dintâi, din prăpăstiile înegurate ce'nvăluiau sufletul meu...

Sunt înglodat în datorii: creditorii mă urmăresc ca pe un fagure de miere sburător un roiu de viespi nesăţioase.

U! u! am fost brutal de nedrept, iartă-mă.

Sunt eu vinovat, nu ei.

Dar dacă n'aveam ce da copiilor de mâncare!..

Iată acum n'am nici bani, nici demâncare nimic şi mi-e bolnav şi copilul cel mai mic...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce să fac? Spune-mi ce să fac pentru Dumnezeu?!

Să cer? Când o să plătesc?

Să fur dela cei ce n'au ce face cu bielșugul bogăției lor? Sufletul, conștiința, copiii: mi-aș năruì fundamentul vieții...

Să-mi las copiii muritori de foame și'n frigurile boaleî?

Spune, Eva, și adă-mi pe toți cugetătorii, moraliștii, negustorii lumei, să-mi spună ce să fac: drept, cinstit, complect...

— Muncește!..

— Muncesc de când eram de 7 ani: prășeam cu o sapă grozav de grea, popușoii în bucată... Liceul? Universitatea? Sudori de sânge... Și totuși întâiul la liceu: nota zece la compoziții, dizertații filozofice; bile albe la licență, sbucium sufletesc pentru a sculptă în fier conturul gândurilor ce isbucnesc din vălmășagul sufletesc și totul, toată viața mea de pân'aici: un vârtej de muncă zdrobitoare...

Rezultatul practic?

190 lei pe lună din cari plătesc: hrana, îmbrăcămintea, chiria, sănătatea a șase vieți omenești, înmormântate sub un chaos de mizerii multiforme...

Eu? Ce fac eu? Conștiința mă sugrumă: toate suferințele lor isvorăsc din insuficiența mea...

De contrariu nu mă poate cineva convinge!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar inima mea e o bucată de carne căzută în putrefacție?!

Dar sufletul meu e o risipă de pulbere dintr'un bloc sfărâmat de piatră luminoasă?!

Sunt viciate, otrăvite isvoarele apelor veșnice cari ne desprind, ele înși-le, din matca lor și ne lasă o clipă pe țărmii lumii acesteia?!

Toate cărțile din biblioteca „Fundației" nu-mi dau un răspuns temeinic...

Sufletul meu, un chaos învălmășit de noapte, — frământată de șerpuirile fulgerelor — nu poate bănui răspunsul definitiv, alinător!..

Răspundeți, voi tigăi, cu fundul frecat și lustruit de mânile acestea murdare, cari au deschis meditațiilor mele cărțile lui Plato, au atins dumnezeirea alintând formele trupului Evei, forme în cari lumina și căldura cerului și-a conturat ultima ondulare perfectă a liniilor fermecătoare și divine!..

Eșì în prag...

O lumină mare și blândă îneca cerul. Dintre ziduríle împrejmuitoare, copleșite de umbra lor, sufletul lui Dinu, sbură să se risipească în limpedea imensitate... Dar coborî în curând pe vârful bradului din colțul casei, departe între munți.

Câtă lumină-i acuma acolo pe munți!..

Și ce liniște profundă se rostogolește 'n valuri albe, neauzite, pretutindeni!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr'o noapte ca asta, imensă, limpede şi calmă—sunt ani de atunci—s'abătuse moartea pe la uşa lor...

Şi tatăl său când porni pe drumul altor lumi, avù, pentru dânsul cea din urmă vorbă:

— Vezi tu, Dinul meu! Rămân patru fete şi mamă-ta bătrână şi sărmană... Le eşti... singura avere şi'n grija... ta... le las... să..

Şi asta fu totul, şi trecù 'n veecie...

... — Şi eu, de-atunci, pentru ele, ca şi cum n'am fost!.. Mama e cu un picior în groapă... Fetele vor rămâne singure! Va trebuì să le aduc la mine, aici... Poate acel „să" înfiorător, rămas suspendat pe buzele muribundului de pe ultima undă a sufletului care se rostogolise în neant, trebuià... Dar cine ştie? „Să le fii tată"... Cine ştie?... „tată"... şi gândul i'ngenunchiă, sfios, cucernic la căpătâiul celor patru copii cari dormeau atât de liniştit...

Şi se gândì îndelung...

— Să mor acum!.. In clipa asta! Sărmană sfântă Marie!..

Şi-şi vedea soţia, disperată, nebună, cu părul despletit, risipit în vânt, cu doi copii în braţe, şi ceilalţi doi—Puiu şi Marioara—atârnându-i-se de fustele hărtănite şi plângând cu toţii de foame şi de... groaza singurătăţii...

...Şi rătăcind pe străzi streine!..

Şi-şi simţì inima isbindu-se în piept, şi dureri îl săgetară în tot trupul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi dintre buzele uscate arse, mă strigă speriat:

— Ta-tă,..

...Cu aceiaşi dragoste alinătoare cu cari mă strigă mereu, totdeauna, cufundându-mi sufletul într'o bae de lumină cerească...

Săriră toţi speriaţi.

— Tătucu!

— Tatică!

— Tuţu!

— Dinule, ce-i?

Lângă oceanul de crini, sufletul meu răsări un munte de spini...

In potirul crinilor, ca nişte mărgăritare de rouă, erau risipiţi fulgii dragostei mele...

Lacrimi încremenite, roşii, atârnau în vârful spinilor: sângele sufletului şi trupului meu.

De-atâta vreme din urna sufletului meu, nici un picur, pentru jurnalul meu.

Jurnalul meu este o taină mai zăvorâtă, mai curată şi mai sinceră de cât buduarul unei fecioare.

Dacă toate gândurile cari au trecut prin lumina bolţii sufletului meu ar fi lăsat în acest jurnal umbrele pe cari le lasă norii, pe ape, în zile cu soare, aş fi alcătuit din file răzleţe, un bizar album de pete fumurii.

Pentru asta ar fi trebuit să n'am viaţa de sbucium pe care Dumnezeu a smuls-o din inco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

herențele chaosului și a coborât-o în furnalul fragil al sufletului meu, pentruca în focul acestuia să-și armonizeze unitatea simetrică.

Câte-au fost de când n'am scris?!

Sufletul omului poate străbate ascunzișurile celor mai nebănuite și imposibile perversități... sufletul meu.

Pe Maria am trimis-o cu copiii să stea, cu mama, în munte, la țară...

Are aer. Ce câștig, le trimet pentru mâncare... Copiii se vor întremà. Și Maria!.. Poate. Respirarea brazilor... Ce-o fi zis mama și fetele!

— Da Dinu unde-i?

— Slujba, ce să facă?..

Oamenii necăjiți vorbesc puțin, scurt.

Mă'ntreb și eu:

— Dinu unde-i?

— A rămas cu amanta la București...

...Marie, sfântă Marie!

...Câtă ipocrizie sălbatecă!..

Nu mai sunt om...

S'ar putea opri la soluția mea... un civilizat căruia rafinamentul excesiv i-a ucis sufletul ori o bestie cu suflet inform.

...Un monstru care nu poate fi conturat...

Și totuși e plină lumea de monștri de soiul acestuia...

Dar eu cari-am trăit numai ca să dau sufletului justificarea unei existențe, superioare pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trucă e frumoasă, bună,—pentru alții și apoi pentru mine?!

...Și Eva m'așteaptă cu supremul răspuns..

Eva care mă iubește cu orice jertfă, cu'n subjugător devotament...

Eva care-și isvorăște viața din iubirea asta!..

Eva care-a găsit în dragostea mea pentru dânsa posibilitățile de-ascensiune ale unui talent, cari făr'acest piedestal, s'ar fi cufundat în comun...

Eva m'așteaptă cu supremul răspuns:

...Alaltăeri, mă'ntorceam dela gară: plecase Maria... Simțeam pe buze sărutul buzelor ei... Și glasul copiilor...

— Să vii degrabă tatică, la bunica...

Și cel mai mic, silabisea gângurind îngerește:

— Ta-ta, ta-ta.., vi-i tata.... vi-i-i....

Și trenul plecă.

Și-a 'nceput a plânge sfâșietor...

Și-mi năvăliră fierbinți lacrimile.

Și inima-mi se rupea în piept...

Am vrut să mă răpăd după ei...

Și n'am putut să mă urnesc din loc...

Și-mi venia să țip ca un nebun, ca o fiară.

— Copii dragi, scumpi copii. Tatăl vostru e o bestie...

Și-mi venì să-mi sfarm capul de roata celui din urmă vagon, care trecea, acum, în goană...

Și n'am putut...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Şi sunt o bestie şi'n loc de suflet am o hulboană care duce la fund orice hotărâre luminoasă...

Şi-am plecat în oraş, cuprins de o nesimţire dobitoacă, de care totuşi îmi dau sama şi cari mă făcea mie însu-mi insuportabil.

M'am întâlnit îndată cu Eva.

Mi-am dat seama de abea atunci, că mă simt îngrozitor de slab.

Eva era de o frumuseţe, tragică aşa ca o împărăţie de lacrimi, risipită în potirul unui popor de crini albi...

Mi-a vorbit...

Cuvintele-i, fierbinţi ca limbile flacărei pe altare, mă'ngenunchiau.

— M'am botezat acum... Nu te speria. Preotul nu mi-a văzut trupul. Un preot cu barba albă... Când ochii lui s'ar fi oprit pe şoldurile mele, catapiteasma cerului s'ar fi năruit. Aşa i-am spus dela 'nceput... M'am botezat ca să mă cunun legal cu tine... Dinule, aş vrea să mă porţi nedeslipit, înfăşurat strâns pe tine, cu giulgiul pe mumii. Să fii un cangur, să mă porţi, în buzunar, cum poartă cangurul puii.

...Ne cununăm Duminecă 'n amurg. Tot preotul cu barba albă: are o bunătate impunătoare şi obosită, pe faţa lui de Iehova, alungat pe pământ. Am îngrijit:voiu coborâ în ziua ceia pe pereţi, pe duşamele, pe cărţi, pe ume-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rii fericirii noastre, un nor ameţitor de crini sculptaţi în zăpadă...

Şi ne vom strânge contopitor în braţe îndelung şi vom dormi mult, profund, profund ca'n barca de mătase a morţii pe ape încremenite...

...Da-ţi spun prostii!.. Nu vom murì... Nu-i aşa că nu vom murì nici odată!?

Sguduită, şiroiră lacrimi pe faţa-i crispată.

— Vină, Dinule, cu mine; în noaptea asta nu pot fi singură...

Poate avui o expresie de 'mpotrivire imperceptibilă...

Am văzut numai în golul unui geam de clasa III-a doi ochi în lacrimi şi gânguritul care mi se cufundà tot mai adânc în suflet: ta-ta vii...

— Vină, vei dormì ca un câne credincios la piciorul patului ca'n sara când am plecat dela Calistrat. Ţi-aduci aminte?.. Dac'aş rămâneà fără tine, Dinule scump, aş păţì ce-ar păţì o gâză de-ai aruncà-o într'un cuptor în cari este platină la topit.

Sufletul tău, talentul tău: „Povestea unui băiat dela ţară", inima ta bună ca o zi de sfârşit de Septembrie.

Şi totuşi vei murì... Presimt...

Plângeà acum pe stradă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Adevărat e: sunt istovit. Boala mea de inimă face ravagii... Mai am vreme să mă gândesc la asta?..

M'am dus a doua zi—Joi—la Hârțan. Mi-e bine cunoscut, prea puțin și prea departe ca să-mi fie prieten. Avocat tânăr, eminent. Ridicat prin munca, prin talentul său oratoric, prin corectitudine, prin inteligență...

Și totuși cum? mă 'ntreb mereu

La noi, ajungi, când ești de jos, dacă nu alegi armele de luptă.

El le-a ales. Și totuși a ajuns... Cum? Când speța asta n'a dat în țara noastră decât tragedii obscure și câteva subiecte literaturei învinșilor?!

Ce-am căutat la el?

Știu eu!

M'am dus poate pentrucă-mi luasem, proaspăt, două licențe, ca să cer o slujbă: în ajun clădisem cu Eva o catedrală măreață de iluzii, sub bolțile căreia umbream, tainic, în sufletul meu, pe Maria, copiii mei, pe mama.

— Du-te; Hârțan, a cunoscut nevoia, te va sprijini...

... — D-le Hârțan, sunteți prieten cu ministrul. Îi puteți cere și puteți obține pentru mine orice...

— Ce să-i cer?..

— O slujbă plătită cu patru sute lei lunar,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cari încă sunt insuficienți greutăților mele, deși dorința mea, care mă doare, ar fi să ajung... să văd că nu-mi mai sufăr copiii...

— Câți aveți?

— Patru...

— D-le Hârțan sufletul îmi este o gheenă de suferinți mute... Port pe umeri un munte de suferinți... Noi băeții dela țară, cari vrem să străbatem prin munca noastră suntem un fel de... insule de corali. Ca aceste infime viețuitoare, din trupul jertfelor noastre clădim, pornind din fundul mării, colonada care ne va duce într'o zi deasupra apei, sus de tot, la soare, în lumina care poartă corăbiile în larguri.

Pe câți însă?!

— Frumos, frumos, prea frumos. Dar să vă întreb: ca să ceri ceva trebue să arăți temeiul, statul de serviciu. In baza cărui drept cereți dv. slujba?

— Nu'nțeleg!

— Prerogative de familie, de avere?

— N'am și le resping.

— Ți-ai spart capul în alegeri pentru noi?..

— Doamne ferește, nu.

— Prieteni, suspuși?

— Cum se dobândesc astfel de prietenii?

— D-ta nu trăești în țara asta? Să joci table cu ei la cafenea, la club cu ei, pe stradă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acasă, la ei, la ei pretutindeni și oricând: sara dimineața, la masă, cu ei, la ei, lângă ei...

— Am cunoscut sus pușI. Și i-am părăsit pentrucă erau respingător de vanitoși, murdari și proști... Meschini, fără scrupule de onoare și de conștiință...

— Asta-i țara... Fii ca ei ori prefă-te că le sameni lor: admite orice părere cât de proastă, laudă-le orice gest cât de brutal, cât de comun, admiră-le orice neghiobie, extaziază-te în fața... complexității eului lor...

— Nu pot...

— Dacă vrei să trăești în lumea spre care năzuești, trebue să poți. De ce să nu poți?..

— Pentrucă polimorphismul îmi repugnă, pentrucă nu sunt Pyocyanens: sunt unele bacteriacee cari au însușirea de a'și schimbă forma după cum variază compoziția mediului în cari sunt silite să trăiască... Recunosc suntem o societate de bacteriacee: mi-e scârbă de dânsa.. nu sunt Pyocypaneus...

— Sunteți licențiat în științe?

— Nu... Dar am suflet și patru copii cărora, pentrucă i-am făcut, nu le pot sucl gâtul, trebue să trăiască, nu-i așa?

— Să revenim... In virtutea vre-unui talent extraordinar, unanim recunoscut?

— Am scris un roman: Povestea unui...

— Il cunoaște cineva. Eu n'am auzit.

— E manuscript... L'am scris cât am fost

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

student. L-a citit cineva. Și crede că e o lucrare de valoare.

— Poate, dar!..

— Da, aveți dreptate...

— Vezi e greu... Să fi luat mai de mult o slujbă mică, avansați... și...

— Nu mi-aș fi putut termină universitatea. Am trăit meditând copiii oamenilor bogați...

— Dacă veți mai sta vre-o doi ani așa, în raport cu greutățile dv. veți cere să fiți, de odată, prefect...

— Nu mai cer nimic, nici acum nici mai târziu... mă gândesc numai, deși-l resping ca pe-un mijloc sălbatic, că pentru nivelarea unor nedreptăți sângeroase, sunt țări, în cari poate fi mântuitor un singur remediu teribil. Nu-i al meu. Dostoewski—un uriaș al suferinței—îl pune în mâna lui Raskolnicof: toporul.

Am pornit acasă. Pe trotuare mi se părea că pășesc pe cărămizile sfărmate, peste moluzul catedralei noastre risipite... Eva! Eva!

Am vrut—sărman suflet fără noroc... Am vrut să-mi sbor creerii...

Și când între mine și împărăția repaosului... fără bacteriacee, era mai puțin decât trebue unui vis ca să moară, mi s'a năzărit ochilor, ca'ntr'o scăpărare de fulger, un iconostas azuriu: Eva cu o'nfiorare de fericire sfântă încremenită pe față, copiluții plânși, cu ochii în lacrimi, ca niște flori brumate; Maria, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trandafirul Primăverii celei dintâi, venea la braț cu mama, care cu opinci rupte'n picioare, coborâ din munte cu o sarcină de vreascuri în spinare.

Și n'am putut...

Și-un munte de gloanțe dacă mi-aș fi slobozit în creer, unul după altul, sau toate odată, m'aș fi sbătut o vecie și n'aș fi putut murì...

Și totuși mâni mă cunun cu Eva...

Cununia mea... Copiluții mei!..

Trebue... Nu se poate.

Trebue să spun Evei tot adevărul!..

...Nu-i voiu spune nimic: am înebunit.

Totuși, îi voiu spune, în odaia cufundată în norul crinilor: poate crinii vor primì și vor sfinți în potirul lor de marmură îmbălsămată, grozava mea spovedanie!..

Ii voiu spune așa:

Eva, fii tare, mai tare decât poate fi suflet omenesc.

Am patru copii, auzi? S'ai mei cu Maria.

Sunt fruct de dragoste. Inebunesc de dragul lor: copiilor și-al mamei.

Și-mi ești dragă și tu strivitor, mai mult decât ei toți la un loc.

Ba nu păcătuesc: ei îmi sunt mai dragi decât tine...

Ba nu! Nici asta...

Dar nu mai știu cum...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vă iubesc omorâtor de mult și pe tine și pe Maria și pe copiluții mei.

Vă 'ndumnezeesc, vă iubesc pe toți deopotrivă.

Și nu se poate să vă iubesc, pe toți, nu trebue.

Nu trebue, m'auzi?

Și spune-mi ce trebue să fac, că mor strivit sub grozăvia păcatului, sub greutatea suferințelor, grele ca o eternitate de lut...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXI

...«Paix à ton coeur, pauvre être
inmpréhensible!

—Ivan Tourguénev—Etranje histoire—

Şi-a doua zi în zori, după o noapte de dureri cari storc viaţa complect şi definitiv—porni spre locuinţa Evei.

Era palid şi frumos ca un mort de ftizie;

Fiecare pas era o sforţare fizică strivitoare...

Se hotărâse fără posibilitate de revenire...

In geanta de catifea albastră pe care Eva brodase cu fir de mătase albă un rând al lui, din romanul „povestii unui băiat dela ţară": "în potirul unei flori albe de crin îţi întind sufletul meu cu împărăţia lui de lacrimi", rând pe care Eva-l sărutase'n manuscript şi pe buzele lui, şi pe ochii şi pe fruntea lui, pasionat de-atâtea ori, îi aducea cele câteva foi de jurnal.

— Nu am destulă putere să-i spun. Va citi singură, încet şi eu, voiu porni, s'aştept undeva, departe hotărârea ei...

Ajunse. Bătù în uşă încet...

— A... a... tu erai Dinule?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi Eva, în cămaşă albă, subţire şi frumoasă, fragedă, senină ca o vestală dela templul Soarelui, îngenunchiă, îi sărută mânile-amândouă:

— Dinule, Dinule, viaţa mea!.. Mi-aduci, dar de cununie, vre-un manuscript necunoscut...

Ingenunchiă şi Dinu...

Rece şi tremurând i-ntinse manuscriptul...

— Il vei citî singură. Revin peste o oră. Te rog fă cum îţi spun şi nimic alt. Şi ia-sama. Iată-l... Iţi întind în potirul unei flori de sânge sufletul meu cu împărăţia lui de lacrimi...

Işi cufundă gura între sânii ei ferbinţi trandafirii, îşi cufundă gura în gura ei şi-i sărută ochii îndelung, o privî, cum trebue să privească un muribund dela ultima cotitură a apelor morţii, cel mai drag colţ înflorit din primăvara vieţii sale, se smulse şi porni...

Eva-i trimise din uşă cu o sărutare sufletul întreg.

El coborî încet cele două etaje...

...Un vâjâit surd, nelafel nici cu al unui tren ce hue fioros în largul câmpurilor goale, toamna; nici cu şuetul apelor mari, primăvara, şi sămănând totuşi cu amândouă şi-n acelaş timp şi cu vacrul pe care-l scoate scoarţa înaintea cutremurelor de pământ...

...Căzù pe ultima treaptă: o syncopă: cea mai uşoară şi cea din urmă...

...Şi acum încremenise 'nghemuit cu faţa'n pământ şi cu braţele'n lături întinse, părea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un martir năruit de pe crucea uriașă pe cari-l urcase un iad de suferinți și căruia pentru un păcat mai greu decât pământul, moartea-i răpise, și pentru clipa cea din urmă, seninul cerului albastru 'ndurător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXII

Rosmer... — bucuria inobiliză spiritile, Rebeca...
Rebeca...—Nu crezi că și durerea ? Durerea cea mare...
Rosmer...— Da, când poți s'o străbați, să te ridici deasupra ei, s'o învingi.

— *Ibsen — Rosmersholm* —

Eva Idei.

5 Iunie

Ida, scumpa mea Ida! Vină repede. Sboară dacă poți. Sunt a nimănui și singură de par'că suflarea lumei întregi s'ar fi curmat brusc într'o frântură infimă de clipă; Ida, scumpa mea Ida, simt că mă înec.

Vină în Gramont-33-București, vină, vină că mă prăpădesc.

8 Iunie

Ida,

Știi tu că Dinu a murit? N'am primit vre-un răspuns dela tine. Și mi s'a coborât pe suflet o tăcere mai fioroasă decât imperiul morții, mai neliniștitoare decât nebunia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Știi tu că l'am îngropat pe Dinu în pământ umed, rece, negru, și că i-am pus, în groapă, la cap și sufletul meu, să-l mângâe, să-i șoptească la ureche pentru ca să nu-l ucidă tăcerea de piatră din fundul pământului, să-l apere de furnici și viermi și să-i păzească ochii sacri de șoarecii și gurlanii cavernelor?!

Dinu, scumpul Dinu, bietul Dinu, Dinișorul meu!..

Îți dai tu seama, Ida, că Dinu era o veșnicie de iubire, bună, blândă, curată și că veșnicia asta de iubire nemărginită, nu avea alte hotare decât sufletul meu? Și că eu, întreagă, eram un imens candelabru de șori aprinși, atârnat deasupra unui ocean de păcură, negru, chaotic, indiferent, printr'un fir de dimensiunile unei raze solare... Firul era el... și firul s'a rupt.

9 Iunie

Dela Ida nimic. Singură și sufletul mi se sfarmă. O durere sfâșietoare îmi zdrențue inima și trupul. Nu sunt bolnavă de nici o boală și nu pot să mă mișc. Dac'aș fi în stare să voesc, mi-aș repezi capul de ziduri, dac'aș fi în stare să mă ridic în picioare!..

Dinu, Dinu, Dinu!..

Doamne, Doamne, Doamne, iubirea mea nu putea fi un sentiment pe cari să-l conțină amfora de lut a muritorilor!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dinu, Dinu, Dinu!..

Toate sunt şi nu mai sunt. Tu eşti şi nu mai eşti deşi exişti în mine şi pretutindeni mai prezent, mai persistent, mai puternic, mai fermecător ca oricând.

Mă cufund în tine cu o disperare voluptoasă: şi am senzaţia că, înfrigurată, după un drum lung, istovitor, prin câmpuri îngheţate de zăpadă nesfârşită, m'am întors în odaia în cari am plăsmuit toate fericirile mele, şi mă arunc într'o bae fierbinte, cu pereţi de oglindă, şi'n care este şi Dinul meu.

Dinu, Dinu, Dinu!

Te strâng în braţe, sfâşietor de dureros!

Te iubesc cu o glorie de lacrimi!

Mă'nfăşor cu tine ca şi cu o mantie de flacări, cari m'ar arde sfâşiindu-mi carnea, cu dureri mai dulci adormitoare decât extazul profundelor meditaţii...

Dinu, nesfârşit de scumpul meu Dinu!

Te strig, îţi ţip numele, sfâşietor, cu atâta putere, ţi-l gem de par'că toate gemetele lumii s'au răsvrătit în mine.

Şi iubirea smulsă, de moarte, năpraznic, din mine mi-a smuls viaţa din carne, şi-mi schingiue carnea de par'că din mine şi din afară de mine, vin apropiindu-se şi depărtându-se nesfârşit de multe roţi de ferăstrae cu dinţi abrupţi şi cari-mi sfâşie carnea ameţitor de repede, exasperant de încet

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Hai, iubite roți dințate terminați odată!

Dinu, dureros de mult iubitul meu Dinu, mă cufund în tine ca'ntr'o prăpastie de vrajă, dureroasă ca nebunia fecioarelor cari mor înăbușite în giulgiul primei iubiri nenorocite!..

10 Iunie

Ce să fac? Ce să fac? De eri n'am mai scris nimic... Și de ce scriu? Ca să uit, ca să nu înebunesc, ca să fac însfârșit ceva? Fiecare clipă este mai greoae, mai nesfârșită ca o vecinicie de groază. Și ficcare clipă mă sfarmă sub greutatea și mulțimea învălmășită a gândurilor... Sufletul, a cărui structură și eleganță, îmi făcea posibilă interiorizarea viziunilor pe cari le aveam odinioară, despre spectacolul superb pe cari l'ar oferi imaginației toată lumea albă a statuelor și colonadelor pe cari le-a conceput în marmoră, lumea antică, îl simt ca pe un chaos răsturnat, prăpăstuit în ploi de întuneric, spintecat de nori cât munții și roșii mohorâți, de parc'ar fi supt sângele tuturor mormintelor vii!

O mormintele!..

Mormântul lui Dinu! O absurditate atâta de reală!.. Atât de imposibilă, atât de zdrobitoare și totuși de o realitate atât de ne sdruncinat!

Sufletul lui era nemărginirea azurie, a celei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dintâi zile frumoase de primăvară—frăgezime virgină—şi eu o infimă gâză de lut care înotând îmbătată pe impalpabile valuri de armonii, cercam, cu pas nespornic, să cuceresc nemărginirea; o infimă floare sărmană, smulsă de dânsa, pământului şi cari năzuia să cuprindă într'un potir fragil, pentru a o humaniză şi îndumnezel, atâta nemărginire azurie...

Mormântul lui Dinu!

Pot oare muri senzaţiile, şi sufletul lor, amintirile? In lut, sub lut?

Buzele lui, îndărătnic strâns lipite, îmi păreau o tăctură sfioasă într'un bloc de zăpadă, şi pe albia căreia, venea de undeva spre a i se revărsà în inimă şi'n inima mea, un râuşor de sânge-aprins rubiniu!

Buzele lui de pe cari am sorbit apa vie cari mi-a concretizat fericirea şi cari pe efluviile extazului legănându-mă, m'am ajutat să pot percepe dumnezeirea!

Buzele lui cari, în ghirlande de sărutări ferbinţi, îmi înfăşurau braţele, picioarele, trupul întreg, ca o furtună fantastică de trandafiri de foc, buzele lui supte de umezeala pământului sunt... sunt vinete-albe-pământii-negre-uscate, scorogite, reci, înghetate, buzele lui fierbinţi...

A murit Dinu: Adevărat? Să fie oare adevărat?

Şi eu trăesc! Să fie oare adevărat că mai trăesc?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă nu mi-ar fi frică, că eu asta de astăzi sunt alta care n'am în mine nici scrumul celeia de eri, dacă mi-aș putea da seama că totuși așa cum sunt n'am înebunit!!

Dar ce vreau să spun?

Și chiar dac'aș ști, la ce bun?

Dinu, Dinu, isvor și lumină visurilor mele, te chem gemând cu înfiorarea tragică cu cari pornesc, spre soare, glasurile florilor sugrumate de înghețul dintâi, în toamnă târzie, din largul cenușiu al câmpurilor pustii!

Dinu, vrajă mistuitoare a vieții mele năruite!..

Dinu, potir de'ndurerat crin alb, în care ochiul plâns al pământului, mă picurase, la întâmplare, pe mine!..

Dinule scump, dacă viața-mi va fi o vecie, voiu închide într'o boltă veșnicia aceasta: amintirea sacrei noastre iubiri. Și cu fruntea 'n pământul care te-a smuls îndurerării mele sălbatice, și te are ireparabil, blestemându-l, îți voiu geme numele dorindu-te crud, și voiu muri sfâșiată de sfintele ecouri cari vor muri și ele îngenunchiate pe lângă trupul meu istovit, desprinse din tot mai apropiatele bolți...

Ida Evei:

9 Iunie

Scumpă Eva, te-am aflat, Eva mea rătăcită,.. însfârșit te-am aflat, mieluțel rătăcit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe ponoarele desiluziei... Ce-i? Nu mi-ai scris nimic de când te-ai smuls brusc dintre noi... Credeam c'ai murit ori te-ai înecat în valurile lunei, ori că ai îngropat, la o cotitură de suflet pe unde n'ai mai trecut nici odată, pe Ida copilăriei tale... Uite îmi vin lacrimi în ochi, şi mai multe se prăpăstuesc în întunericul din adâncurile sufletului, pentrucă vezi tu, în lumea mea, nu plâng decât... bolnavii când mor şi nebunii când... se 'ntorc dela balamuc... Dar ce-i cu tine, Eva? Mi-e groază de durerea ta. Eva, ce ţi s'a 'ntâmplat?! Cine-i Dinu? Doamne, durerea ta, Eva, durerea ta mă ucide!.. A murit deci, frumosul sburător cu negre plete? 'Ţi mai aduci aminte de dup'-amiaza aceia cu atâta albastru 'n văzduh şi'n sufletele noastre? A fost o zi fatală Eva, pentru tine, nu-i aşa, spune-mi drept?

Bietul Dinul tău. Mă sugrumă durerea, pentru tine şi pentru el. De ce-a murit?..

Am primit scrisorile tale, odată, amândouă. Dar cum să vin? Şi tu, aruncată de un naufragiu pe o mare pustie şi tumultoasă, întinzi, disperată, din genunea care te are la fund, braţe albe spre mine, ca spre ultima sfărmătură de catarg, care aleargă, departe, în zare, pe valuri nepăsătoare! Şi eu, scumpa mea rătăcită, sunt în pat, lehuză şi până voiu putea veni, ce-o mai fi cu tine?! Am fost bolnavă greu, c'am născut doi gemeni. Şi-am rămas

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grozav de slabă, și omului sărac nu-i este permis să fie bolnav nici odată!

Dar ce-ți spun ție, eu? De când ai plecat, nu mai știi nimica dela noi. M'am măritat cu Iți, în toamnă, după ce-ai plecat. De multe ori Iți aduce vorba de tine! Ce o fi 'n sufletul lui? Cine știe!?.. Dacă iei oamenii așa cum sunt, nu cum îți închipui tu c'ar trebui să fie, e om bun Iți. Locuim în crâșma veche, lângă voi. Mă-sa a murit. Și mi-a murit și copilașul cel dintâi: era de-un an; răcise. Eva, Eva, cât mi-era de drag copilul cel dintâi. Mi-s dragi și aiștia dar nu ca cel dintâi. Când îl strângeam la sân mi se părea că mă topesc. Am rămas în suflet cu o ruptură care sângerează dureros. Și... altceva nimic... Duc viața grea de muncă a oamenilor nevoiași. Viața fără tresăriri prea intense și'n cuprinsul unei suferinți nu tocmai mari... Cârciumă, bucătărie și copii: zi de zi și ani întregi. Câte-odată, rar de tot, și din ce în ce mai rar, pun mâna pe câte-o carte dela tine. Intârziiu mult pe rândurile subliniate de tine... Și gândindu-mă la multe vorbe pe cari mi le spuneai când eram la pension, și la cărțile acestea pe cari ți-ai coborât sufletul fierbinte, mă gândesc Eva, la păcatul tău, de multe ori: tu deasupra lumei reale și'n afară de dânsa, ai zidit pe-aceste cărți o lume mai frumoasă și mai bună, care nu există decât în sufletul tău... Iată păcatul. Căr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţile sunt o grădină fermecată şi otrăvită în cari dac'ai intrat, ca să scapi teafăr, trebue să pleci cât mai repede şi cât cu mai şterse amintiri, cu cât mai puţine păreri de rău...

...Nici eri n'am putut să-ţi termin scrisoarea. S'au trezit copiii: sunt mici de tot. I-am pus la sân pe amândoi: unul la o ţâţă, şi unul la alta. Şi m'am încercat apoi să mă scol că n'are cine-i scăldà şi n'are cine face mâncare. Viaţa e grea. Şi-i o povară de care nu scapi de cât când mori. Dragă Eva, să-ţi spun ceva? Mă crezi şi mă erţi? Incepe, nu ştiu de ce, tot mai mult şi tot mai des să-mi fie greaţă de Iţic. Mi-s dragi în schimb copiii... U! da ce proastă-i Ida ta! Tu nu ştii nimic de acasă.... Abraam bătrânul a 'mbătrânit de tot. Citeşte tot mai des Biblia cu glas obosit... Il aud şi eu adesea, de aici, pe geamul deschis şi mă cuprinde o jale de-mi vine să plâng. Mama ta s'a orbit de ruşine şi de disperare în noaptea fugii tale. Şi-aşa e şi acum: cu ochii scurşi şi seci.

In colo toate-s aşa ca la plecare: gara cu ziduri înalte şi galbene, maidanul cu oameni, trăsuri, animale, băligi, coceni şi prăfărae. Aceiaşi muşterii, aceleaşi teşghele, poloboace, garafe şi pahare... Cărţile tale stau tot în etajera unde le-ai lăsat. M'apropiu [illegible] de ele, câte odată şi-mi vine să plâng, întotdeauna. Mă ţin să nu plâng şi plâns mă [illegible]

BIBLIOTECA ASOCIAȚIUNII SIBIIU

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

smulge fără vrere. Eva, Eva copilăriei mele, unde-i primăvara visurilor noastre, de demult?!..

Iată aceste lucruri, aceleași, atuncea ca și acum...

Coperite numai și'negrite sub cenușa zilelor ce trec și mor.

Melancolia asta dureroasă a vieții noastre care curge neoprit și neîncetat pe lângă îndărătnicia vieții lucrurilor cari-și statornicesc o existență, cu picături din sufletele noastre și care, roade vremea...

Ițic pleacă și trebue să-mi iau copiii să mă duc în crâșmă.

Nu știu Eva, cum aș putea veni, ca să te văd vreodată. Vină tu. Ida ta de altă dată.

Ida

Eva Idei

Deacum nu mai veni. Au trecut, au putut trece, șase luni de atunci!

Totuși te întreb și să-mi răspunzi când inima-ți va fi o mică și sărmană sferă de iască:

...legile corpului se'mpletesc cu ale sufletului, inseparabil, toată viața, ori se desprind dela o vreme, printr'o lovitură teribilă, se descleștează, și călătoresc apoi, paralel pe câmpul vieții, fără posibilitate să se întâlnească vreodată 'n infinit, călcând, legile paralelismului geometric?!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

IV-a

„«Ei, dar ce drepturi ai la o fericire desăvârşită şi reală? Uită-te împrejurul tău; cine se bucură de o fericire desăvârşită?...»

—Ivan Turgueneff—Un cuib de nobili—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXIII

Trecutul... oraş părăsit care doarme departe îndărăt, cufundat în brumă — despărţit de clipa prezentă, şi de cele cari vin, printr'un fluviu pe cari nu-l mai poate străbate nimeni...

Maurice Maeterlinck—Le temple enseveli

— „Je ne sens point encore de daoleurs"... şi rămase cu cartea deschisă pe genunchi, rătăcită departe în trecut...

De câte ori o vorbă, un rând dintr'o carte, un gest izolat surprins la un trecător necunoscut, ori un val pribeag de miresme, nu-i aruncă sufletul în prăpastia amintirilor, de unde nu se mai reînălţă decât târziu, trudit, istovit, sângerat ca un puiu golaş abea scăpat din lupta cu pliscul şi ghiarele unui stol de uli flămânzi?!

Intr'un târziu, la sfârşitul unui şir nesfârşit de gânduri îşi vorbi sieşi:

— Să mă nasc încă odată!.. Să-mi fie sufletul virgin, neatins de sgârietura nici unei amintiri! Şi trăind, nici una, nici o amintire să nu brăzdeze întinderea nemărginită a sufletu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui meu. Să trăesc numai pentru ce va fi ca şi cum n'ar fi fost ce a fost. Sufletul—această imensă sferă cu munţi neînchipuit de nalţi şi prăpastii tulburător de adânci—să-şi scalde plinul dorurilor sale într'un univers, al cărui singur soare să fie inima lui Zeus Olimpianul când se coborà, în ploae de aur, asupra Latonei...

Un sgomot uşor o trezì smulgând-o gândurilor: „La Chartreuse de Parme", romanul lui Stendhal, îi căzuse la picioare.

Privì în jur. Cişmigiul era gol la ora aceia. O lumină fragedă, bună, alintătoare ca nădejdea într'un vis ce n'a cunoscut înfrângeri, o lumină cum numai zilele de-April o au şi cum trebue s'o fi avut pământul în ziua dintâi a Creaţiunei când nici o cruce nu-şi ridicà braţele zadarnic spre îndurarea unui Dumnezeu absent, se revărsà asupra lumei ca o făgăduinţă de binecuvântare.

Eva se simţì bună, blândă, ertătoare. O duioşie, care-i sfâşià sufletul, o cuprinse: simţì dureri fizice: sufletul se revărsà peste malurile-i de carne, rupându-le.

— Să iubeşti! Iubire! Dar eu nu ştiu ce-i iubirea. Am iubit trup şi suflet trupul cuiva... Şi iubirea aceia s'a risipit, s'a dus în împărăţia umbrelor, pe frunzele unei toamne sfâşietor de tristă...

Am iubit trup şi suflet, trupul şi sufletul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui de pură esenţă dumnezeiască... O! Iubirea desăvârşită, armonia indestructibilă a celui mai minunat dar al vieţii!.. Fibrele sufletului meu cu fibrele sufletului lui, încleştate frenetic, au alcătuit o pânză diafană şi trandafirie pe cari o credeam nemuritoare şi pe cari totuşi au spintecat-o ghiarele morţii... Să nu-şi facă, uitarea, giulgiu pentru morţii ei, din flendurile acestei pânze care va frânge şi legile morţii!..

Şi sufletul meu i-o sfâşietor de tristă toamnă, ce-şi leagănă melancolia pe frunzele-multe uscate, cari cad şi plâng miresmele primăverii, în lumina bolnavă de culoarea nefiinţei, sufletul meu, ucis, inexistent...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXIV

Les plaisir permis sont les plus fades.
(Remy de Gourmont — Le chemin de Velours)

De-o săptămână rătăcește pe trotuarele Capitalei Abraam Crâșmarul. Rătăcește, năuc bolborosind rânduri din Biblie:

— Iehova! Tu care-ai desfăcut apele mării ca să treacă neamul lui Israel!..

...A fost la poliție, la prefectura poliției și nici acum, după șase zile nu s'a desmetecit:

— Ce-i jupâne?

A crezut că-l și umflă d-l comisar.

— Caut pe Eva... Eva... fiica mea...

— Să fii sănătos... Și fiica d-tale...

— Da fiica mea...

— Aici la noi, nu-i...

— Nu zic nici eu...

— Nu mă plictisi, hahame...

— Eu nu vă plictisesc, dar vreau s'o găsesc pe Eva, Eva mea. Atâta copilă am avut, Eva... Și glasul i se muiè, un nod i se 'nfipse 'n gât, lacrimile năpădiră șiroaie. Ii tremurà genunchii și se bătea cu pumnii în piept.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eva, Eva mea... De zece ani o plecat de-acasă...

— Cu ce se ocupă Eva dumitale?

— Cum, cu ce se ocupă?

— E măritată?..

— O fugit cu'n „goi". Iehova!.. cari-ai bătut Eghiptul Faraonilor și-ai ars Sodoma și Gomora vezi-l pe el, Iehova!

— Cocotă, jupâne, cocotă, Eva, asta-i...

— Cum,.. mă rog, cocotă?

— Să, mă'nțelegi... nu cu unul, cu mai mulți, cu toți... Curvă, jupâne, curvă...

Abraam Crâșmarul își plecă fruntea 'n jos, se'ncovoe ca sub greutatea unei poveri uriașe: i se părù o clipă că e Samson, el însuși și că-și năruise templul în creștet printr'o singură puternică sgâlțâitură...

— Eși jupâne în colț la bulevard, că trec cocote cu duiumul. Și de-i cunoaște-o, haț!.. Da vorba, ce folos: s'o... evit, Eva dumitale...

— Iehova!..

— Dă-l dracului de Iehova, la ce ți-e bun acuma?! Pândește bine de la 4, înainte. Atunci ies cocotele „hai-laif", la aer. Se soresc, se'ntremează pentru noapte... Ce crezi și asta-i muncă,.. cu draci.

— Iehova! Iehova!..

Toți râdeau de aerul tâmpit cu cari „jupânul" ascultà pe comisar, de gesturile disperate cari își terminau furia în barbă și perciuni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In colțul bulevardului, a stat o săptămână...

Și'n fiecare zi amețit privea revărsarea de trăsuri, automobile, lume elegantă, lume, lume multă, bărbați, femei, copii...

Și când s'aprindeau, sara, nesfârșit de multele lumini, când Calea Victoriei părea un șivoiu de strălucири nălucitoare, afundându-se la vale pe bulevard spre Cotroceni, zăpăcit privea, privea cu vederile-i slăbite de ani și de rândurile bibliei și abia de mai putea exclamă:

— Iehova!.. Rahilă, ce-i aici?.. Iehova!?

Automobilele cu felinarele-orbitor aprinse îi păreau niște balauri grohăitori ce-aleargă prin tartar. Lumea aceia pestriță, sglobie, zâmbitoare, fericită, se'ncurcă, tăia drumuri fantastice, o vedea, n'o mai vedea, se cufunda 'ntr'un uruit spăimântător: îngheță de spaimă și i se părea că vine iar potopul cu huet mare de ape ce năvălesc, că pe deasupra apelor plutesc balauri gata să cufunde corabia în care Iehova-l scăpase și pe el alături cu Noe...

Ș'atunci răcnea:

— Iehova, care-ai rodit la bătrânețe pântecele Sarei...

— Diho,.. perciunatule... ripostă vre-un călător care-l auzea băiguind aiurea...

Acum stă la marginea trotuarului în piața Teatrului și privește neclintit, șiragul de-automobile și trăsuri ce zbor amețitor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dă spre sară...

Abraam Crâşmarul se uită, vede dar peste ochii paianjeniţi i s'a lăsat perdeaua trecutului grea de amintiri...

...Avea crâşmă în sat la Vădeni... In luna când Rahila a rămas grea cu Eva, înfloriseră trandafirii. Toată luna aceia au dormit în grădină sub tufe de trandafiri înfloriţi...

— De asta-i aşa de frumoasă Eva... Au fost şi florile părtaşe la zămislirea ei...

...Şi când le-a dat foc şi crâşma din Vădeni, a ars... la nimic nu s'a uitat. De nimic nu i-a părut rău. S'a repezit cu Eva 'n braţe afară în noapte târând pe Rahila 'n cămaşă...

Şi Eva era mărişoară, era la vârsta când isbucnesc sânii şi-s abea ca două nuci împreunate şi dârze, în luna lui Iunie. Şi el a lăsat barba-i surie s'acopere sânii goi, de privirile lumei adunate şi glas a ridicat către Iehova:

— Iehova, tu care-ai tăiat din lut şi din coasta lui Adam cel dintâi trup de femee, Tu care-ai privit goală pe cea dintâi femee, nu urgisi, iartă păcătosului care a privit o clipă sânii celei născută din Rahila...

— Şi are un rafinament drăcesc, în iubire...

— Regina orgiei, demonul drăgostei pătimaşe...

— In braţele ei, când trupu-i dumnezeesc cutremurat de convulsiunile voluptăţii ţi se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sbate în braţe, ai o clipă impresia că te cufunzi într'o fericire ucigătoare, fioroasă ca extazul morţii...

— E-un demon divin, Eva.

Abraam crâşmarul ascultase convorbirea ţinându-şi răsuflarea: Eva.

— De ea, vorbeau, de Eva...

Se făcù numai urechi...

— S'o vezi, trebue să treacă acuş...

Cei doi tineri continuând discuţia stăteau lângă trotuar şi priveau unul spre Capşa, cellalt spre Palat...

— De un an trăeşte cu Mituş...

— Unul cu mine...

— Şi cu mine unul...

— Te-a părăsit?..

— O iubesc ş'acuma...

— Femeia asta te ucide cu o privire.

— Cu o sărutare şi cu-o strângere în braţe îţi dă iluzia eternităţii vieţii...

— Iat-o...

— Eva...

— Iehova care-ai întărit Iuditei din Betulia braţul... I se 'ncleştă fălcile. Voi să ţipe, s'o strige. Nu putù... Incremenise... Eva trecuse în automobil deschis, aruncând o privire fericită peste capetele tuturora...

Şi'n mintea bătrânului Abraam răsări un gând vinovat, pe cari-l alungă imediat: dacă Dumnezeu a vrut să nu păcătuiască Adam, tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

buia să-l creeze orb şi pe Eva... A păcătuit şi Iehova când a făcut pe Eva...

De 10 ani. Aşa de frumoasă se făcuse Eva! Şi trecuse repede ca un vis de noroc printr'o viaţă necăjită!..

Şi se luă după cei doi tineri...

Cuconaşule, cucoane...

— ?!

— Cuconaşule, unde stă duduia Eva?; Eva care a trecut adineaori?!

— Nu-i de nasul tău, jidove rătăcitor...

— Şi nici pentru puterile tale...

— Iehova, care-ai dărâmat templul şi Ierusalimul tău, Iehova!..

— Eşti nebun?.. îl sgâlţâi de barbă, unul... Altul îi resfiră un perciun.

— Unde stă Eva, cuconaşilor?..

E fata mea...

— ?!

— A...

— Foarte interesant...

— Eva e ebrec şi e fata mea... Duceţi-mă s'o văd, la ea, acasă. Vreau s'o văd şi să-i vorbesc. Sunt zece ani de când o plecat de acasă. Rahila şi-a stors ochii în lacrimi, a orbit Rahila mama Evei, plângând pe urma Evei...

Bătrânul plângeà.

— Te ducem, s'o vezi, la miezul nopţii...

— Ca să nu mi se urască... Aş murî de u-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rât... Viața fără iubire și iubirea fără lux, i-o neghiobie...

— Eva ești regina voluptății...

— Orgia iubirei...

După miezul nopții în toiul orgiei... Salonul iubirilor nocturne avea în palatul Evei o înfățișare nouă, exotică, unică în Capitală... Pe pardoseala de marmoră albă, blăni de jder și urși polari alcătuiau molatece „dormeuse". Lângă pereții căptușiți cu oglinzi, înșiruite băi de marmoră vineție...

Cu nervii vaporizați de șampanie, cu trupul încropit de dorințe neîmplinite încă, prietenii lui Gore Mituș cu amantele lor, toloniți pe blănuri, se pregătesc de bae.

Fiecare-și desbracă iubita...

Cad rochiile vaporoase și cămășile de păianjen. Amantele goale, leneșe-amețite pășesc spre bae...

Eva frumoasă și moale, să'ngenunche în fața-i Dumnezeul tuturor veacurilor,.. cu părul prins în agrafe de aur și smaragde. Pășește; picioru-i alb, subțire, sprinten, elegant, dumnezeește arcuit, în clipa aceia e'ntruparea desăvârșirei la cari au ajuns până azi minunile firii... Are'n ochi, în tremurarea trandafirie a sânilor, în convulsiunea voluptoasă a șolduri-lor atâta vrajă și armonie, că de s'ar nărui tavanul și-ar rămâneà goală în fața cerului senin, cerul s'ar prăbuși în neant cu lumea lui de stele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Amici, în sara asta, divina noastră Eva, se va 'mbăià în parfum' de crini adormitori...

— Amici, în noaptea asta, amica voastră Eva, va gustà în bae fiorii voluptății...

...Cu-n picior pe marmora băii, plecată înnainte, sânii plini, moi albi-trandafirii atârnându-i ca două cupe de marmoră aprinzătoare de dorinți, și arcul șoldului încovoiat armonic, leneș, lin ca un val liniștit ce-și pierde trandafiriul în linia infinită și perfectă a piciorului dumnezeesc, Eva pare o nouă statue vie a Venerei eterne, un vis de marmoră aruncat pe pământ de Dumnezeu ca să sfideze tot ce oamenii au numit desăvârșire...

În partea opusă a salonului masa ospățului sardanapalic, acum pustie: cupe de aur răsturnate, printre florile scăldate 'n șampanie...

Pe blănile moi, albe, mătăsoase, trupuri goale preschimbate 'n blocuri uniforme, convulsionate într'un delir perpetuu surescitat de băi parfumate și-aprinse de șampanie, vestesc prin gemete spasmodice, prin mușcături până la sânge, tirania patemei înfiptă'n carne.

În mijlocul acestei insule de orgii, Eva s'a cufundat într'un iad de plăceri delirante.

Nervii îmbibați cu șampanie și cu excitante s'au transformat în sârme de foc ce-aleargă și aprind corpul întreg frământat de durerile plăcerii ce nu mai ia sfârșit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

In patima Evei clocotesc toate puterile pământului.

Gemetele Evei sunt cutremurătoare și vaetul lor acopere surdina celorlalte.

Formele trupului ei desăvârșit ca însuși dumnezeirea par întruparea și perpetuarea a tot ce a fost dragoste pe pământ.

Făr a 'ntrerupe simfonia sălbatică și obscenă, se deschisese o ușă, neauzită de nimeni. Și'n cadrul ei, apărù figura barbară a lui Abraam Crâșmarul și'n dosul lui, perfid, cu diabolice tresăriri de bucurie în ochii injectați, Gaston Sporadis, amantul căzut în disgrație:

— Aici ți-e Eva, hahame!..

...Eva, Eva ți-am adus un amant... Și dispărù.

N'auzì nimeni...

Și Abraam Crâșmarul, eșit din minți, înfrigurat pornì să-și caute copila printre trupurile învinse de plăceri...

Își ascunse ochilor, cu mâinile amândouă spectacolul trupurilor goale împreunate...

Și șoptì o rugăciune grozavă cu care-și găsià singur ertare sieși:

— Iehova, care-ai crescut Edenul ca s'ascundă goliciunea Evei, privirei tale sfinte...

Il întrerupse rostogolirea unui trup de bărbat, la picioarele sale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Privì... femeia goală, în extaz cu părul despletit, cu mânile în lături, cu trupul istovit, înfrânt, cutremurat de o ultimă înfiorare.

Il pironì doi ochi sticloşi în cari se prăpăstuiau genuni de întuneric, pătimaşe.

Mai privì odată corpul gol tolănit pe resfirarea părului despletit...

— Eva.

Se cutremurà sala orgiilor înecate în beţie...

— Eva, copilul meu...

Şi se năpustì spre amantul ce se rostogolise de pe trupul ce era os şi carne din trupul său.

Cu o sforţare uriaşă, ridică trupul amorf şi-l repezì în creştet de peretele căptuşit cu oglinzi, în care perechile voluptoase, se înmulţeau la infinit ca'n visul unui berbant ieşit din minţi.

Şi capul se sfăramă fără un gemăt, fără o 'npotrivire...

— Eva, copilul meu...

Eva hohotind chiuitor, se ridică cu braţele întinse:

— Iehova, te vreau amant. De oameni îs sătulă. Iehova, iată sânii albi şi moi ca norii... Iehova, vin'o 'n patul meu, să te frâng în braţe Iehova, să gust voluptatea ta divină şi tu voluptatea corpului meu neasemuit...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Delirà...

...Şi Abraam Crâşmarul, poate sub lovitura păcatului pe cari vorbele Evei îl săvârşeà, poate sub greutatea iubirii pentru copilul neiegiuit—iubire pe care desnădejdea n'aveà putere s'o transforme în turbare—se năruì ca un turn, detunat, din ţara Ierichonului, la picioarele Evei goale, divine, şi eterne...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cap. XXV

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXV

...Suntem mai mult decât biruitori prin cel ce ne-a iubit...

—Pavel—Către Romani 37—

— Premiera a fost o consacrare.

— Un triumf.

— Eva, se pare că un univers de lumină este în sufletul tău.

— ...şi-un chaos de frumuseţi necunoscute nouă, o vrajă orbitoare care domină şi înclesteză, o vrajă cari ţi se înfinge în creeri, în inimă, în toate fibrişoarele nervilor, pluteşte în ochii tăi, pe faţa ta, în toată făptura ta, te stăpâneşte, te'nconjoară ca o atmosferă otrăvitoare exalată de un cuptor monstruos în care un demon ar fi pus la topit toate iubirile vinovate cu toţi crinii şi trandafirii lumei.

— Da, poate. Fără îndoială...

Şi droaia admiratorilor umpleà sala banchetului pe cari-l pregătiseră Evei, curtisanii....

Un automobil transportase dela Theatru buchetele, jerbele, noianul de flori pe cari sala-l revărsase torent pe scenă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sala, tacâmurile, feţele tuturor străluceau de bogăţie şi de voe bună...

Şampania spumegà 'n pahare ca un şivoiu de aur topit.

Toasturile spumegau de vorbe şi de lipsă de spirit.

Se făcù, între meseni, mişcare...

Chelnerul vestise:

— Un necunoscut, doreşte să vă vadă, şi să vă salute...

— Pe mine?

— Da, ilustră tragediană!..

— *A! Chelner, nu te avansà!* Spiritul destul de grosolan trecù neobservat...

— Fluturii prinşi în lumina premierii...

— Să vie, spune-i!.. Intreabă cum îl chiamă...

— Mi-a spus: Sandu Graur...

— O, desigur un pseudonim!..

— ...Nu-l pot primì... Du-te... Stai... Ba, nu... aşteaptă... Da, da... spune-i să vie...

Intră plin, rotund, gras, insensibil, radios:

— Tovarăşi, vă prezint un sfărmător de altare...

— A, fie bine venit!

— E, de-ai noştri...

— Fratele nostru.

— Aduceţi-i un tacâm lângă mine...

Şi banchetul continuă alunecând pe valuri de spumă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ochii tuturor străluceau de saţul poftelor împlinite şi s'aprindeau mai focos de jarul cărnii biciuite de poftele ce vor să vie...

— Eva ai fost o Magdă minunată.

— O Magdă fermecătoare

— Mai presus de oricare artistă ce-ar fi muncit o viaţă şi şi-ar fi turnat tot sufletul în creaţia sa...

— Ai fost superioară închipuirii lui Suderman despre Magda Sa...

— De unde ştiţi că'nchipuirile voastre corespund realităţii?

— O simţim.

— Şi chiar dac'ar fi aşa?!

Eva nu vorbise pân'atunci în sara ceia.

— Să fi văzut publicul, teatrul întreg, exaltat pân' la paroxism.

— Şi era în sală tot ce are Capitala mai select.

— La un moment toată lumea era unul singur, mii de ochi doi ochi, toate simţirile o singură inimă...

— Florile cari se revărsau râuri spre tine, din loji, din partere şi din staluri, râuri de toate culorile, de toate parfumurile...

— Eva, talentul tău e o apă a uitării, un ocean de vrăji necunoscute şi frumuseţea ta, ţărm de mare azurie...

— Te-ai ridicat deasupra ta, deasupra tuturor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu, Magda sunt eu însumi...

Şi Eva care vorbise atâta de puţin în sara ceia, tăcù, se cufundă în sine şi nu mai văzù arabescurile de imagini ce i se încrucişau pe deasupra capului ca un cer de curcubee încurcate, nu mai auzì şivoaiele de vorbe seci şi aromite ce se umflau ca apele primăverii şi scădeau cum scad pâraele în Iulie de rămân uscate albiile nisipoase şi de prund...

Erau acolo poeţi, artişti şi peşti.

Erau visători, oameni de calcul, idealişti şi brute.

Ordinari vânători de plăceri comune şi murdare cari o avuseseră o noapte în noroiul vieţii de pe bulevarde, şi atâţia alţii cari ar fi vrut să aibă carnea asta modelată cu dalta perfecţiei şi a gloriei fascinatoare...

— Eva, eşti tot în mijlocul nostru nu-i aşa?

— Da. Şi cât aş da să nu fiu.

Şi tăcù mereu...

Şi 'ntr'un târziu cu faţa suptă de suferinţi profunde, cu ochii înecaţi în lacrimi ce totuşi nu puteau să curgă cu sufletul cutremurat de zguduiri profunde şi'n carnea trupului întreg simţind dureri sfâşietoare de par'că i l'ar fi spârcuit un ariciu imens cu dinţi de ferestrău în loc de ţepi şi'n fiecare dinte cu mii de ţepi, se sculă cu mare greutate:

— Mă duc:

— Şi noi?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O! De n'ați fi fost cu toții! Să fi fost numai el! Să vă spun vouă că odinioară, în veacul Bibliei, bătrânul Iacob, pornind din Beer-Șeba ca să meargă la Haran, pe cale, noapte coborând, și-a așezat căpătâiu din pietrele drumului? Și-a dormit... Și porțile cerului s'au deschis... Și scară de lumină, se dură între pământ și cer, și îngerii veciei urcau și coborau scara între cer și pământ... Și'n capătul scării fără de sfârșit Iehova luminos ca o zi cari-ar puteà cuprinde toată lumina care s'a revărsat în chaos, dela începutul ei, peste mormintele atâtor miriade de veacuri.

Să vă spun vouă că viața mi-era un somn cu capul sprijinit pe o pernă de noroiu. Și c'a venit el și porțile cerului mi-a deschis... Și că din sufletul lui scară de lumină mi-a durat între pământul lumii acesteia și cerul de nesfârșită seninătate luminoasă care se deschide în sufletul meu dincolo de cea din urmă culme a lui?

— Știți voi, ce'nsamnă, să n'ai un ban în buzunar, când magazinele sunt pline de tot ce poate poftì și stomahul cel mai sătul, când Calea Victoriei geme de torte și mătăsuri, de blănuri și icre negre, când mircasma parfumurilor călătorește obsedantă ca priveliștea vitrinei dela Ciobanu și rafturilor dela Riegler?! Știți voi ce'nsamnă să n'ai un ban, când huzurul se revarsă 'n valuri și tu în mijlocul acestui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ocean de belşuguri, stai încremenit, mai blestemat decât Sisif?! Să n'ai un ban în buzunar; să nu te poţi apucà cu mâinile amândouă de o iluzie care să fie destul de puternică, pentru a te smulge şivoiului sur, care te prăpăstueşte spre pustiul dezolant rămas în sufletele sfărâmate, sub pasul răutăţii şi indiferenţei tuturora, să te simţi o statuă moartă de noroiu lutos, să-ţi cauţi sufletul mereu şi totuşi să nu-l afli şi să ai senzaţia disperată că eşti un strop de lumină mistuit de pântecele unui munte de murdării?! O! Cum n'am înebunit, în singurătatea aceia?! Trăiam în vălmăşagul Capitalei şi mi se părea că-s un pumn de nisip pe care poala vijelioasă a simunului nu l'a atins nici odată, într'un colţ de pustiu, undeva şi în care singurul sgomot, este alunecarea razelor solare prin atmosfera inexistentă. Incepusem a îmi dispăreà mie însumi: nu mă mai auzeam, nu mă mai simţeam: Foamea mi-aducea aminte că trăesc...

...Dar într'o zi îl întâlnii în cale...

Şi sufletul îmi tresărì sguduitor, vibră ca o orgă imensă în cari s'ar fi prăvălit toate sunetele universului...

Şi statua de lut sensibil a trupului meu se purifică, se lumină: eram o nouă Magdalenă păcătoasă, care 'ngenunchià la picioarele lui Christ, întinzând gol şi murdar, pentru apa cea veşnic vie, potirul sfărâmat al sufletului meu... Fiinţa lui mă orbeà: par'că toţi sorii chaosului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se-aprinseseră deodată cu lumina lor cea dintâi, atâta lumină era în sărmanul meu trup omenesc!..

Şi în locul golului din trupul meu, în ziua aceia se ridicase un altar de marmoră albă cu pereţii virgini şi albi ca sufletul unui copil!..

...Dar într'o zi—şi eu nu ştiam păcatul acela şi nevinovată eram de dânsul—un păcat mai greu decât pământul şi mai neîndurător decât tăcerea şi frigul mormintelor, un păcat care dărâmă cerul...

Cum putea un sărman, slab suflet omenesc să poarte pe umeri păcatul acela?!

Şi eu, eu îl ucideam în fiecare zi...

Şi eu nu ştiam... Şi. Dar!..

...O! trăiam singuri, dar singurătatea noastră mult mai populată decât lumea, rivalizà ca împărăţia fantazielor unui mare poet!

Imi dau sama acuma că eram săraci, dar sărăcia—aceia era durată din atâta voe bună, era căptuşită cu azuriul unei duioşii atât de făr'asemănare!..

Daţi-mi castronul cu iaurt din care mâncam jumătate la amiază şi alta sara, al zilelor de atunci!.. Banchetul vostru de acuma nu e cât o linguriţă din iaurtul de atunci, nu-i nici măcar o linguriţă!..

...Spuneţi-mi dacă cunoaşteţi farmec în cari să ţi se topească întreaga făptură, farmec mai copleşitor decât acela pe cari-l simţi când cleştele gerului cu mii de ghiare strânge să sfarme

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mansarda, care n'a cunoscut de săptămâni mângâerile focului, și tu în brațele purificatoarei iubiri, în brațele lui protectoare, strâns lipiți, lași să te fure plăcerea și somnul în aromeala căldurei, pe care o'nfiripă în jurul încleștărei voastre dureros de dulce, plapoma, și peste ea, trântite, paltonul, jacheta, surtucul și fustele toate...

...O! Dați-mi o clipă din zilele acelea!..

Sau aduceți-mi-le real aici pentru o clipă, în clipa asta de dezolare sfâșietoare!

Par'că peste o boltă de petale, sprijinită pe stâlpi de raze, s'a prăvălit un munte de piatră...

...Sunteți lângă mine, dar vă văd în depărtate profunzimi de vremi: și pentru mine trăiți ca niște umbre prin gesturi și mișcări.

Să vă spun că nu mai pot iubì pentrucă l'am iubit pe dânsul!!

Să vă spun că triumful din sara asta nu este al meu, ci al lui? Și că această creație desăvârșită din sara premierii nu e opera mea decât într'atât cât m'am putut torturà ca să exteriorizez din sufletul meu ce era sufletul lui... Și că în tot timpul reprezentației m'am simțit urcând pe minunata scară, la dreapta și la stânga sprijinită pe fâlfâirile aripilor de foc pe cari nu le vedeam dar pe cari le simțeam ca pe niște aspecte sufletești ale lui... Și când, la sfârșitul acelui act memorabil, florile veneau spre mine în valuri, mi se părù că de sus, între porțile cerului în flacări, mă privește el, Dum-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nezeul vieții mele și că mă așteaptă cu brațe de lumină întinse dornic spre mine. Și l'am auzit vorbind:

— Tu ești Eva singurul țărm înflorit, închegat din farmec, iluzii și extaz, peste cari, meditația, după nesfârșite rătăciri istovitoare, își coboară împăcată sborul, îngenunche estatic și soarbe moarte din isvorul purtător de frumusețe eternă și se cufundă într'însul, alte orizonturi mai alinătoare ne existând...

M'am simțit urcând și apoi prăbușindu-mă, sub o ploae fierbinte. Toate florile erau lacrimile lui, lacrimi de fericire, de durere, de consacrare...

Mă duc. Vreau să fiu singură cu el. Să mă cufund în el.

— Eva, virtuoasă voluntară! Rezemnată!

— Ești prost. Virtutea care rezultă din sforțări de voință, e un viciu. Și rezemnarea nu e o virtute, suprema virtute, ci un viciu. E o abdicare: se rezemnează insuficienții și imbecilii.

— Rezemnarea e un viciu?

— N'o mai cred. Singură voința de a fi virtuos e un viciu. Virtutea inconștientă de sine, involuntară e mai presus de orice viciu...

Făcù să fie înfășurată 'n blănuri...

— Garsoane, șoferul să fie gata... Va merge cu mine și automobilul cu florile...

— Gloriei...

— Și pe noi?

— Voi? Ertați-mă: sunteți o droae de pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

duchi grași pe un trup adormit. Uite-l pe Max... Priviți-l bine: nu vi se pare, cu burta lui, cu obrajii lui roșii umflați, că-i o ploșniță umflată de prea mult sânge...

Hohotì straniu și eșì singură. Apoi se'ntoarse:

— Domnule Graur, dacă vrei, vină cu mine, și șoferului:

— Du-mă la Belu?

Șoferul o privcà făr să'nțeleagă.

— La cimitir, domnule, nu mă privì prea mult așà că mă 'ndobitocesc. Domnule Graur, așează-te departe, fără să mă atingi și te rog să taci ca o piatră, să taci, domnule Graur!..

Ningeà. Noaptea de Decembrie era cutreerată par'că de fantome înghețate. Pe Calea Victoriei coborà o'mpăianjenire de fulgi grăbiți...

Pustie de orice gând, ajunse la cimitir. Arborii desfrunziți gemeau în vântul geros ca un suflet smuls de moarte din sufletul alor săi.

Coborî liniștită ca o moartă.

Privì automobilul plin de flori. Nu înțelese. Râse...

— Cine știe câte ipocrizii și câte dorințì murdare nu ascund aceste flori. Du-le înapoi, la banchet, și spune-le că florile acestea sunt murdare, nu-mi trebuesc; pot face din ele cununi pentru cocotele lor... A... vezi, este o jerbă plăpândă de tuberoze albe, ca niște mici suflete de zăpadă și de marmură. Mi le-a dat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când eșiam o fetiță: părea din pension, cu glas tremurând de emoție curată: — Vă rog primiți-le, din partea noastră, a mea și a logodnicului meu. Am plâns în sara asta, amândoi, și vă mulțumim. Când am întors capul, un tânăr smead, cu privirile în pământ, aștepta la spatele fetiței cu plete blonde... Mi-era glasul plin de lacrimi și n'am putut răspunde... Dar du-te odată, șofer ce mai aștepți?

Se depărtă șovăind printre mormintele luminate slab de un sfert de lună în apus.

Ingenunche lângă un morman de țărnă peste cari gerul încovoiase crisantemele pe cari le răsădise acolo cu mâna ei.

Imbrățișă țărna rece cufundată într'o meditație profundă, fără gânduri...

— Mama, a venit mamica, nu-i așa?..

Paznicul s'apropiă cu felinarul în mână și'n-prejur doi copilași micuți plângeau tremurând....

Văzând doamna aceia din lumea bună, al cărei automobil luminat îl încremenise, culcată pe mormânt ca o moartă și 'mbrățișându-l de par'că ar fi răsărit dintr'însul, moșneagul nu îndrăznia să scoată un cuvânt. O priveà cu un aer tâmpit neștiind ce să facă...

— Mama, mamica, uite mama moșule, nu-i așa?..

Și copiii vineți de frig, târându-și flendurile, se prăbușiră pe mormânt peste trupul Evei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dudue, vă rog, scuzați nu e voe noaptea...

Și Eva, smulsă violent meditației, privea zăpăcită în jur.

— Lasă, moșnege. Aici e voe totdeauna...

Și-i întinse o hârtie de 20 lei.

Copiii cu lacrimi șiroaie pe obraji, o priveau sfios ținând-o unul de coada blănii scumpe, celalt de mâneca hainei...

— Moșule dragă, a cui îs copiii?

— Vă sărut mâna, dudue: li-a îngropat astăzi mama: o femee tânără. Și ei au rămas. Cum, nu știu: i-am găsit în frig la poartă tremurând, și i-am vârât în casă, și-mi cer mereu pe mama lor, și plâng mereu. Is mici de tot. Să tot aibă amândoi la un loc 14 ani.

— Eu nu plâng. Marioara plânge și dac'o văd plângând plâng și eu.

— Da, pe mata, cum te cheamă?

— Puiu, îmi spuneà mamica, că eu eram mai mare decât Marioara...

Și iacă, dudue, nu știu ce să fac cu ei. Poate aveau numai pe maica lor...

— Cât vă iubeà Dinu, și cât i se rupeà inima pentru voi, sărmani săraci din lumea asta! Și glasul Evei sugrumat se 'năbușià ca sub greutatea unui chaos de lacrimi împietrite. Îi iau, moșule, cu mine... 'S așa de goi și-așa de înghețați!..

...Se smulse tăcută de lângă mormânt... Ridică în brațe copiii amândoi. Îi urcă în automobil.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „A uitasem... Iartă-mă!.. Domnule Graur, te uitasem!.. Erai și Domnia-ta!? Domnule Graur!.. Sandu Graur!.. Iți sunt dragă?! Nu? mult,!? pe toți vecii, nu-i așa?

— ...Și cu neîmblânzite păreri de rău!..

— Da, da... Practic: mă vrei!.. Imi vrei trupul, nu-i așa?!...

— Te vreau întreagă, pe tine Eva, cea de demult...

— Dar am murit, scumpe Sandu Graur!.. Am murit, de mult, fără înviere... Trupul meu este, iată-l, i-al meu, dar nu ți-l pot da,.. se cutremură de groază și de scârbă la apropierea ta!... Sufletul!? O sufletul meu!? Uite-l! Dar, nu-l vezi?!. Doarme... acolo... somnul veciei,.. sufletul meu...

...Și-i arată mormântul ce părù că se cutremură ca un val care trece pe o albie de foc...

Prin ghetuțele rupte se vedeau copiilor degetele vinete...

Fetiței îi eșeà călcâiul gol afară. Și hainele, sdrențe infame pe trupșoarele tremurânde...

Și-i vâră pe amândoi sub haina de blănuri scumpe, moi, parfumate și porni uitând acolo ca pe un lucru nevolnic, pe Sandu Graur, în pustiul cimitirului înghețat...

Și copilașii!.. Ii simți încălzindu-se de căldura sa... Și-i strângeà tot mai tare în brațe, și-i vârà în carnea trupului fierbinte...

Fetița pală, cu fața suptă, își lăsase capul pe inima ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Stinse lumina.

...Şi simţi că fericire nu poate fi într'o inimă omenească isolată într'un ocean de dureri. Şi nici suferinţi proprii. Suferinţele acestea fără număr şi fără sfârşit o vor înecă cufundând-o în ele. Să le aline pe toate? Poate e singura raţiune a existenţei sufletului. Să le nesocotească? O! Dar cât e de brutal! Şi brute sunt, de să năruie lumea sub greutatea pasului lor. Nu s'ar puteà stabili oare dela suflet la suflet, între toate sufletele din lumea asta, o reţea tainică, indestructibilă care să ducă putere în sufletele ce se cufundă 'n durere, mângâere, rezemnare, bucurie, fericire? S'ar puteà stabilì un fel de armonie între fericiri şi suferinţi. Dar asta nu va puteà fi nici odată. Pentrucă fiecare este de un nesfârşit egoism individual şi social şi când ar trebuì să se facă această renunţare, această confundare, suferinţele s'ar simţì prea puţin uşurate prin absorbirea a tot ce a fost şi este mulţumire în lumea asta, iar ele, aceste fericiri individuale, dac-ar încercà să târască după dânsele şi să înalţe masa imensă a durerii omeneşti spre regiunile cele mai modeste ale mulţumirii, ar cădeà copleşite cu mult înainte de a fi reuşit s'o urnească din loc... Totuşi...

— Doamnă, am ajuns...

— A! Aşa repede!.. Spune Marici să pregătească o bae fierbinte...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Peste un ceas Puiu și Marioara îmbăiați, fricționați, goi, se hodineau la sânul Evei. Simțeà o toropeală nespus de dulce lângă trupușoarele orfanilor cari tremuraseră în haine rupte, fără cămașă pe ei.

— Ce frumoși! Cu fața curată de înger... Să chemi la 2 negustorul cu lingerie, haine, ghete pentru copii. S'aducă și două haine de blană, mai multe mărimi. Și, nu-s pentru nimeni acasă până la reprezentația de poimâine... M'auzi?

Camerista eși cu un zâmbet dulce, ironic, idiot.

Și Eva cuprinzând cu o mână pe după gât pe Marioara și cu cealaltă strângând trupul slăbuț al lui Puiu—adormì gândind la un orfelinat, pe cari-l vedeà ridicându-se imens într'o grădină mare prin munca și sacrificiile sale. I se năzări pe frontispiciu o firmă: „Orfelinatul Dinu Voinea" și se văzù aeve, cu acea putere pe care o au unele suflete de-așì profilà persoana în viitor, urcând scări de marmoră spre sălile pline de copii mici, cari aleargă fragezi, albi, drăgălași, cu plete de negură și de aur în jurul său, până se vede înecată într'un ocean de copii, de pe buzele cărora—veșted-trandafiriu—se 'nalță spre un loc din ceruri, undeva, un cuvânt adormitor, fără seamăn cu altceva pe lume:

— Mamă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cap. XXVI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXVI

> Krol: Știi D-ta un lucru? E ceva măreț în purtarea unei femei care-și sacrifică tinerețea pentru fericirea altora.
> Rebeca. — O, ași fi avut eu altceva mai bun de făcut în viața asta?
> — *Ibsen — Rosmersholm* —

Era o zi de infinite splendori solare.

Ca'ntr'o viziune romantică nesfârșit de multe femei frumoase 'n rochii albe, inundaseră Calea Victoriei, piețele, bulevardele și străzile laterale.

Și toate legănau în mers molatec capricii obosite ca niște regini uitate în povești orientale.

Și mulți bărbați, năboiu...

Era 'naintea amiezii.

Intr'o rochie elegantă și simplă de mătase, culoarea melancoliei, Eva, cu crisanteme rănite la picioare, trecea 'n trăsură deschisă, pe Calea Victoriei spre spitalul copiilor orfani, spre azilul „Dinu Voinea".

Nu văzù nimic, din ce oferă privirilor strada, în ziua aceia...

Și după ce străbătù bulevardul și ajunse pe cheiul Dâmboviței, când zări în imensa gră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dină, coperişurile templului pe cari-l ridicase'n amintirea lui, şi'ndreptându-i-se spre porţi un popor de copii suferinzi ca un puhoiu nesfârşit al multelor dureri omeneşti, avù o sguduire lăuntrică, asemănătoare cu un cutremur de pământ, într'o cetate uriaşă cu ziduri în ruină...

Erau ceasurile când veneau la consulturi şi medicamente gratuite, copiii sărmani din toată Capitala...

Erau ceasurile în cari, fiecare zi, creşteà norodul celor mititei şi oropsiţi cari rămâneau şi creşteau cu masa, adăpostul şi 'ngrijirea orfelinatului...

Şi par'că'n ziua aceia veniau mai mulţi ca'n orce altă zi.

...Şi Eva 'n fiecare zi venea la ceasuri diferite...

Orfelinatul era rodul a zece ani de muncă grea.

Şi-a câtor suferinţi!?.

Va plecà, trebue să plece!.. Dar va putea să se îndure?!

Şi se vedeà, ani de ani, în zile de April, cu soare virgin de primăvară, alergând prin grădina orfelinatului după flori şi după fluturi, cu gloata sglobie după dânsa, ca o regină adorată peste un popor de copii...

Erà mama tuturor celor făr' de mamă.

Îi mângâià pe rând.

Îi purtà în braţe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ridică pe umeri câte doi și se 'nălță să-i facă să poată ajunge o frunză, o creangă, un rod.

Le zâmbeà mereu, la toți...

Și-avea în zâmbet o milă sfâșietoare!..

Și ceasuri întregi se jucà cu dânșii: par'că era un înger alb într'un raiu de fluturi...

Și câte creații noi n'au fost precisate și duse la teatru de-acì...

Și'n nopți de iarnă, în dormitoarele orfelinatului câte povești nu spunea!

Și când copiii aceștia dormeau în căldura bună pe cari o aveau printr'însa, rămânea streină, la căpătâiul lor, și câte lacrimi necunoscute și neînțelese de nimeni, mureau în părul ori pe pernuțele lor!..

Și an de an, numărul pavilioanelor creșteà: atât de mare era numărul acestui popor de oropsiți...

Și cari venise de 3—4 anișori, firav, plăpând, acum era copilandru cu bujori în obraz, școlar sârguitor...

Și Puiu și Marioara crescuseră așa de mari!

Și lui Dinu, Puiu îi era aidoma: sămănau ca două lacrimi...

Era acum la liceul Lazăr, în clasa 8-a.

Nalt, elegant, melancolic și sentimental: un natului. Erau acolo și camerile elegante

In serile când jucà Eva, venea nelipsit....

După reprezentație îl ducea cu automobilul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la orfelinat. Şi tot drumul tăceà, cufundat în sine: părea că undevà, departe, pe o potecă în întunecimile sufletului, o ceată de efebi frumoşi şi brutali violează o ghirlandă de nimfe fragede şi goale...

Şi Eva tăceà sugrumată...

Simţeà crescându-i în suflet o dragoste covârşitoare, nelegiuită, teribilă.

Şi simţea că trebue să moară strivindu-şi patima asta în suflet de ar trebuì să-şi ucidă sufletul odată cu ea...

Dar el?

Totuşi să-l strângă odată, frenetic, în braţe şi să se sfarme în pulbere, înainte de clipa sfârşitului voluptăţii dintâi.

Pàll...

O tăcere de piatră încremenise în tot cuprinsul sufletului ei.

...I se părù c'aude pasul năvalnic al gândurilor...

...Undevà, aproape, se cutremură, tăcut, un mormânt... Şi peste pustiul sfărâmăturilor colţuroase de stâncă, cari populau nemărginirea sa sufletească, şiroiau roşii, în valuri mici, ameninţătoare, sufletul zilelor moarte, ca o apă veşnic vie.

... — Unde mă duci?

— La orfelinat?

— Desigur... Dar unde, pentru Dumnezeu?..

Eşiseră din Capitală pe şoseaua Colentina...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când ajunse, Puiu coborà pe scările mari de marmoră vineție.

Il privì drept în ochi.

Simți cum se'nvăpăià 'n obraji tremurând...

...Și mâinile, strângându-se, tremurară.

Și se despărțiră fără să-și fi spus un cuvânt...

— Voiu tăceà, voiu murì tăcând, dar nu voiu plecà...

...Intră și'n sala mare, se oprì, în fața plăcei de marmoră roșie cu inscripție albă, și citì ca o vizitatoare streină, cutremurătoarele rânduri evocatoare:

„În potirul unei flori albe de crin îți întind sufletul meu cu împărăția lui de lacrimi".

...Simți în aer, forma trupului lui Puiu: citise, făr' îndoială, câteva clipe 'nainte, a câtea oară?..

Urcă 'n goană, la rândul al doilea, unde era locuința doctorului Mandrea, directorul orfelinatului. Erau acolo și cumerile elegante și luxoase, pe cari cu mâna sa le gătise Marioarei și lui Puiu.

Ca de obiceiu, bătù la ușa Marioarei...

— Unde e Puiu?!

— A plecat cu o carte subsuoară...

— Se va rătăci în lumea romanelor...

Marioara sărută mâinile, obrajii, ochii Evei, cu iubire nesfârșită.

— Puiu ți-a lăsat o scrisoare...

— Da? L-am... și nu. Ba nu! Da?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce-ţi scrie oare?

— ? !

— E grozav de bine lipită...

— Marioară, fii bună şi aşteaptă-mă în grădină...

„...Intr'o lume de bărbaţi butucănoşi şi femei urâte cu linii colţuroase, frumuseţea ta îmi umple sufletul de armonii ca o harfă eoliană...

Aş fi vrut să mă prostern naintе-ţi în genunchi şi să-ţi murmur o rugăminte dureroasă şi divină:

...în potirul unei flori albe de crin îţi întind sufletul meu cu 'mpărăţia lui 'de lacrimi"...

Puiu

Peste-un ceas, Eva-şi citiă istovită dar biruitoare:

Puiule,

Mi-ai dat o lovitură frontală! Ţi-ntorc cu cruzime şi cu nesfârşită bunătate. Trebue, nu-i aşa? Ce n'aş da să-mi cruţi spovedania asta grozavă?

Puiule, eşti bărbat... Curaj! Puiule, fii tare!.. Vezi, îmi vine aşa de greu!: Doamne, treacă de la mine păharul acesta!..

...Puiule, aud, un munte de bolovani, prăvălindu-se peste florile sufletului tău!..

...Puiule!.. Am fost amanta tatălui tău!..

Puiule! Tatăl tău a murit strivit sub greutatea iubirii mele şi sub povara unui păcat fără ertare: pe mama ta şi pe voi, v'a părăsit—auzi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

cu și înțelegi?—ca să mi se dea mie întreg, ca să-mi întindă sufletul lui?..

...Vezi inscripția de pe tabla de marmoră?.. Pe dânsa am clădit orfelinatul pe cari vi-l las vouă!.. E o frază care mă arde, mă mistue: e'n cea dintâi scrisoare, e a tatălui tău, în scrisoarea dintâi, care mi-aduceà viața și moartea, durerea și fericirea, rândul acela care sorbise o eternitate de sânge și pe cari mi-l trimetea, mie, rece, senin, presărat cu pulbere de stele...

Și tu?

O! dar e prea grozav!..

...Intr'o noapte, târziu,—urcasem culmea cu trepte de aur spre câmpurile în cari cresc, reci, florile nemuririi—am venit să îngenunchiu și să-i sărut mormântul...

Era o noapte grozavă...

Streinii miloși, îngropaseră în ziua accia pe mama voastră, sfânta voastră mamă, mucenica atâtor suferinți...

V'am găsit pe voi, plângând acolo, printre morminte, în zăpadă: erați, voi, copiii amantului meu, Dinu Voinea...

'S'atâția ani de atunci!

...Am știut târziu aceasta... In primăvară, după lungi și grele cercetări, am dat, într'o mahala departe, peste casa și vecinii voștri, cari erau, aproape, tot cei de altă dată...

V'am luat, degerați la mine, și v'am încălzit, la pieptul meu, atâtea neuitate nopți!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și 'ntr'un târziu, tu mi-ai spus, scump copil care-ai crescut în brațele mele...

Căci îmi venì în minte să te întreb într'o zi:

— Puiule, cum o chemà pe mama?

Și mi-ai spus:

— Maria...

Și pe tata, l'ai cunoscut?..

— Nu, nu-mi aduc aminte...

— Da, cum îl chemà?

— Dinu, îi spuneà mamica...

— Și mai cum? Dinu, și mai cum?..

...Abea răsuflam, Puiule scump!

— Dinu Voinea...

M'am prăbușit la picioarele tale, fără simțire...

Erai mic!..

'S'atâția ani de-atunci!..

Și nu-ți mai poți aduce-aminte!..

Ține minte: tatăl tău m'a iubit ca un martir și-a murit pentru mine...

...Eu, l-am înșelat, s'o știi; ține minte: i-am tăvălit iubirea în noroae...

Și-a murit, sfântul, ucis de mine, păcătoasa!..

I-am omorât soția și copiii—doi copii—după ce-l doborâsem pe dânsul—sărmanul sfânt, uriașul suferinței!..

Ucigașa mamei tale!..

...Dar l'am iubit, Puiule, cu îndârjire, l'am iubit cu toate visurile, cu toate dorurile, cu toate puterile unei vieți omenești!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

L'am iubit!.. Doamne! Dumnezeule! Puiule, cât l'am iubit!

Şi sufletul meu, e de-atunci, cu tatăl tău, Puiule scump!.. L'a luat cu dânsul în groapă, în pământ, Puiule scump!

...Sufletul meu e perna fierbinte care-i ţine moale sub capul îngheţat şi împietrit...

...Acolo în frigul pământului tare, sufletul meu, e boare caldă, alinătoare care-i sărută ochii, sfârşietor,—scumpii lui ochi, buni, frumoşi sacri—sufletul meu este giulgiul alb care dă luptă necurmată şi crudă cu viermii ca să li-l smulgă!..

Dumnezeescul lui trup, pe cari-l strângeam în braţe şi pe cari-l lipeam pe inima mea cu înfrigurare sfântă, îndurerătoare!..

Puiule scump!.. Puiule scump!..

Ţi'ngenunchiu şi te implor să mă erţi, Puiule, copilul meu...

Plec, departe, în locuri streine.

...Şi poate n'o să te mai văd nici odată...

...Când vor trece ani mai mulţi dela plecarea mea, să ridicaţi oasele tatălui vostru şi să le îngropaţi, în sala cea mare, dela intrarea orfelinatului, sub placa de marmură, în faţa sublimului său gând...

Şi să-i ridicaţi pe mormânt o cruce de marmură albă...

Şi să-i săpaţi pe cruce un crin îngenunchiat, cu potirul plecat în pământ...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...Căci, Puișorul meu scump,—o! de-ai pricepe tot sbuciumul meu sălbatec și făr-alinare, doborâtă de remușcări târzii—mă gândeam și la hrana și la căldura și la iubirea pe care tatul vostru vi le smulgeà vouă ca să mi le 'ntindă mie,—am clădit cu banii și cu lacrimile mele orfelinatul acesta: e o jertfă pe altarul unui păcat; o jertfă murdară, pe cari cerul o respinge. Nu-i așa că cerul o respinge?..

Sărmanii copilași orfani cresc într'o cloacă otrăvită.

Năruiți orfelinatul, ardeți-l din temelii...

In locul acesta, pe cari a crescut rodul noptilor mele de sbucium și de glorie, când sufletul meu pe aripile lui, săruta eternitatea să se'ntindă pustiul pietros și să crească bălării chircite"...

Ceruì scrisoarea.

Sună.

— Să vină Directorul, Doctorul Mandrea...

... — Hotărârea mea este irevocabilă. Plec la Paris peste câteva zile... Mă voiu înmormântà într'o mânăstire sau voiu îngenunchià la poarta Comediei franceze... De-atâția ani, dragă doctore, conduci orfelinatul. Il vei conduce singur și mai departe... Vină mâini cu un avocat la mine: să'ntărim acte: las orfelina-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tul Puiului și Marioarei Voinea. Vor face cu el ce vor vrea... D-ta îl vei conduce, doctore, și le vei fi părinte. Sunt copiii mei și-i iubesc mai mult decât pe mine și vor trăi în familia d-tale, ca și pân'acum, ca proprii d-tale copii. Nu-i așa, doctore dragă? O! ai un suflet!..

Te las doctore, ești bătrân aproape și obosit...

O! și eu sunt istovită, sunt îngrozitor de istovită!.., Doctore Mandrea.

A! uitam... Vei primì regulat banii de cari vorbeam...

Și, doctore. Te rog, iartă-mă: când va fi sosit telegrama mea din Paris, te rog să dai Puiului scrisoarea asta... Este 'n ea și o mie de lei... Și-o taină mai mare decât orfelinatul acesta, decât viața mea și decât viața d-tale.

Doctorul, tăcea cu lacrimi în ochi...

Venì Marioara...

— La revedere...

Și Eva-i sărută ochii, fruntea, obrajii.

Și se despărțiră pornind spre ieșire...

Doctorul murmură:

— In zidurile acestui institut eră pomestit trupul și sufletul d-tale...

Ajunseseră în sălile de jos.

De pretutindeni roiau copilașii: o 'nconjurară sărutându-i mânile, rochia:

— Mamă, mamică, mămicule, micule... mică...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Privì, placa de marmură din sala cea mare...

Literile jucau, săriau, se depărtau, s'apropiau unindu-se: făceau o singură albie frumos şerpuită:

— Drumul lacrimilor...

— La ce vă gândiţi?

— A, doctore? Erai cu mine?

— ? !

— La ce mă gândesc, doctore? Da, la ce mă gândesc! Cine ştie?

Se repezì'n trăsură...

Crisantemele zăceau rănite la picioare...

Le ridică, un braţ, le aruncă pe scările de marmură vineţie.

...Se 'mprăştiară: roşii, albe, albastre, triste şi reci...

— Dă-le, Puiului şi Marioarei, doctore şi sărută-i pentru mine, şi'ngrijeşte-i doctore, sunt copiii mei...

...Aşa risipite, păreau nişte iluzii decapitate pe treptele scărilor cari urcă la poarta altarelor vieţii...

...Şi trăsura plecase...

Şi umerii şi pieptul Evei, se sbuciumau frământaţi de hohotul unui plâns sfâşietor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXVII

.. Tot lărgindu-se prin suferință, sufletul ajunge la o putere de cuprindere nemărginită; ceia ce-l umplea odată cu prisos, de să plesnească, cuprinde, acum abea fundul...

— *Gustave Flaubert* —

...Peste două zile Eva plecà la Paris...

Locomotiva Expresului gâfâià, greu, sub presiune...

Era o după amiază desolant de plictisitoare.

In fața vagonului de clasa I-a, grupul orgiilor sățioase, tinice și recente...

La geamul lăsat, Eva, cu ochii mari, ficși, reci și limpezi ca niște luceferi înghețați: părea un înger monstruos, alungat dintr'un cer afurisit...

...Și fața făr' o tremurare, neîntunecată de umbra nici unui gând, părea împietrită sub liniștea unei seninătăți tragice...

Trenul fluieră scurt, strident...

— Eva, de ce ne părăsești?

— Mi-e scârbă de voi...

— De cine? de mine?

— De mine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De toți...
— ...Și...
— și?
— și? și?
— Mi-e frică de mine, și mi-e sâlă...
— Nu pricepem nimic!..
— Nici unul...

Trenul se urnì cu'n scârțâit enervant, isteric.

— ...Eva, ai lacrimi în ochi...
— ...De ce plângi, Eva?
— ...Cui dai ultimile lacrimi?..
— ...Divină Eva, de ce plângi?..

— ...Cine știe?!...

...Iar Eva nu-i mai vedeà, nu-i mai auzeà și vorbise într'alurea, privind spre cele două lacrimi cari rămâneau în urmă, pe peronul murdar, lângă un capăt scârbos de țigară...

...Le priveà mereu, nesfârșit de dureros, și i se părù că sunt doi spini de foc cari sfredeleau muntele de ghiață pe cari viața îl durase peste inima sa strivită, deacurmezișul, curmându-i-o dureros, în două.

— SFÂRȘIT —

1 Septembrie 1918.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

...cu însumi,
mie...

184 12 Pag 263

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anul-1933

Muzeul Digital al Romanului Românesc

